

Det norske arbeiderparti

Protokol

over

forhandlingerne paa det 21. landsmøte
i Stavanger fra 4. til 9. april 1912

Det norske arbeiderparti

Protokol

over

**forhandlingerne paa det 21. landsmøte
i Stavanger fra 4. til 9. april 1912**

Indhold.

	Side
Landsmøtets aapning	3
Konstituering. Navneprop.	7
Forretningsordenen. Møtets tillidsmænd. Telegrammer	12
Dagsordenen. Valgkomite. Partiets love	13
Repræsentationsretten til landsmøtet	17
Dommen over Braa. "Social-Demokraten"s statuter	23
Avholdsposten i Stavanger	25
Stortingsgruppens beretning og dr. Griffens forhold	27
Jordspørrsmaalet.	33
Den borgerlige fredsbevægelse.	45
Budgetter. Forbudsspørrsmaalet	47
Stortingsvalgene	55
Taktikken	56
Pressejakter. Agitationen	57
Brosjyrer. "Det tyvende aarhundrede." Militarismen. Partifæller som medlemmer av arbejdsgiverforeningen	58
Folkets hus' fond. Kommuneprogrammet. Kommuneaktikken	59
Valgene	60
Protest mot flaaetplanen. Telegram fra dr. Griffen. Redaktørstillingen, Møtets afslutning	63

Landsmøtets aapning.

Det norske arbeiderpartis 21. landsmøte holdtes i Stavanger fra torsdag den 4. til mandag den 9. april 1912. Møtet holdtes i Arbeiderforeningens store sal. Om de arrangements som berterne hadde foranstaltet, meddelte "Social-Demokraten":

Der er gjort store anstrengelser for at alle møtets deltagere skal befinde sig vel under sit ophold i Stavanger og faa et godt indtryk av byen og dens befolkning. Venligsindede privatmænd har heist slag, og slagges gjør det fra kommunens bygning, fra telegrafstationen og postkontoret. Lokalet som møtet holdes i, er pyntet meget smakkudt med slag og grønt. Paa den indre tvervæg, over dirigentpladsen, henger de danske og svenske nationalslag sammen med det norske.

Aapningshøitideligheten, som var meget stilsuld, begyndte kl. 12 $\frac{1}{2}$. Et orkester og De samvirkende jagsforeningers sangkor fremførte kantaten, et potpourri av socialistsange, med musikk av Gustav Erikson. Det var en sjelden gripende stund: man kunde se, hvordan de gamle kjendte melodier, som her var kjedet sammen ti len sjon tonefrans, virket henførende og begeistrende paa store forsamling. Og da sangen og musikken sluttet, brøt der ut en bifaldsstorm, som varte meget længe.

Befkomst- og aapningstaler.

Saa traadte

overlærer Gjøstein

frem paa talerstolen og holdt følgende tale:

Mine damer og herrer!

Arrangementskomiteen har anmodet mig om, som byens ordfører, at ønske arbeiderpartiets 21. landsmøte velkommet herere at esterkomme denne anmodning som Stavanger er en småfolketts, en arbeidernes by. Den var det ogsaa i gamle dage, da den fattige fiskerbefolkning forsynte Østerrjoprovinsene med brisling, saltet og nedpakket paa de gamle metoder. Den er en småfolketts by ogsaa idag, da brislingen forædles i moderne fabrikker, hvor maskinernes slag og støt lyder dag og nat. Derved er der indtraadt sociale forandringer. Privatkapitalismen har trængt ind i den gamle fiskerby. Men kapitalismen er dog saa ny her, at forholdene endnu i væsentlig grad er som før. Industriens skuggesider har endnu ikke hat anledning til at vise sig, klasseforskjellen er endnu ikke saa stark, at ikke byens befolkning kan træffe hverandre. Dette fik et smukt utslag, da Stavanger forinandskap for 14 dage siden besluttet enstemmig og uten debat, at Stavanger kommune skalde heise slag til ære for arbeiderpartiets landsmøte.

(Bifald). Og Stavanger vil gjerne gjøre dette. Stavangers befolkning har lærtjaa meget av den socialistiske arbeiderbevegelse, at den har stellig grund til at vise sin taknemmelighet. Socialdemokratiet har lært os, at kommunen pligter at sikre de syke god pleie, at den skal holde en god barne-skole, motarbeide arbeidslosheten og paa mange andre maater gaae det store folk. Stavanger kommune har forsøkt at løse disse spørsmåal. Vi har ordnet sykepleien, vi har indført fri middelskole og reist en folkskole, som besøkes av alle byens barn. Embedsmandens og grossererens sønner sitter her ved siden av det fattige arbeiderbarn. Jeg tror det skal bidra til at øke foritaelsen blandt de velstaaende og lempe litt paa klassekampen. Netop i disse dage aapner Stavanger kommune sit første barnehjem. Det skal ikke bli noget drivhus, men et godt, jevnt hjem.

Idet jeg da ønsker repræsentanterne velkommen og samtidig ber alle om at ber eover med den lille by, hvis den ikke skalde synde sine pligter som veri, vil jeg be dere være forvisset om, at byens arbeiderbefolkning er levende interressert i de spørsmåal, som denne forsamling skal avgjøre. Det er vort ønske og haab, at møtets beslutninger vil være til gagn for arbeiderne, til fremgang for vort parti og at de maa — kanske førend vi har tænkt — føre til et helt frit, et socialistisk Norge. (Langvarig og begejstret bifald).

Chr. S. Knudsen:

Jeg vil, uttalte han, paa repræsentanternes vegne faa lov til at rette en tak for den venlige og smukke motagelse vort landsmøte har faat.

Naar jeg idag skal aapne dette vort partis 21. ordinære landsmøte (egentlig er det det 22. i rækken) maa jeg faa lov til først at minde vort partis tilblivelse. Det blir nemlig iaar den

22. august 25 aar siden vort parti blev stiftet i Arendal.

Der var naturligvis forut inden vort folk foregaaet en utvikling, som hadde stapt et grundlag for den socialistiske ide. Saaledes var en ikke liten del av folket allerede i midten av aarhundredet gjennemfjyret av de revolutionære tanker som fra 1848 til op i 50-aarene var faaet av den første socialdemokratiske budbringer i Norge — Markus Thrané. Bistmot var den bevegelse, som Thrané hadde stapt, ung som den var hos os og ukjent i sit væsen, blot bastet og bundet ved hjælp av statsmagternes volds-handlinger overfor bevegelsens ledere; men man kan ikke forutsætte, at bevegelsens indhold dermed var utsettet av befolkningens bevissthet. Ivertimot maa man gaa ut fra, naar man tænker paa hvilket omfang denne frihetsbevegelse fik og at det netop var det arbeidende folk, hos hvem den hadde fæstet rot, at bevegelsens aandelige indhold, frihetsideen — og jeg kunde godt si — Thranerbevegelsens socialøkonomiske tankerigdom, den levet i folkets bevissthet, trods magthavernes alle anstregelser med at øke bevegelsens kvalt allerede i dens spædest unge alder.

Og jeg vil fastslaa, at i nogen grad tjente dette som et grundlag for vort partis senere tilbliven.

Jeg kan ikke i denne forbindelse omhandle den korte "halvvaarlige" socialdemokratiske bevegelse, som kun omfattet Kristiania i 1873 og som var direkte importert fra Kjobenhavn; den fik neppe nogen anledning til dybere indgrep i eller indtryk paa befolkningens aandelige liv, uagtet den fulgtes av begivenheter, som vakte opsigst og var stiftet til at forstyrre den sløve masse i dens politiske dvaletilstand; saaledes den begivenhet, at nordmanden, matematikeren og tænkeren Tjørtost utvortes av Kristiania arbeiderksamfund.

Bevægelsen skapte dog ikke noget grundlag for en ny aandelig eller kulturel livsvoerdi.

Men der var i ottiaarene foregaaet noget, som gav haab om seier for en fra den arbejdende befolkning utgaaet politisk aktion, idet der var indført i landets forfatningsmæssige politiske forhold en ny atskilt ved parlamentarismens indførelse. Og i forbindelse med eller kanske som en følge av den politiske agitation, som førte til riksstemmet og parlamentarismen, var der foretaget en utvidelse av stemmeretten, som i nogen grad ogjaa gav stemmeret og dermed indsyndelse til de egentlige arbeidere. Og samtidig var paa det sociale omraade en begyndende industriel utvikling kommet til syne, en utvikling, som kunde tænkes at lede til en omveltning i folkets næringsliv — en utvikling, som ogjaa faktisk i nogen grad har omskapt vort folk fra et bondefolk at være til delvis at bli et industrifolk.

Det var da ogjaa netop med dette for øie, at i mars 1885 Den socialdemokratiske forening i Kristiania var stiftet og at allerede i april samme aar foreningen overtok utgivelsen av et arbeiderblad, som tidligere (i 1884) utkom under navnet "Vort arbeide" og som fra begyndelsen av 1886 omdøptes til "Social-Demokraten", som nu er vort partis hovedorgan.

Samme aar (1885) stiftedes i Bergen Socialistisk arbeiderforening, og med vor danske partifælle Sophus Pil som redaktør utkom der bladet "Arbeidervennen", som efter flere gange at være gaaet ind og atter utkommet under andet navn, nu utkommer som dagblad, nemlig "Arbeidet" i Bergen.

Der var saaledes, da vort parti den 22. august stiftedes i Arendal, skapt et grundlag for dets virke, som uagtet partiet ikke straks fremstod som et helt og fuldt socialdemokratisk parti,

maatte føre til, at en socialdemokratisk aktion inarest blev optat og ført med den styrke, som partiet med de tilraedighet staaende kræfter kunde magte.

Der har siden vort parti optok kampen mot utbytterfamfundet, selvagt ogjaa tidligere som nu inden partiet været debat om og har gjort sig gjældende forskjellige meninger om veie og midler til fremme av socialismen; men socialdemokratiet har aldrig været i tvil om maalet for vort partis fremgangslinjer. Og maalet er, naar det bestaaende utbytterfamfund har spillet sin rolle til ende at skaffe plads for en ordning som kan sikre frihet, retfærdighet og solidaritet mellem menneskene og dette skal være socialismens kjendteegn.

Der er ogjaa nu, som jeg i forbigaaende nævnte, strid inden vort parti; men striden gjælder delvis veie og midler inden den saglige organisations fremgangslinje. Og jeg vil indromme, at forjaavidd den saglige organisations enkelte led ogjaa danner grundlaget for den politiske, kan det ha ligget nær at føle striden overført til vort partis omraade; men baade er sagorganisationen helt herre over fremgangslinjerne paa sit eget omraade og kan ikke la sig bestemme av den politiske organisation, og maalet for begges virke er heller ikke det samme, ihvervel ogjaa sagorganisationen skal bidra sit til, at vort folkesamfund kan socialiseres. Jeg nærer derfor det haab, at paa dette vort 12. landsmote skal denne del av den inden partiet opkomne strid ikke indta nogen nævneværdig plads; den bør forjaavidd den skal fortsætte, føres tilbake til sagorganisationens omraade og der paa parlamentarisk vis faa sin avgjørelse.

Der er ogjaa inden vort parti en strid, som gjælder et andet spørsmål. Det er den saakaldte forbudside, som har stutt sig frem i forgrun-

den som et særspørsmål for vort parti. Om det kan ske, at et saa indgripende spørsmål trækkes frem og gives en særlig aktuel plads i vort partis arbejde, uten derved at styre tilside eller ialfald stagnere den egentlige socialdemokratiske aktion, derom vil jeg ikke uttale mig for nærværende. Men jeg vil fæste landsmøtets opmærksomhet ved, at socialdemokratiet like saa litt i vort land som i noget andet land kan gennemføre et forbudsprogram, førend partiet har erobret den politiske magt i landet. Jeg vil derfor tro, — og jeg nærer et sikkert haab om — at landsmøtets repræsentanter i dette spørsmål vil vælge en forsigtig fremgangslinje, vel vidende, at forbudsideen ingenlunde er sammenhengende med socialismen i og for sig, og at derfor heller aldrig vort parti-program har hat noget krav om forbud i den retning, hvortil jeg her sigter. Og alle maa vel være enige derom, at aldrig nogen strid maa faa lov til at virke splittende inden partiet. Det norske arbeiderparti maa ved sin 25-aarige bestaaen og fremtidig som hittil altid fremtræde som en hel, udelelig og inderlig solidarisk sammensluttet enhet. (Bifald).

Repræsentanterne vil av de forelagte beretninger erfare, at vort parti som stadig har vokset i styrke, i de senere aar har stutt en end raskere og glædelig vekst. Vore motstandere, som har været opmærksom herpaa og som tildels har faat forstaaelsen av, at der ikke findes noget middel som kan stanse den bevægelse, som fører socialismens lysende ide som sin sjansindskrift, de er nu snart jagt bragt til de mest fortvilede stridt under sine forsøk paa at bekjempe socialdemokratiet. Saaledes under fjoraarets lange og skarpe arbeidskonflikter, da borgerpartiernes repræsentanter i stortinget endog stod rede til at sætte ut i livet en panikflod, som om den var blit til virkelighet, vilde

fratat jagorganijationen dens bedste — for ikke at si eneste — vaaben i kampen for arbeidernes livsinteresser, nemlig streikeretten.

Men man skal ogsaa huske stortingets forsøk paa at forekomme en mulig socialdemokratisk seier ved paa forhaand at søke hindret enhver sosialøkonomisk kommunal fremstridtsreform ved hjælp av statelovene, uagtet dette kun kunde ske ved en indsnævring av det kommunale, fra gammel tid hævdede selvstyre.

Oversfor slike overgrep er det magtpaaliggende at vor partipresse som ogsaa overalt har været i glædelig fremvekst og som skal være vort talarør utad, kan fremtræde som den faktor, som ogsaa vore motstandere maa regne med saavel politisk som i alt socialt oplysningsarbeide.

Derfor maa det være en pligt for os alle under aarets valgkamp at sprede vor partipresse der, hvor den ikke endnu findes, bringe den ind i hver stue hos det almene arbeidende folk og derved gjøre enhver klassefælle til en socialdemokratisk verge.

Landsmøtet skal under sine forhandlinger viise vei og søke planlagt ogsaa disse og mange andre av vore partiopgaver. Derfor maa repræsentanterne til held for partiet i særdeleshet og til gagn for folket i almindelighet altid holde sig for oie vort maal, som er dette, naar klassefæmndet er væstet i grus, at reise en ny samfundsbygning, hvor frihet, kjærlighetens broderstap og retfærdighet mellem menneskene kan leve og trives. (Storrende bifald.)

Med ønske om held til arbeidet vil jeg hermed paa centralstyrets og landsstyrets vegne erklære det 21. ordinære landsmøte for aapnet.

Chr. H. Knudsen meddelte derpaa at indbydelse til landsmøtet var sendt til de skandinaviske broderpartier. Fra Sverige og Finland var indløpet

meddelelse om, at man desværre var forhindret fra at jende repræsentant. Fra Danmark fremmottede arbeiderpartiets formand, folketingsmand

Lh. Stauning,

som ønskedes velkommen av Chr. S. Knudsen. Da han besteg katetret for at takke, hilseades han av sterkt bifald. I hjertelige ord takket hr. Stauning for den mottagelse, Stavanger by og landsmotet hadde git ham. En jærlig glæde hadde det været at se byens slag tiltops paa denne dag, og at høre de velkomstord, som byens ordfører hadde uttalt til motets deltagere. Det er saavist ikke mange andre steder, man mottar et socialistisk landsmøte paa denne vis. Grunden maatte — som hr. Gjøstein hadde uttalt — være den, at Stavanger fortrinnsvis var en smaafolkets by. Med den samme glæde, som om han reiste til en kjær bror, hadde tal. reist til Norge. Den tid er nu forbi, da vandene mellem de to land var et krigens bindeled. Det er ikke lenger magthavernes interesser, men arbeidernes, som forener os. Med sterkere baand end de, som binder de enkelte lands over- og underklasse sammen, bindes i vore dage de forskjellige lands arbeiderklasser sammen. Det er utbytterne og de utbyttede, som i vore dage er de 2 nationer.

I Danmark har man fulgt Det norske arbeiderpartis fremvekst med interesse og glæde. En stadig kappestrid mellem vore landes arbeidere skal fortsettes til gagn for proletariatet, til fremme av økonomisk og politisk organisation.

De tegn til splittelse som vi har oplebet i Danmark, er smaa og av liten betydning. De er desværre kommet fra arbeiderklassen selv, og har kun været til gagn for kapitalistene, som har glædet sig i haabet om at kunne knække arbeidernes enighet. Men det

har været et forføngelig haab. Det viste sig bedst ved kommunevalget i Kjøbenhavn, hvor vi gif 5—6000 stemmer frem. Splittelsen eksisterer alene i motstandernes fantasi. Deres fluffelse var stor.

Jeg kan intet bedre ønske uttale ved denne leilighet, end at ogsaa det samme maa vise sig i Norge, at der ogsaa her maa vise sig at være enighet om kampens maal og veie. Et enig arbeiderparti har en verden at vinde, et splittet arbeiderparti kan intet utrette. Med ønsket om at enigheten i Norge maa gi sig et kraftig uttrykk ved de kommende stortingsvalg, utbringer jeg et leve det norske socialdemokrati. (Stormende bifald).

Man gif derefter over til

motets konstituering.

Magnus Rilsjen foretok

navneoprop

og følgende repræsentanter var fremmott:

Akershus amt:

M. Jul. Halvorsen.

Olof Holck.

O. M. Braaten.

Ole K. Tomte.

Gustav Jensen.

Emil Mikkelsen.

Johan Ege.

Kristen Haugen.

Chr. Huseby.

Bratsberg amt:

Evan Reiersen.

Svend Henriksen.

J. Eikefjord.

E. Olstad.

Johan Eriksen.

Anthon A. Haug.

Karl Mossfeldt.

A. Tveit.

Halvor Hogstad.

Annetta Elsnæs.
Jeanette Olsen.
Henrik Berg.
Tollef Stensrud.
Hans Hansen.

Bufterud amt:

A. J. Horgen.
J. Edd. Retvedt.
Jon Leira.
Helga Pederfen.
Johan Grifsen.
Hans Green.
K. Haugen.
Ingvald Paulsen.
Reinhart Olsen.
Oluf Steen.
Anton Arnesen.
Ole A. Berg.
Mads Baarud.
Gunstein Andersjon.
Anton Anderfen.
Ole Braathen.
M. Bjerketveit.
Mathilde Steen.
Karoline Kristiansen.
L. Pederfen.

Hedemarkens amt:

Syver Hauge.
A. Juland.
L. L. Julseth.
Jac. Pederfen.
Mathias Killehaug.
Aug. Embretfen.

Nedenes amt:

Torjus Tellesfen.
Dlaus Sirnes.

Sandefjord og Sandeherred:

Anders Raupang.
Oskar Gustavfen.

Stoger freds:

K. Johanfen.

Søndre Saltens freds:
Eddvard Forstad.

Smaaleneenes amt:

Karl Johannesfen.
Bjorn Evje.
Johs. Bergerfen.

Stavanger amt:

T. Hjermeftad.
Torfild Soyland.
Olaf Johanfen Haukland.
Bertin Tomassen.
Petter Chr. Knudfen.
Albert Bugge.
Alfred Tjolfen.
Sigv. Tolleffen.
Adne Helland.
Gudmund Aase.
Aksel Tomftad.
Kristian R. Lund.

Søndre Bergenhuss amt:

Jngv. Johnfen.
Steffen Hausberg.
Marie Hovde.
Cecilie Slaattelid.
Lars Knutfen.
Karl Bothun.
D. Slaattelid.
K. Larsen.
Edd. Hovde.
Johan Steffensrud.
Lars Tommassen.
Georg Holst.
Hans Torres.

Nordre Helgelands freds:
Schroeder-Nielsen.

Søndre Helgelands fred:
Kornelius Enge, Wit.

Sæterdalens freds:
Hans Mykland.

Oddernes freds:
Bredo Hultman.

Namdalens freds:
Gerhard Gerhardsen.
Sigvard Vestgaard.

Romsdals freds:
Olav Bratset.

Utrøndelagen:
Svend L. Skaardal.
M. Balsnæs.
Bertinus Ulstad.

Vesteraalens freds:
Emil Paulsen.

Alesjund:
E. Rosvik.

Bergen:
Johan Samuelsen.
A. Hopp.
Kasimus Abref.
Gunnar Batte.
Chr. Sytad.
Karl Monsen.
Olaf Brandschaug.
Karl Braffstad.
Tollef Olsen.
M. Andersen.
Lyder Didrikssen.
Knut Hatland.
Mathias Korneliusen.
Martin Mjelde.
Albert Korvik.
Olaf Olsen.
F. Otterstad.
Elise Pederesen.
Mathilde Opjahl.
Th. J. Friis.
Halvard Moe.

Bodo:
Andreas Johansen.

Drammen:
C. O. Carlsen.
Ivar Tollefsen.
Wilh. Tybring.

Hans Amundsen.
Thomas Olsen.
Hans Gunnerud.

Fredrikshald:
Ove Jensen.
Andreas Hanssen.

Fredrikstad:
P. Moe Johanneesen.
Agnes Randrup.
Bernhard Tindlund.
Karen Larjen.

Gjøvik:
Arne Gran.

Hamar:
Andr. Pederesen.
Ole Mikkelsen.
Elise Rjos.
D. Holmen.

Haugejund:
Jugv. Førre.
Ivar Roijum.
Johan Pederesen.
Evan Egge.
Carl Hauge.
Erik B. Eriksen.
Gustav Ellingen.
Henrik Mølstre.
Karl J. Besterlund.
Guldbrand Guldbrandsen.
Ludvig Henriksen.
Mons Brekke.
Aleksander Anvidsen.
A. Jacobsen.
Bertran Andersen.
John A. Selsaas.
Dorthea Mikkelsen.

Horten:
A. J. Knudsen.

Honefoss:
C. S. Bentzen.
Jørgen Thon.
Johs. Fjicher.

Kristiansand:

Olav Brunvand.
Wiktor Aaberg.
Erling Nielsen.
Ola Solberg.
A. J. Svensson.

Larvik:

Johan Anderjen.

Molde:

Ludvik Larjen.
Olav Øksvit.

Moss:

Arne Magnussen.
Carl Jensen.

Marvik:

Kristian Wikestad.

Stavanger:

Nils Korheim.
Einar Li.
Ludvig Tollefsen.
Gabriel Sorboe.
Johannes Raadland.
M. Rosland.
Ole Jacobsen.
Mons Nilsen.
Nils Asgaardsen.
Peder K. Lea.
B. Lindseth.
Ole Vikoiien.
Gunhild Pihl.
Sigv. Johnsen.
Herman Skaraas.
Nils Monstad.
Gudmund Pedersen.
Bernt Skaraas.
Rasmus Rasmussen.
B. Marvik.
Caspar Carlsen.
Lars Larjen.
D. Liffes.
Theodor Johannesen.
E. A. Griksen.
Ivar Paulsen.

Anders Been.
Severin Hjelmaas.
D. B. Sund.
Kristian Larjen.
Fru Fjermestad.
Johan Jacobsen.
Adolf Berg.
Magnus Karlson.

Tromsø:

D. M. Gausdal.

Tonsberg:

P. D. Loffe.

Trondhjem:

A. D. Thornes.
Alfr. Bruaas.
J. Wiggen.
Johannes Meling.
E. Bolan.
Gustav Sundby.
Ludvig Larjen.
Severin Berg.
Jorgen Dahl.
E. Brevik.

Kristiania:

Fru Kristine Andrejen.
Mathilde Olsen.
Marie Hansen.
Helga Nitteberg.
Gunhild Ziener.
Alma Hansen.
Jnger Kristiansen.
Kristine Hansen.
Anna Næs.
Marie Hansen.
Birgithe Gothe.
Adolf Bay.
Olav Fossum.
Nils Olsen.
J. Iversen.
A. E. Gundersen.
Hans Paulsen.
Karl Hagemann.
Gunnar Dausland.
Oscar Ruud.

Eugene Clausen.
Karl Andersen.
Ingvald Raftad.
Chr. Huseby.
Ludv. Olsen.
Oskar Johansen.
Haakon Larsen.
Alex. Simenstad.
Hagbarth Kristiansen.
Anthon Olsen.
Aksel Kristiansen.
Carl Dien.
Sigrid Thomasen.
Kyrre Grepp.
Thv. Eversen.
T. Lode.
Nils Ugelstad.
Gustav Andersen.
A. H. Johannesen.
Karl Pedersen.
Lauritz Olsen.
Martin Nygaard.
M. Eversen.
L. D. Sæbo.
Rudolf Olsen.
L. E. Svendsen.
K. D. Olsen.
Ludvig Hansen.
Albert Andersen.
Jens Teigen.
Andr. Juell.
Bilh. Pedersen.
Peter Andersen.
A. Pedersen.
Julius Lamodt.
Edv. Svendsen.
Kr. Nilsen.
L. Sæther.
Hans Fredriksen.
Hagbart Dahlstrom.
Arel Schultz.
Everre Iversen.
Edward Mork.
P. Gundersen.
Kristian Kristensen.
Carsten Lund.
Olav Scheflo.
Thore Andersen.

Ole Sigvart Berntsen.
M. Mickelsen.
Albert Ottersen.
Nils Hansen.
Beda Granqvist.
H. Jensen.
Oskar Johansen.
Georg Hansen.
Gudmund Olsen.
J. Johansen.
H. Pettersen.
Jorg. Stensrud.
Emil Mikkelsen.
Gustav A. Karlsen.

Landsstyret:

A. Buen.
Ab. Møestau.
Martin D. Tranmæl.
J. Angell-Olsen.
Johan Gjostein.
Petter Nilsen.
P. K. Saltvig.
Kr. Høiem.
Mathilde Frogner (1. varamand).
Ludv. Enge (2. varamand).
Chr. H. Knudsen.
Ole D. Lian.
Rich. Hansen.
P. Karoe.
Martha Lynæs.
Jorgen Borgen.
E. Jeppeisen.
Randolf Arnesen.
Magnus Nilsen.

Stortingsmænd:

A. Egede-Nissen.

Jordkomiteens formand:

Chr. Hornsrud.
Desuten Haaland.

Socialdem. forbund i Danmark:

Th. Stauning.

Samtlige fuldmagter godkjendtes
enstemmig.

Forretningsordenen.

Følgende forretningsorden vedtoges:

Til at lede landsmøtets forhandlinger vælges 3 ordstyrere, der vekselvis og efter sig imellem avgjort orden leder møtets forhandlinger. Unntar den ledende ordstyrer at delta i debatten, skal han overlata ordstyrerpladsen til den anden ordstyrer.

Den ledende ordstyrer bør søke at faa behandlingen av den foreliggende sak avsluttet i hvert enkelt møte og har derfor ret til at stille forslag om debattens avslutning med de indtegnede talere samt tidsbegrensning for talerne.

Naar det er vedtat at avslutte debatten med de indtegnede talere, kan ikke andre talere indtegnes end forslagsstilleren, ordføreren for den forslagsstillende avdeling eller et nedsat utvalgts ordfører.

Til at føre forhandlingsprotokollen vælger møtet 4 sekretærer.

Protokollen skal indeholde diskussionsemnerne og de i forbindelse med disse fremførte forslag og faldende beslutninger.

Der avholdes 2 møter daglig, nemlig formiddagen fra kl. 9—2, eftermiddagen fra kl. 4—7.

Alle forslag skal fremlægges skriftlig til ordstyreren, undertegnet med forslagsstillerens navn.

Efterat debatten om en sak er vedtat at skulle slutte, kan intet forslag stilles.

Alle avstemninger med undtagelse av styrevalgene foregaar ved haandsopræfning. Kun naar ordstyreren er i tvil eller naar 10 repræsentanter forlanger det foregaar avstemningen ved navneoprop. Ved avstemning ved navneoprop indtegnes repræsentanternes stemmegivning i protokollen.

Ved hvert formiddagsmøtes begyndelse oplæser den fungerende sekretær

protokollen for den foregaaende dag, og dens godkjendelse lættes under avstemning. Protokollen for møtets sidste dag refereres til godkjendelse jensest en time efter forhandlingernes avslutning.

Forlagsstillere eller indledere har ret til at benytte ubegrenset tid til indledningsforedrag, 10 minutter til første og 5 minutter til anden replik. Ingen av de øvrige repræsentanter har ret til at ha ordet mer end 3 gange i samme sak og henholdsvis 15, 10 og 5 minutter, medmindre møtet gir sit samtykke.

Repræsentanter, som forlanger ordet til forretningsordenen, tilstaaes ikke mere end 1 minuts taletid.

Møtets tillidsmænd.

Til dirigenter valgtes mot 2 st. d'hr. Buen, Lian og Gjøstein.

Til sekretærer d'hr. Balsnæs, Moeskau, Kyrr Grepp og Johs. Bergeren.

Saa blev der holdt middagspause.

Torsdag eftermiddag. Dirigent: Buen.

Dirigenten refererte

telegrammer

fra arbeiderforeningen "Everre" i Trondhjem, barneløse "Freidig" i Trondhjem, Axlakrud, Kristiania, Kristiania arbeiderparti, loge Verdandi, Sarpsborg, loge "Marfus Thrane", Trondhjem, Trondhjems arbeiderparti, Kristianfjands arbeiderparti, Sethil, Kristiania, Thune, Audenes, Sten, jord- og cementarbeidernes forening, Kristiania. —

Fra Hjalmar Branting indløp følgende telegram:

„Å vårt partis vägnar senda vi våra norska bröder och stridskamrater i det gemensamma arbetet för en socialistisk samhällsordning de bästa välönskningar. Må klara

tankar och enig vilja prägla edra öfverläggningar och beslut. Då blir Stavangermötet ett nytt steg på vägen till at samla Norges hela arbetande folk kring socialdemokratiens höga mål och föra det fram på de vägar partiet anvisar.

Socialdemokratiska
partistyrelsen genom
Branting.“

Jørgen Dahl, Trondhjem, kritiserade, at landsmötet icke hadde jaat anledning til at avgjøre hvilken rækkefølge sakerne skulde ha paa

Dagsordenen.

Tranmæl foreslog, at punkt 12: kommunevalg og taktik skulde sættes op som punkt 9 efter punktet om stortings-taktikken. De to saker burde komme efter hverandre og saa kunde man behandle de mindre saker tilslut under valgene. Naar centralstyret hadde sat kommunetaktikken saa langt ned paa dagsordenen, saa han deri den realitet, at centralstyret icke fandt forslaget fra Ultrondelagen paatrævet, forslaget om at omgjøre beslutningen paa landsmötet ifjor.

Dirigenten foreslog, at forsamlingen maatte vente med at ta standpunkt til Tranmæls forslag indtil punkt 8 var behandlet. Dette forslag vedtoges.

Til

valgkomite

valgtes: Helga Ritteberg, Magnus Nilsen, Sverre Jøerjen, Kyrrre Grepp, Angell Olsen, T. Fjermestad, Tollef Stensrud og Skaardal.

Partiets love.

Man gif derefter over til at behandle punkt 6 b paa dagsordenen, par-

tiets love. § 1 vedtoges enstemmig efter centralstyrets forslag.

Som punkt 1 i § 2 foreslog Landsstyret: I partiet kan kun optages foreninger som i beslutningsform anerkjender partiets program og love.

Jørgen Dahl foreslog istedenfor "optages" "maa bare staa tilsluttet".

D. Fossum foreslog som tillæg til punkt 1: Jagforeninger maa desuten være tilsluttet sit jagforbund eller direkte i landsorganisationen.

Thornæs (Trondhjem): Bygningshnekernes jagforening i Kristiania har foreslaat følgende tilføielse: "samt foreninger, som staa tilsluttet sit jagforbund eller direkte til landsorganisationen." Jeg vil oplyse, at Trondhjems arbeiderparti har erklæret sig enig i dette forslag og jeg vil stemme for det.

Lian: Jeg mener det er uødvendig at sætte en slik bestemmelse ind i loven. Der er jo et saa intimt samarbejde mellem den faglige og politiske bevægelse, at partiet nok vil paase, at ingen jagforeninger kommer ind som bør staa i sit jagforbund eller i landsorganisationen. En lovbestemmelse vil kunne føre til vanskeligheder. Der findes nemlig forbund som icke staa paa flasketampens grund, jernbaneforbund, postmandslag osv., som vi icke har nogen interesse av at tvinge de enkelte foreninger ind i. Telefonarbejderne i Kristiania meldte sig i sin tid ut av landsorganisationen og blev dog staaende i partiet. Men det er længe siden og vi kan icke tro noget slikt vil gjenta sig. —

Dfsvik (Molde) advarte mot tilføielsen. I hans hjemby var der en stor jagforening av konfektionsarbejdere. Men da den væsentlig bestaar av kvinder, har den hat vanskelig for at gaa ind i landsorganisationen, mens den derimot staaer i partiet. Og vi har

ikke raad til at miste den. Den utgjør 40 pct. av Mosde arbeiderparti.

Forretningsfører Petersen støttet forslaget. Der er en tendens blandt statens og kommunernes arbeidere til at unddra sig sine faglige pligter og bare fremme sine krav ad politisk vei. Men de som ikke vil delta i det faglige arbeide, bør ikke jaa anledning til at føre det store ord i partiet.

Thornæs: Det kan vel litet nytte at anbefale forslaget nu, efterat hr. Lian har beskjempet det. Jeg kan ikke finde nogen anden forklaring til dette fænomen end at det ikke er landsorganisasjonens formand men centralstyremedlemmet Lian som talte her. Trondhjems arbeiderparti har vedtat sin uttalelse først og fremst av hensyn til fagbevægelsen.

Sverre Jøversen var enig i den betraktningssmaate som laa til grund for forslaget, men fandt det baade unødvendig og delvis respektabelt at sette det ind i loven. Det maa gaa an paa anden maate at skærpe kontrollen.

Rosvik (Malesund): Konsekvensen av forslaget blir, at ingen jagforening kan staa i landsorganisasjonen uten at staa i partiet. Og det er det vel ingen mening i.

Lian replicerte til Thornæs. Jeg er enig i forslaget aand, men finder det unødvendig at træffe lovbestemmelser. Jeg foreslaar, at vi isteden vedtar følgende uttalelse: "I det landsmøtet gir sin tilslutning til den tanke som ligger til grund for bygningssjuekernes forslag, finder man det unødvendig at gi det lovs form."

Ved voteringen blev landsstyrets forslag til punkt 1 vedtat mot 5 stemmer, som blev avgit for Dahls forslag. Fossums forslag blev forkastet med 157 mot 66 stemmer. Derefter vedtoges Lians forslag enstemmig.

Som punkt 2 foreslog landsstyret: Partiforeninger i samme by danner en stedlig samorganisasjon, i landdistrikterne danner foreningerne en samorganisasjon for den ved stortingsvalget fastsatte valgkreds.

Punkt 7 gif ut paa, at landsstyret efter ansokning kunde tillate en anden organisasjonsform.

Tranmæl talte imot indstillingen. Vi er endnu ikke naadd længer end at vore organisasjoner er fortrinnsvis agitationsorganisasjoner. Men agitationen vil bli forsomt i de svake kredse, derjom de sterke kredse faar ribe sig los fra dem. Jeg ser nok der foreslaaes at der skal være et felles representantskap for hvert amt, men disse representantskaper har ingen bevilgningsmyndighet. Kravet om kredsorganisasjoner strider mot de sosialistiske prinsipper — det er er jaa sterkt, at det er vanskelig at motsætte sig det. Dog mener jeg samorganisasjonerne maa stilles frit. Man bør ikke behøve at søke om at jaa beholde amtsorganisasjonene. Jeg foreslaar som punkt 2: "en samorganisasjon for amtet eller den ved osv."

Magnus Nilsen: Jeg er enig i Tranmæls ræsonnement og jeg vurderer overordentlig høit den partiaand som i dette spørsmaal hersker i Ultron-dalene, onster at staa sammen med de svakerne. Men man kan ikke avslaa kravet fra det store antal av kredse, som vil staa alene. Tranmæls forslag er overflodig, hvis punkt 7 i indstillingen blir vedtat.

Einar L: Partisekretæren ja, at det store flertals onster blev imøteset ved dette forslag, og han nævnte at der var 3 av amtspartiernes formænd i komiteen. Ikke destomindre tror jeg, at en hel del amtspartier ikke onster forslaget. Magnus Nilsen maa vite, at der er flere amtspartiformænd som ikke

pusler dette. "Av hensyn til den agitatoriske framfart" — het det i 1909 — maatte man beholde amtspartierne. Nu kommer de distrikter, hvor der ikke længer er nogen stor framfart, og sier: Nu vil vi ikke længer ha amtsorganisationerne. Der er endnu mange amter, hvor amtsorganisationen trænges. Det sies, at der skal kunne gives dispensation. Javel. Men man burde kunne lage en organisation slikt, at man undgaar dispensationer. Der bør være en eneste organisationsform uten valgriktighet. Er det distrikter, hvor dispensation er absolut nødvendig, saa faar heller centralstyret i det enkelte tilfælde gi den, og ta ansvaret derfor. Paa forrige landsmøte indvendtes, at 6 a d e amts- og kredsorganisationer var for stort apparat. Dette var den eneste vælle indvending mot amtsorganisationerne. Vi er nu blit et saa stort parti, at vi har behov for et slags underlandsmøter, som kan gaa grundig tilverks og diskutere sagerne indgaaende paa forhaand. Det er den bedste maate at gjøre landsmøterne mere effektive og mindre til sølfemøter, som man har klaget over at de nu er. Man kan si: Lag amtsmøter saa mye dere vil. Men la os kræve, at amtsorganisationerne blir organiserte led i arbeiderpartiet. Vi kan ikke indse, at der er nogen s k a d e for de andre, at vi faar beholde amtsorganisationerne. Vi spør da, om vi ikke kan faa lov til at beholde dem, idet vi hævder at det er til skade for os at tape dem.

Oksvik (Mosde): Det er ikke økonomi, ikke forsøk paa at unddra sig økonomiske pligter, som ligger til grund for kravet paa amtsorganisationernes oppløsning. Det er de store avstande inden amterne, som skaper praktiske vanskeligheter. Der er amter i vort land, hvor det praktisk talt er en utenlandsreise fra det ene distrikt til det andet. F. eks. Romsdals amt. Hvor skalde man der holde et amtsmøte?

skanste nede paa Borden. Det vilde ta flere dager for repræsentanterne at komme frem. Der er mange distrikter i vort land, hvorfra det vilde være værre at komme til et amtsmøte end det er at komme til et landsmøte. Det er altsaa ikke noget forsøk paa at unddra sig sine pligter mot de svakere, som man her staar overfor. Det er de praktiske vanskeligheter, som gjør at man bør overlate til de enkelte distrikter selv at avgjøre sine arbeidsformer.

Thomasen (S. Bergenhus) understreket hvad Tranmæl hadde sagt i sin indledning. Det er ikke bare for Trondhjems amt, man har diskutert saken. Og saa i Søndre Bergenhus har man indgaaende drøftet den og nedstemt forslaget om amtsorganisationerne mot nogen saa stemmer. Amtsmøterne er av ganske stor betydning, fordi debattene der blir meget indgaaende og nyttige.

Fjermeistad (Stavanger) var enig med Tranmæl i hele hans argumentation, men ikke i hans forslag. I samme aanddrøet som han forsvarte amtsorganisationerne, indleverte han et forslag som odela det hele. Nu er det akkurat det samme enten Tranmæls eller komiteens forslag blir vedtat.

Sjel Halvorsen: Det er praktiske behov, hverken konservatisme eller egoisme som dikterer kravet paa amtsorganisationernes oppløsning.

Stensrud (Bratsberg) hørte nærmest til dem som fandt det nødvendig at ophæve amtsorganisationerne. Det nu foreliggende forslag kan i det mindste neppe være akseptabelt. Det er ikke riktig som Magnus Nilssen sa, at alle partiformænd er enig i dette spørsmåal. Jeg er fuldt opmerksom paa de praktiske vanskeligheter. Men det er vel nu bare et tidsspørsmåal, naar vi faar en ny valgkredsordning og da skalde vi altsaa gaa tilbake til amtsorganisationerne. Det, som er foreslått her, forekommer mig at være

av den natur, at denne forsamling umulig kan stemme for det. Det vilde være at gaa tilbage til den direkte valgordning, som vi har arbeidet mot i menneskealdre.

Reierjen (Bratsberg): Paa motet i Hamar 1909 var jeg en av dem, som bekjempet tanken om at oploøse amsforsanifationerne. Jeg fandt at det hadde viſt ſig nodvendig at ha en amsforſanifation. Der var kredſe hvor der ingen naevnevaerdig forſanifation var og hvor amtet maatte lede agitationen. Jeg var derfor ogsaa forſt mot ſaken i komiteen. Men jeg blev jnart klar over vanſteligheterne ved at opretholde amsforſanifationen i dens nuvaerende form paa dette landsmote. For de ſtorſte amter er en nyordning nodvendig. Men det er uhyre vanſtelig at oploøse amsforſanifationerne og derfor er jeg gaat med paa dette forſlag. Det er forovrig glaedelig at hore Stensrud tale ſaa varmt for amsforſanifationerne. Paa Hamar var han mot dem.

Andr. Johansſen (Bodo) hadde mandat til at ſtemme for valgfrihet. Hos os i Nordland maa vi enten ha diſpenſation eller valgfrihet.

Sæbo: Der er ingen grund til at laegge ſkul paa, at grunden til forſokene paa at oploøse amsforſanifationen, er den, at man ikke vil vaere med paa utgifterne med at oparbeide daarlige kredſe. Hvem ſkal ſaa ta fat der hvor der ingen forſanifation er? Centralſtyret i Kriſtiania kanſte? Det vil ſikkert vaere til ſtor ſvaekleſe for partiet om amsforſanifationerne oploøſes. Tal hadde helſt holdt paa den gamle ordning med ret til diſpenſation.

Schroder Nielsen (Nordre Helgeland): Enheten i partiet ſynes jeg er kredſpartiet, ikke amspartiet. I Nordland er det umulig at opretholde amspartiet. Centralſtyret har maattet gi diſpenſation. Der er kredſer, hvor der er 9 timers dampſtibstur fra

den ene kredſ til den andre. Komiteens forſlag er efter min mening den bedſte loſning, som jeg vil gi min varmefte anbefaling.

Schultz (Kriſtiania): Tranmaels forſlag gir den ſtorſte frihet og er derfor det bedſte. Centralſtyret er vaalagt ſaa mange avgjorelſer, at jeg ikke finder nogen fare ved at frata dem myndigheten i dette ſporsmaal.

Rosvik (Alesund): Det gaar ikke an at forſvare amspartierne med den grund, at det bare er egoisme, som beſtemmer motſtanden. I de ſtore kredſe er det umulig ſamarbeide. Det vidner om ſtor geografifk uvidenhed naar man ſier at det er let at holde amterne ſammen.

Gustav Jensen (Akershus) vilde i ſit eget diſtrikt bekjempere ethvert forſlag om at ophave amsforſanifationen. Men landsmotellet burde ikke tvinge amspartierne til at beſtaa.

Steffensrud (S. Bergenshus) oplyſte, at i hans amt var krabet om ſelvſtaendige amspartier en ſtemmig.

Gausdal (Tromsø) vilde helſt beholde den gamle ordning. Ophavelſe av amspartierne vil ſprede kraefterne og ſvaekke de ſvake.

Chr. H. Rnudsen oplyſte at krabet paa amspartiernes oploſning var ſaa ſterkt, at enkelte kredſer likefrem hadde truet med at melde ſig ut, hvis de ikke ſik ſtaa direkte tilſluttet partiet. Det vilde vaere en bejnderlighed, om landsmotellet motſatte ſig en ordning, som kraeves ſaa ſterkt som ordningen med kredſpartier.

Ved voteringen vedtoges landsſtyrets forſlag med Tranmaels tillag.

De ovrigte punkter i paragraffen vedtoges uten debat. Liſeſaa § 3.

Motellet blev hevet kl. 7.

Fredag formiddag. Dirigent: Lian.

Efter den fastsatte frist var der til fuldmagtsskomiteen indløpet følgende fuldmagter: Mads Smith, Stord, Johanne Palmqvist, Kristiansand, Jakob Rejsland og G. Mejsner, Stavanger. Fuldmagterne godkjendtes. Smiths uten bemerkning, de tre andre "uten følger for fremtiden".

Man gif derefter til at behandle § 4 i landsstyrets lovforslag,

repræsentationsretten til landsmøtet.

Landsstyret foreslog at retten til at sende repræsentanter skulde tilkægges samorganisationerne, med 1 repræsentant for hvert paabegyndte 200 medlemmer.

Første taler var Jens Teigen (Kristiania): For en tid siden blev repræsentationsretten paa det jaglige omraade omlagt. Det var stor misnoie inden sagsforeningerne med denne omlægning. Mange foreninger folte sig tilsidejat. Skulde vi nu gjøre det samme paa det politiske omraade, vil misnoien bli endnu større og følgerne vil sikkert bli uheldige. Inden vore sagsforeninger er den politiske interesse og ofervilje stadig blit større og større. Desto uretfærdigere vil det være om vi nu overfører repræsentationsretten til et repræsentantskap fra foreningerne selv. Det er vel dog jaa at en indskrænkning er nodvendig. Men den maa ste paa den bestaaende ordnings grund. Man kan kanske sætte grænsen ved 200 istedenfor ved 100, som komiteen foreslaar. Dette kan kanske se ut som en uretfærdighed mot de smaa foreninger. Men uretfærdigheden blir ikke mindre om man gif retten til repræsentantskapet. Forholdet er jo nu ogsaa slikt, at bare de store foreninger har raad til at sende repræsentanter. Og ved at

slaa sig sammen, kan de smaa foreninger jaa sende en repræsentant.

Derimot maa det være galt, — selv om det høres nokjaa trostlydlig ut — at samorganisationerne skal jaa avgjøre den maate valget skal foregaa paa. Et tilfældig flertal vil da kunne avgjøre hvorvidt en forening har repræsentationsret eller ikke. Dette er principielt galt, og jeg kan derfor ikke slutte mig til forslaget. At lægge retten over til repræsentantskapet vil si, at man kommer tilbage til den indirekte valgmaate, og jeg maa derfor opfordre repræsentanterne til at beholde den nuværende repræsentationsmaate.

N. Ugelstad (Kristiania): Det maa være nok at se paa denne forsamling for at bli klar over at vore landsmøter er blit altfor store. Selv i Kristiania, hvor vi vel har de største lokaler i landet, er lokalerne for smaa. Vi maa iethvertfald gaa utenfor vore egne lokaler. Jeg er dog ikke enig i det foreliggende forslag. Jeg holder paa at foreningerne selv skal vælge sine repræsentanter, men bare 1 for hvert 200, og ikke flere end 3. Det vil, som Teigen sa, være at gaa over til den indirekte valgmaate om man beslutter den foreslaaede ordning. Kontingentspørsmålet spiller ogsaa ind. For Kristianias vedkommende er det næsten umulig at samorganisationen skal betale kontingenten. Vor organisationsform er ikke helt samorganisation. Al kontingent blir betalt til centralorganisationen, og samorganisationen faar sine midler fra partisaksjen. Foreningerne har ikke villet betale tilstrækkelig store kontingenter til at samorganisationen har kunnet overtta hele administrationen. En forhøielse av kontingenten maatte altsaa bli følgen av den nye ordning, og det er netop dette samorganisationen i Kristiania har strandet paa.

Tal. fremjatte forslag om, at hver

forening kan vælge 1 repræsentant for hvert 200 medlemmer, dog ingen foreninger mer end 3.

Dirigenten oplyste at Ugelstads forslag noiagtig stemte overens med Narøes mindretalsforslag i lovkomiteen.

Kyrre Grepp: Som repræsentant fra Kristiania arbeiderparti har jeg bundet mandat til at stemme mot enhver omlægning av repræsentationsretten. Hovedindvendingen mot den foreslaaede nyordning er den, at vi i Kristiania har henved 100 foreninger; efter den nye ordning vilde vi bare faa 62 repræsentanter. En hel del foreninger vil altsaa bli uten direkte repræsentation. Nu vet vi alle at den politiske interesse inden fagforeningerne er meget forskjellig. Adgangen til at fende repræsentanter har imidlertid bidraget meget til at holde den politiske interesse oppe i fagforeningerne. Hvis vi tar denne ret bort fra dem, er der stor fare for at interessen vil bli svækket. Og der er ogsaa fare for, at foreningerne blir mindre villig end nu til at gi bidrag til den politiske agitation. Det er derfor av stor praktisk betydning for os at faa beholde den ordning vi har. Følgen av den foreslaaede ordning vil bli at forretningsutvalget vil faa avgjørelser; men der er det flere foreninger som ingen indflydelse kan øve. Men en indskrænkning maa foretages, sier man. Det blir umulig at skaffe lokaler. Ja, vanskelig blir det kanske, men ikke umulig. Man kan jo her f. eks. ta galleriet til hjelp. Saa sier man, at det er ogsaa vanskelig at arbeide med de store forsamlinger. Det er ikke min erfaring. Enten der er 100 mand mer eller mindre gjør ikke stort. Og hvis forslagene blev omsendt noget tidligere, kunde man faa bedre anledning til at drøfte sakerne paa forhaand. De tykke landsmøter er betydelig større end vore. Det er i det

hele ikke ogsaa viktig, hvor mange repræsentanter man har paa landsmøtet, men hvem man har. Jeg maa paa det indstændigste advare mot at repræsentationsretten indskrænkes for de smaa foreninger. En række av de foreninger, hvor den politiske interesse er størst, er netop de smaa foreninger. Jeg vil slutte med at si, hvad Jeppeisen sa paa Hamar i 1909: Ikke saalænge der findes lokale stort nok i hele Norges land bør vi indskrænke repræsentationsretten. (Bifald).

Narøe (Kristiania) sluttet sig til Kyrre Grepp. Som dirigenten oplyste var jeg i komiteen i en uheldig minoritet. Jeg tilhører en fagforening som i 20 aar har sendt repræsentant til landsmøtet. Netop i dette har jeg set en betydningsfuld agitation for arbeidernes politisk inden foreningerne. Jeg tror det vilde være meget uheldig at ta repræsentationsretten fra foreningerne. Jeg har set over fortegnelsen over de fremmotte repræsentanter og merket mig nogen tal. Stavanger amt har saaledes 12 repræsentanter. Efter den nye ordning vilde det faa 2 — to — repræsentanter. Bergenhus vilde faa tre. Stavanger by møter med 33, efter den nye ordning vilde den faa 8 osv.

Jeg kan heller ikke indromme at de praktiske vanskeligheter er ogsaa store, at de ikke kan overvindes. Paa Hamar var der 255 repræsentanter for et medlemstal av ialt 28,000. Nu har partiet 36,000 medlemmer og her er dog ikke møtt mer end 300 repræsentanter. Hvis man i det mindste indskrænker sig til Bergen, Trondhjem og Kristiania vil der sikkert endnu længe findes lokaler store nok. I Danmark har man meget større kongresser end vore. Men ogsaa arbeider man paa en anden maate, nemlig gjennom utvalg. La behandlingen av love og andre kurante saker foregaa i utvalg. Det er en praktisk ordning. Jeg kan dog være enig i det

at en vis indskrænkning kan finde sted, at tallet begrænses opad. Men forøvrigt opretholder jeg mit standpunkt fra landsstyret. Jeg havde haabet at Jepsen havde staaet paa samme standpunkt nu som i 1909. Men det lot desværre til at han nu ikke vilde vedfjende sig det.

D. S. Vik (Molde) fremsatte forslag om, at ingen forening maa ha mere end 1 repræsentant.

F. Jermestad (S. Bergenhus): Det er uretfærdig at en liten forening har samme repræsentationsret som en stor. Den foreslaaede ordning er udemokratisk, sier man. Ja, jeg er enig i det. Men her er et tilfælde hvor det ideelle maa vike for det praktiske. Jeg støtter paa det varmeste centralstyrets forslag. Vore landsmøter slaar med den nuværende ordning i fare for at bli store distriktsmøter, hvor de nærliggende distrikter møter talrikt, men hvor der er faa fra de fjernere liggende distrikter. Den foreslaaede ordning vil i længden ogsaa bli den mest demokratiske, stort set for det hele land og under henjhu til partiets nuværende vekst. Det kan bli vanskelig for en by som Kristiania. Men man faar se at faa en samorganisation der ogsaa.

H. Jensen (Kristiania): Like fra den første tid har vort parti arbeidet sig frem paa fagforeningerne og kropsarbeiderne. Med den nye ordning blir en ret fratat kropsarbeiderne og lagt over paa delvis andre folk. De lokalhenjhnene er ikke større end at de kan overvindes. Jeg anbefaler repræsentanterne at holde paa den gamle ordning og dermed paa partiets grundlæggere, de arbeidere som har kjæmpet partiet frem.

L. Sæther (Kristiania): Under behandlingen av dette spørsmål i jern- og metalarbeiderforbundet i Kristiania var man enig om at en indskrænkning i repræsentationsretten maatte foreta-

ges. Men man var ikke enig i at den skulde fratages fagforeningerne. De er rygmarven i partiet, og repræsentationen maa i lang tid fremover hvile paa fagforeningerne. Indskrænkningen til fagkongresserne er ikke analog med denne. I konsekvens med beslutningen igaar om at forbundene kan staa direkte i partiet maa vi la foreningerne direkte ha repræsentationsretten. Det er desuten ikke absolut at anbefale, at "spidserne" skal ha den avgjørende indflydelse paa alle saker. Jeg stemmer for Ugelstads forslag.

L. Ode (Kristiania): Jeg har mandat fra en forening i Kristiania med 3 repræsentanter om at stemme for den gamle ordning. Partiet hylber jo ellers at man mest mulig skal kræve direkte valg. Vi kræver jolkeavstemning i viktigere saker, i skolestyrene osv. Saaledes mest mulig direkte valg i alle forhold, hvor det er mulig. Man maa være forsiktig med at forandre kravene her. Selv om den foreslaaede ordning er praktisk maa man se at finde en anden. Forslaget er av større betydning end kanskje de fleste tror. Folgen vil bli at de mer profesjonelle talere faar avgjørelserne i sin haand. Kanskje er det de dygtigste. Men det almene folk har dog krav paa at arbeidernes ledere ikke stiller sig ut fra selve arbeiderne.

A. Bay (Kristiania): Det er klart og aabenbart at vore landsmøter nu blir for store og at der maa ske en forandring. Den foreslaaede ordning er udemokratisk, sier man. Men de smaa foreninger kan jo slutte sig sammen. Ogsaa nu er det umulig for de smaa foreninger at sende repræsentanter. Det vil tvertom være lettere efter den nye ordning at faa repræsentant. Partiet er desuten ikke bygget paa foreningerne men paa de enkelte individer. Efter den foreslaaede ordning har de enkelte individer repræsentationsretten.

Frykten for de professionelle er ogsaa helt ugrundet.

Magnus Nilsen: Dette er et omtaalig og vanskelig spørsmaal. Saken er ikke ny. Allerede i 1902 var der forslag fremme av lignende art. Men da lovene behandledes i Drammen, bibeholdtes dog den gamle ordning. Det er klart at ingen har lyst til at frata foreningerne repræsentationsretten. Der er herfen trang eller lyst til det. Men forslaget er jo ogsaa strevet meget nøttert. Der er ikke saa sterke ord i forslaget som de mange talere har brukt her. Men hvis repræsentationsretten blev brukt som den kunde brukes efter den nuværende ordning vilde vi saa 867 repræsentanter. Da ser man at ordningen vilde være umulig. Det helt ut demokratiste vilde være et almannating av partiets 36,000 medlemmer. Vi kunde jo holde det paa Hardangervidden (munterhet) men det vilde jo allikevel ikke kunne gaa an. En ny ordning maatte altså findes. Den nuværende ordning er praktisk tungvindt og desuten ikke noget virkelig sandt uttrykk for partiets mening rundt om i landet, idet repræsentationen er avhengig av paa hvilket sted landsmøtet holdes. Man sier, at den nye ordning er en tilbakevenden til den indirekte valgmaate. Men de som sier det, bør læse indstillingen om igjen. Der er ingenting iveien for at man i Kristiania kan indrette sig slik at valget foregaar direkte. Forslaget betyr altså ikke, som jærlig Kristiania-repræsentanterne har høvdet, indirekte valg. De som saa sterkt har slaat paa det udemokratiste i indretningen er dog med paa en indstrækning. Men da er der jo bare en gradsforhjel. Der er spørsmaal om litt mer eller mindre udemokrati. Ved en forandring fra 100 til 200 vil man ikke opnaa nogenting. Det vil være en ubillighet mot de store foreninger, som jeg ikke forstaaar at der er nogen grund

til. Hr. Øksvits forslag har vel ogsaa noksaa litt med demokrati at gjøre. Det er iethvertfald stik i strid med hvad vi ellers kræver at folket skal ha repræsentationsretten. Hvad komiteen sier om lokalerne holder ogsaa stik. Det vilde f. eks. være meget bestedent om de utenbys repræsentanter sa, at de var fornoid med tilstanden paa det ekstraordinære landsmøte i Kristiania ifjor. Vi kan bruke galleriet, ja Kyrrer Grepp. Ja, der sat nogen paa galleriet ifjor, men de var meget misfornoid med at sitte der. Naar henviste til kongresserne i Danmark. Men de er ikke paa langt nær saa store som her. Heller ikke tror jeg at utvalgsmåten er saa svært tilfredsstillende. Den fører til at altfor mange saker bare puttes bort i et utvalg, og at der voteres uten debat, bare efter et foredrag av ordføreren. Man bør ikke helt anbefale den ordning. Men der er dog intet iveien for at landsmøtet, hvis det vil, straks kan opta den. Det foreliggende forslag er ikke oprindeligen kommet fra centralstyret. Det har været oppe gang paa gang. Og vi har forstøtt at gjøre forandringen saa lempelig som mulig. Naar vi først har en samorganisation er det ogsaa rimelig at den overtar repræsentationsretten.

Moe-Johansen (Fredrikstad): Strækken for det røde spøkelse er som bekendt stor, men jeg trodde ikke den var saa stor i denne forsamling som det viser sig den er. Bevist for at de smaa landsmøter er lettere at arbeide med end de store, er endnu ikke fremlagt, og jeg tror ikke det kan fremlægges. Jeg foretrækker den nuværende ordning. Der findes mange smaa foreninger utover landet som har raad til at sende en repræsentant; men det hænder ofte, at samorganisationen i vedkommende distrikt er fattig, og saa blir der ikke sendt et rimelig antal repræsentanter derfra. Jeg vil si det

passer jeg daarlig for det socialdemokratiske parti at frata de enkelte foreninger repræsentationsretten.

Stensrud (Bratsberg): Demokrati er den enkeltes umiddelbare indflydelse paa afgjørelsen av saker som berører deres ve og vel. Dette princip synder vi mot ved at indstrænke repræsentationsretten.

Andreas Hansjen (Trondheim) anbefalte omlægning, men vilde ikke være med paa indstrækning. Jeg foreslaar, at samorganisationerne skal faa vælge en repræsentant for hvert 100 medlemmer.

Brogstad (Bergen) talte for landsstyrets forslag.

Fru Opjal (Bergen) var imot forandring. Det var netop repræsentationsretten som holdt interessen oppe i de smaa foreninger.

Dirigenten refererte et forslag om at utsætte saken til næste landsmøte og i mellemtiden sende den rundt til avdelingerne. — Dette forslag blev straks forkastet.

Gunderjen (Kristiania): Det mest demokratiske maa vel være at faa et landsmøte som er et sandt uttrykk for partiet over det hele land og ikke som nu, at f. eks. Kristianiarepræsentanterne har mange hundrede vælgere bak sig, mens repræsentanterne fra Stavanger har bare 22. Jeg anbefaler landsstyrets indstilling.

Systad (Bergen) advarte paa det bestemteste mot at forlate den nuværende ordning. En omlægning vil bl. a. føre til, at vi faar faste landsmøte-repræsentanter, og det er en uting. Jeg foreslaar saken forelagt avdelingerne og derefter behandlet paa næste landsmøte. — Dette forslag blev nedvotert.

Dusland (Kristiania): Skulde det ikke være demokratisk om de enkelte foreninger gav avkald paa det privilegium de nu har, og overlot repræsentationsretten til fællesorganisationerne?

Det er mange foreninger som ikke utnytter privilegiet, men som allikevel holder framtidig paa det. Kyrrre Grepp var bange for, at under den nye ordning skulde ikke de enkelte foreninger bli repræsentert; — den ulykke er altjaa allerede skedd. Vi maa gaa til en omlægning — at gjennomføre paa det nuværende grundlag er til ingen nytte.

Gjøstein (Stavanger): Det gjælder at finde en repræsentationsordning som alle føler er betryggende og den faar vi, naar alle foreninger gives adgang til at gjøre sig gjældende gjennom samorganisationerne. Foreningerne beholder sin betydning og samtidig opnaar vi at styrke de politiske fællesorganisationer.

Samueljen (Bergen) anbefalte landsstyrets indstilling. Den omlægning som foreslaaes, er i analogi med ordningen indenfor jagbevegelsen.

Einar Li (Stavanger): Det vilde være daarlig at frata de enkelte foreninger repræsentationsretten. Den eneste maate for indstrækning maa være at de smaa foreninger faar anledning til at vælge en repræsentant sammen.

Kieljen (Kr. sand) mente at den nuværende ordning var den bedste. Vokaler store nok maatte man altid finde, ialfald i Kristiania.

Vien (Kristiania) vilde jaa sterkt som mulig understreke Grepps uttalelser.

Fuell (Kristiania) var imot omlægning, men mente at man blev nødt til at indstrænke repræsentantantallet, f. eks. ved at bare de foreninger som har mindst 50 medlemmer, faar sende repræsentant, og at de som er mindre, vælger sammen.

Randolf Arnejen (Kristiania): Efterhvert som partiet vokser, blir det mere og mere vanskelig, ja umulig at beholde den nuværende ordning. Den er upraktisk og alt andet end retfærdig. Uttrondelagens arbeiderparti, som uten sammenligning er den bedste samorgani-

jation i landet, sender bare 3 repræsentanter til landsmøtet. Derjom repræsentationsretten overlates til jamorganisationerne alene og reiseutgifterne bæres av landspartiet, vil Uttrøndelagen og de øvrige jamorganisationer bli reipræsenteret i forhold til sin betydning og styrke, idet de ikke behøver at ta hensyn til utgifterne.

Steffensrud (S. Bergenhus): Indtrykket av denne debat er, at her er et kampspørsmål mellom de store og smaa foreninger. Er dette retfærdig at de smaa foreninger, som har været kjernen i vort arbeide, skal fratages reipræsenterationsretten? Den gamle ordning er den mest tilfredsstillende.

Thomassen (Stabanger amt) oppfattet centralstyrets forslag som en mundkurv paa de smaa foreninger, hvor radikalismen vokser frem. Det har været jagt, at landsmøterne har sin store betydning, fordi der der kommer reipræsenteranter fra alle landets kanter.

Jul. Kalvorjen (Åkershus): Det er uheldig at lægge andre motiver under de forskjellige standpunkter i debatten. Det er jo klart, at en forandring maa gjøres. Det gjælder at finde en ordning som er tilfredsstillende. Og centralstyrets forslag er efter min mening det bedste.

Kyrre Grepp: Uravstemning er ikke nogen tilfredsstillende avstemning til et landsmøte. En dygtig mand i en sagsforening kan ofte ikke komme frem paa et uravstemningsmøte. En indskrenkning er vi med paa, men ikke en omlegning.

Chr. H. Knudsen: Vi kræver av staten at den skal indrette en valgordning slik at alle faa stemme. Men inden vort parti vil vi ikke ha den ordning. Nu er det et pengepørsmål om en forening blir reipræsenteret eller ei. Dette er ikke demokratisk. Vi maa se at rette forholdene efter vort partis frembæst. Foreningerne maa vælge efter

sin evne. Socialdemokratiets enhet er det man hævder ved at stemme for centralstyrets forslag.

Magnus Nilsjen: For 3 aar siden kom et lignende forslag fra Uttrøndelagens arbeiderparti. Det var Tranmæl som ivrigt forsegte det. Den gang satte centralstyret sig imot. Jeg tror ingen vil si, at Uttrøndelagens arbeiderparti er konservativt eller reaktionært.

Teigen (Kristiania): Avstemning i flere lokaler vil bety, at den største forening vil komme til at gjenneføre sin reipræsenterantliste og altsaa vælge for de smaa foreninger. Kan dette kaldes ideelt. Vi vil ta privilegierne fra de borgerlige fordi de er uretfærdige. Men vore egne privilegier er retfærdige.

Ludv. Hansen (Kristiania): Hvilken ordning vi faar, vil reipræsenteranterne ha forskjellig stemmetal bak sig. Den ordning vi har er allikevel den mest tilfredsstillende, den som bedst hindrer klibvæsen og som bedst gir adgang for de dygtigste kræfter til at gjøre sig gjældende.

Magnus Karlsjon (Stavanger): Distriktsinteresserne vil bli de samme under den nye ordning. Indtil videre er det bedre at holde paa den gamle ordning. Den gir bedre garanti for den "jevne simple arbeidsmands" ret, som Gjøstein talte om. Den nye ordning vil gjøre reipræsenterationen schablonmæssig.

Førre (Haugesund) foreslog utlignet en kontingent paa 10 øre pr. medlem pr. aar til et reservesond til bestridelse av reipræsenterationsutgifter med bibehold av den nuværende ordning.

Boteringen

fandt sted kl. 12³/₄. Der votertes først alternativt, om den gamle ordning skulde beholdes eller om det skulde forta-

ges en omlægning. Med stort flertal blev landsstyrets forslag forkastet. Den gamle ordning blir saaledes bibeholdt. Forres og Syttads forslag bortfaldt.

Derefter votertes over forslagene om indskrænkning: Ugelstads og Øksviks.

Øksviks forslag blev forkastet med saa stemmer.

Ugelstads forslag blev vedtat med stort flertal.

Syttad: Hvis saken kommer op igjen, henstiller jeg til centralstyret at jende den ut i saa god tid, at foreningerne kan ta bestemt standpunkt.

Den videre behandling av lovene blev nu utsat for at lovkomiteen kunde faa anledning til at ændre indstillingen i overensstemmelse med det som allere-de var vedtat.

(Den ændrede indstilling vedtoges enstemmig paa formiddagsmøtet den 6. april).

Følgende

protestresolution

vedtoges enstemmig:

Arbeiderpartiets 21. landsmøte uttaler en bestemt protest mot den meddomsretsdom som faldt i Drammen den 30. mars 1912, hvorved redaktor Braa blev dømt for at ha indtat i "Fremtiden" et objektivt referat av en demonstration paa Modum. Landsmøtet er av den opfatning, at nævnte dom er en klåfjædom og en frænkelse av referatfriheten. Man haaber der vil bli anledning til at faa saken ind for hoiere domstol.

„Social-Demokraten“s statuter.

Man gif derefter over til at behandle landsstyrets forslag om at redaktøren av "Social-Demokraten" vælges av et landsmøte efter indstilling av landsstyret.

Chr. H. Knudsen: Redaktøren av partiets hovedorgan har bestandig været gjenstand for valg. I enkelte andre partiorganer blir redaktøren ansat. Der har ogsaa reist sig sterke røster om at "Social-Demokraten" redaktør maa ansættes. Landsstyret mener imidlertid at man ikke bør forlate helt det gamle system, som man mener hviler paa et sundt princip. Men der er en anden side ved denne sak: i loven staar det at redaktøren skal vælges hvert 3. aar. Følgen er, at paa hvert landsmøte blir der lange debatter om redaktøren og hans person. Dette har presjekomiteen, centralstyret og landsstyret ment vi bør komme bort fra. Man mener, at naar redaktøren først er valgt, skal ikke et nyt landsmøte gaa til valg igjen, før landsstyret indstiller paa det. Selvfølgelig vil det bli fuld adgang for landsmøterne til at kritisere bladets ledelse, men man undgaar de personlige valgdiskussioner. Valgene gif ofte anledning til optrin som ikke er hyggelige. Hvis landsstyrets forslag vedtoges, blir redaktøren sittende, indtil der indtræder et eller andet forhold som gjør at han maa gaa eller gjør det nødvendig at hans stilling prøves ved et valg. Hvis ikke landsstyret indstiller paa nyt valg, kan naturligvis enhver forening indsende forslag paa forhaand om at ny redaktør maa vælges. Der kan indsendes saaglik begrundede forslag. Jeg vil anbefale landsstyrets forslag.

Tranmæl: Jeg hadde ikke anledning til at være tilstede i landsstyret ved denne saks behandling. Jeg vilde i tilfælde ha stemt imot. Jeg mener, i likhet med hr. Knudsen, at det er et sundt princip at redaktøren vælges. Men da bør vi ogsaa beholde den nuværende valgordning, som er den eneste som svarer til princippet. Her indbydes vi til at vedta et system som er en mellemting mellem valg og ansættelse. Vi

bor vælge mellem et enten — eller. Enten valg eller ogsaa ansættelse med fuldt ansvar for det kollegium som foretar ansættelsen. Det er meningsløst at et fratrædende landsstyre skal kunne ha indflydelse paa, om redaktoren skal sitte eller komme paa valg. Jeg mener redaktoren har godt av at staa fuldt til ansvar for de ordinære landsmøter.

Mo e-Johansen (Fredrikstad): Vi bor ikke gjøre dette til en princip sak. Jeg tror det er heldig at forlate den gamle ordning. Redaktoren bor ikke være noget revisjonsobjekt og de ordinære landsmøter bor ikke være faste slagtedage (munterhet). Jeg er mest tilbøielig til at stemme for det forslag som overrettsjefører **Puntervold** fremsette subsidiært i pressekomiteen, om at redaktoren vælges av landsmøte, men at nyt redaktorvalg ikke foretages, medmindre der foreligger ledighet eller andre særlige grunde.

Magnus Rilsjen: I landsstyret stemte jeg for Puntervolds principale forslag, at redaktoren ansættes av landsstyret, og jeg vil opta forslaget her. Det er ikke tilfredsstillende at det skal være git tilfældighetene ivold, hvem som skal bestænde partiets vigtigste stilling. Jeg er forberedt paa, at mit forslag vil bli stemplet som udemokratisk. Men naar partimedlemmerne kan delegerer bort sin myndighet til landsmøtets representanter, saa maa vel repræsentanterne igjen kunne bortdelegerer sin myndighet til landsstyret, som da selv vælger. Landsmøterne har let for at ta sterkt hensyn til, om en redaktorkandidat er en flink agitator og debattant og vælger ham, uten at det har garantier for at vedkommende har de nødvendige journalistiske evner.

Jeg foreslaar altsaa, at redaktoren ansættes av landsstyret, med 3 maa neders gjensidig opsigelsestid.

Kyrre Grepp (Kristiania): Jeg

skulde ønske vi var kommet saa langt at redaktionen var ordnet paa den maate, at der ansættes en teknisk, journalistisk redaktor og valgtes en politisk redaktor, saa bladets politiske ledelse til enhver tid var uttryk for den herskende retning indenfor partiet. Men saa langt er vi ikke kommet; vi maa endnu nøie os med én redaktor, og da mener jeg vi bor vælge ham. Til nød kan jeg gaa med paa at overføre indstillingsretten fra valgkomiteen til landsstyret, som landsstyret foreslaar; men med den forandring, at passusen: "Redaktoren vælges av et landsmøte", forandres til: "Redaktoren vælges av hvert ordinært landsmøte." — Jeg fremsetter saadant forslag.

Bjørn Ege (Smaalenene) anbefalte **Magnus Rilsjens** forslag.

Førre (Haugefjord) vilde ogsaa stemme for Rilsjens forslag. En redaktor maatte ogsaa ha lov til at leve nogenlunde betryggende; han kan jo ogsaa ha familie.

Thornæs (T.hjem): Man bor ikke være nervøs for familien. Jeg er selv journalist, men jeg holder paa, at ialfald hovedorganets redaktor bor være gjentand for valg. Jeg betragter nemlig stillingen som hovedsagelig politisk. "Social-Demokraten"s redaktor skal ikke ha nogen personlig tanke at dægge for, men kjæmpe for partiets politikk i alle spørsmaal av nogen betydning. Jeg skjønner ikke den socialdemokratiske journalist, som vil sitte i sin stilling, uten at han er i overensstemmelse med sit parti.

Einar Li: Den ordning Kyrre Grepp talte om, med 2 redaktorer, har været prøvet i svensk "Soc.-Dem.", men er nu forlatt igjen. Hvis ikke redaktoren er andet end en politisk skribent, bor han skaffe sig en kyndig redaktionssekretær. Vælger man den smarte journalist til redaktor, faar man ansætte en politisk redaktionssekretær.

Amundsen (Drammen) talte for ansættelse. Landsstyret har lettest for at avgjøre om en mand er slikt journalist. Politiske artikler blir der vel en raad for; dem kan nogen hver skrive.

Chr. S. Amundsen: Etter den sidste uttalelse av Amundsen forstaar jeg det er sandt det jeg har hørt, at saasnart en ung mand kommer ind i partipresjen, vil han begynde at skrive om politikk. (Munterhet.) Til hr. Thornæs vil jeg bemerke, at den socialdemokratistiske presseforening har uttalt sig for ansættelse.

Peter Nilsen (Lillehammer) anbefalte forslaget om ansættelse.

Buen: Hovedhensynet med Nilsens forslag er ikke at betrygge redaktørens stilling. Jeg vil stemme for det, fordi jeg mener, at det er ikke demokratismens sak vi bør se paa, men fjernen. Nu er det praktisk talt umulig at saa en redaktor fjernet mellem landsmøterne. Ansættes han derimot av landsstyret, kan han ogsaa avstediges. Og hvis det merkes, at partiets flertal er misfornøiet, saa findes der vel ikke en slik hund, at han ikke da gaar av som redaktor.

Voteringen.

Nr. 21/4 kunde man gaa over til votering. Magnus Nilsens forslag blev bifaldt mot 96 stemmer. Der ved bortfaldt votering over de andre forslag.

Desuten vedtoges efter forslag av Magnus Nilsen, at følgende punktum i § 4 utgaar: "I saadanne og andre tilfælde, hvor redaktøren fratredes, har landsstyret enten at ansætte en midlertidig redaktor eller paa anden maate ordne bladets ledelse."

Freitag eftermiddag. Dirigent Gjøstein.

Skaarvald forespurte, om beslutningen om ansættelse av redaktøren traadte ikraft straks eller om det var slik at forstaa at beslutningen først traadte ikraft efter møtets avslutning. Da dette spørsmaal besvartes med ja, fremsatte Skaarvald følgende forslag: "Bestemmelsen om at landsstyret for fremtiden ansætter redaktor for hovedorganet, træder ikraft ved landsmøtets slutning."

Om dette forslag utspandt der sig en lang debat. Forslaget blev forkastet med 136 mot 95 stemmer.

Derefter paabegyndtes behandlingen av

beretningerne

for de sidste forløpne 3 aar. Beretningen for 1909 vedtoges uten debat.

Avholdsposen i Stavanger.

Under beretningen for 1910 forlangte Magnus Skarv (Stavanger) ordet og gif skarpt irette med landsstyret for dets optræden i spørsmålet om dispensation fra post 8. Tal. mente, at her var gjort et brud paa partiets love. Han gav en utredning av saken fra dens opkomst ved programbehandlingen i Stavanger. Tal. uttalte, at der aldrig burde bli dispensation fra vore love. Han fremsatte følgende forslag: "Landsmøtet finder, at den dispensation fra vort kommuneprogram som landsstyret foretok i 1910, er et indgrep i landsmøtets beslutninger og finder derfor at maatte beklage dette."

Norheim (Stavanger) redegjorde for flertallets synspunkter og mente, at det var i kontakt med arbeiderpartiets love. Han gjennomgik for endel sakens historie, men avbrøt dette efter henstilling fra dirigenten, Buen, som henstillet om at la lokale spørsmaal holdes utenom.

Førre (Haugefjund) mente, at man her maatte faa en principiel avgjørelse og fremsatte, for at det ikke skulde bli et specifikt avholds spørsmål, følgende forslag:

Foranlediget ved landsstyrets behandling av post 8 i kommuneprogrammet uttaler landsmøtet landsstyrets pligt at kræve opretholdt alle de av landsmøterne vedtagne programmer.

De Jacobsen (Stavanger) mente, at landsstyret hadde handlet fuldt korrekt. Han mindet om de indskrænkninger som man hadde gjort i Stavanger.

Karlson vilde ha fastslaaet den ting, at kommuneprogrammet i Stavanger var laget slik, at 4 socialdemokrater som vilde stille sig til valg paa Det norske arbeiderpartis program ikke fik anledning til dette, men maatte trække sig tilbake.

Skaraas (Stavanger) anbefalte det fremsatte forslag og talte for dette. Han var uenig i den dispensation som landsstyret hadde git.

Chr. H. Knudsen beklaget at denne sak var kommet op. Det var en ny strids sak, og mente at Stavanger avdeling burde ha utfjæmpet den sig imellem. Landsmøtets beslutning av 1909 var opretholdt og blev opretholdt. Vi overløt mot 5 st. til majoriteten at bestemme hvordan programmet skulde være for Stavanger.

Landsstyret har ikke git nogen dispensation og minimumsprogrammet var opretholdt.

Dr. n. m. l.: Slik som saken nu laa an var det en sak som angik hele Det norske arbeiderparti. Tal. var uenig i den givne dispensation.

Karlson: Det er landsstyrets forhold til denne sak vi skal omtale, intet andet, og det var tal. s. mening at der var handlet utilbørlig. Majoriteten var hørt og ikke minoriteten.

Angell Olsen (Bergen) mente, at saken hadde faat altfor store dimen-

sjoner. Den beslutning som er fattet gikk ut paa at man skulde holde sig indenfor lovens ramme. Derjom der var begaatt brudd paa programmet hadde de som i landsstyret stemte imot ikke noiet sig med det. Baade minoritetens og majoritetens mening var hørt og samtlige dokumenter var sendt rundt.

Førre anbefalte sit forslag som gjaldt det hele program.

Karlson gikk over til dette forslag.

Norheim mente at landsstyret hadde handlet fuldt korrekt.

Jeppejen kunde ikke forstå den motion som her var vakt. Et krav som alle sosialister er enig om kan der ikke kommes utenom. Han foreslog at Førres forslag ikke blev sat under votering, idet man ansaa det som var fremkommet i debatten som fyldestgjørende.

Dette forslag vedtoges mot 98 st., hvorved votering over Førres forslag bortfaldt.

Stortingsgruppens beretning og dr. Eriksens forhold.

Første taler var redaktionssekretær Thorneas, Trondhjem: Jeg vil, uttalte han, gjøre en liten bemerkning om stortingsgruppens valg av formand. Rigtignok befinner vi os nu i sidste session; og sakerne vil forhaabentlig stille sig anderledes næste gang; men jeg vil allikevel ikke undlate at berøre spørsmålet. Det er bekjendt, at gruppen har valgt til formand dr. Alfred Eriksen. Jeg mener det er uheldig. Jeg ser bort fra, at dr. Eriksen efter min opfatning ikke er av den politiske stopning, som onskelig kunde være, for den mand, som skal staa i spidsen for partiets parlamentariske virksomhet. Jeg fæstet mig heller ikke ved, at han deltar saa litet i det daglige partiarbeide. Jeg indrømvidere, at en stortingsmand maa ha

lov til at indta særstandpunkter i smaa spørsmåal. Men naar dette gjælder især større spørsmåal, da bør han ikke staa som gruppens formand; han bør ikke da gjælde for at være lifesom partiets formand.

Det jeg imidlertid fæster mig mest ved, det er, at formanden staaer som fører for et politisk parti, som har et høireblad til sit hovedorgan. Det er — jeg betænker mig ikke paa at falde det en politisk uanstændighed. Her gjælder det ikke landsmaalet eller riksmåalet i og for sig; det vilde ha været like galt, om gruppens fører havde været fører for maalsbevægelsen. Men vi vet, at riksmåalsstriden bruges av høire som en politisk sak. Den socialdemokratiske gruppes fører har et høireblad som sit specielle organ. Det er — jeg gjentar ordet — en politisk uanstændighed; og jeg beklager, at ikke gruppen har været saapas som — — — jeg vil ikke bruke det uparlamentariske ord jeg tænkte paa. Det kan sies, at dr. Griksens valg til formand i riksmåalsforbundet er skedd, efter at han blev gruppens formand; men den undskyldning frifjender ikke. Gruppen burde ha tvunget dr. Griksen til at vælge mellem "Morgenbladet" og riksmåalet paa den ene side og socialdemokratiet paa den anden. Derfor falder kritikken ogsaa over gruppen. Den skulde hat mere rygmarv i sig. —

Tranmæl kritiserte stortingsgruppen og særlig beretningen om dens virksomhet. Det var vanskelig at si, hvad denne indeholdt — almindelige talemaater ifjedenfor faktiskte oplysninger. Det, vi onster, uttalte han, er en skematisk fremstilling av gruppens arbeide. — Med henhyn til dens stilling til de forskjellige saker vil jeg først nævne militærspørsmåalet. Ved landsmotet paa Hamar lofte Sæbo, at nu skulde det bli en anden laat i pipen. Men grup-

pens optræden — hr. Sæbo iberegnet — har været den samme efter som for landsmotet paa Hamar. Formentlig vil hr. Sæbo gi den nødvendige redegjørelse om dette forhold.

Det skal ogsaa interessere meget at høre om gruppens stilling til den borgerlige fredsbevægelse. Den sak er ikke nævnt i beretningen, og det kan hende at landsmotet har en anden opfatning av dette end stortingsgruppen.

Jeg hadde videre ventet at gruppen vilde ha meddelt noget om, hvordan den hadde agtet at optræde i tilfælde av, at panikloven, forslaget om tvungen mægling og voldgift i arbeidstviftigheter, var blit fremfat under lockouten ifjor. Stod gruppen bak dr. Griksen? I saa fald er gruppen medansvarlig i hans optræden. Dr. Griksen lot sig som bekjendt ogsaa dekorere dengang i strid med socialdemokratiets grundsetninger.

Boland, Trondhjem: Jeg har forlangt ordet i anledning av dr. Griksens virksomhet under lockouten ifjor. Jeg mener, at arbeiderne maa tilbakelive aslags mægling i saglige kampe. Jeg har nylig hort, at dr. Griksen har mottat 1000 kroner av regjeringen som honorar for mæglingen. Ja, det skal muligens være medaljens bakside; og naar honoraret sees i forbindelse med borgerdaadsmedaljen, maa man fæste sig ved, at dr. Griksen ikke hævdet noget særstandpunkt under voldgiftsrettens avgjørelse. Jeg fremsetter følgende forslag:

"Landsmotet uttaler som sin opfatning, at partiets stortingsrepresentanter ikke maa delta i forhandlinger vedrørende saglige tviftigheter, for godkjendelse av stortingsgruppen og den saglige landsorganisations sekretariat er indhentet."

Bigen: Jeg vil paatale den komedie, som sandt sied ved stortingets behandling av bevilgningen til fredsbevægelsen iaar. Det var ikke oppbygge-

lig for os at læse om, hvordan Sæbo og Egede-Nissen dengang dolket hverandre. Socialdemokratiet burde helst holde sig borte fra alle arrangements vedkommende den borgerlige fredsbevægelse. Han fremjatte følgende forslag til udtalelse:

“Landsmøtet udtaler, at socialdemokratiets stortingsmænd og andre tillidsmænd ikke maa gi sin tilslutning til de borgerlige fredsmøter eller delta i samme.”

Førre, Haugejund: Jeg vil spørge, om ikke en socialdemokrat kan staa i riksmålsforbundet. Jeg opfatter ikke maalsstriden som en klassekamp, og jeg agter at melde mig ind i riksmålsforeningen.

Bjørn Evje, Smaalene: I “Morgenbladet” for onsdag referertes, at riksmålsforbundet, som dr. Griksen er formand i, har vedtaget valgprogram. Det heter her, at “hvor de politiske partier foreslaar stortingsrepræsentanter, som ikke vil binde sig til riksmålsforbundets program, henstilles det til foreningerne at stille egne kandidater.” Denne beslutning bringer dr. Griksen i strid med arbeiderpartiets taktik. Landsmøtet bør derfor ta afstand fra ham. Jeg foreslaar følgende udtalelse:

“Under henvisning til riksmålsforbundets programuttalelse i anledning av forestaaende valg finder landsmøtet at maatte uttale, at partifæller i sin positive virksomhet utenfor partiet aldrig maa være med paa beslutninger, som under noget forhold kan bringe dem i motsetningsforhold til partiets program, taktik og opstillede kandidater.”

Stortingsmand Buen: Kritikken over beretningens form og mangler forøvrig er sikkert berettiget. Jeg har saa meget lettere for at indromme dette som jeg selv har været med paa at

utarbeide den. Paa sidste landsmøte blev der klaget over, at beretningen var for stematisk. Vel, det kunde naturligvis ogsaa være rigtig. — Med hensyn til dr. Griksen vil jeg for det første si, at det at angripe en partifælle, som ikke er tilstede, er i og for sig et uriktig forhold. Og om gruppen gjælder det, at den valgte dr. Griksen til formand i 1909, og da var han endnu ikke blit formand i riksmålsforbundet. Smidertid antar jeg, at gruppen i en nær fremtid vil gi nærmere bested baade om dette og om andre forhold, som staar i forbindelse hermed. Jeg finder det ikke formaals-tjenlig at gi mere om den sak paa dette tidspunkt.

Med hensyn til den borgerlige fredsbevægelse maa ikke landsmøtet tro, at den sak ikke har været behandlet av gruppen. Den har været behandlet gjentagne gange. Men i dette spørsmål er vi nødt til at ta hensyn til vore broderpartier i Sverige og Danmark. Jeg har den opfatning, at spørsmålet bør behandles av de 3 riksdagsfraktioner i selskap. Det gjælder at passe det rette øieblik til at ta endelig standpunkt. Men jeg antar, at det heller ikke i denne sak vil være saa længe, før partiet faar høre fra stortingsgruppen. Jeg tror ikke, at dens endelige standpunkt da vil gi anledning til kritikk.

Ogsaa i det faglige spørsmål har gruppens stilling som gruppe været uangrikelig. Hvad en enkelt repræsentant finder det formaalstjenlig at ta paa sin egen kappe, blir en sak mellem ham og partiet. I dr. Griksens optræden som mægler har gruppen intet ansvar; spørsmålet blev ikke forelagt for gruppen. Jeg tror i det hele tat at kunne si, at gruppens stilling ogsaa her har været grei nok.

En socialdemokrat faar naturligvis være, hvad han har lyst til, enten

riksmaalsmand eller landsmaalsmand. Han maa under enhver omstændighed først og fremst huse, at han er socialdemokrat og at han har ansvar som saadan.

Arne Magnussen, Mojs, mente at dr. Griksen var befængt med hoirebaciller. Det er gaat saa vidt, at gruppens formand har tat afstand fra borgerlig vielse! Det er vel saa, at en stor aand gjerne vil gaa sine egne veie; og Griksen er jo en stor aand. Men han bør ikke slyve saa høit, at arbeiderne ikke kan følge ham. Det var tragikomisk at se dr. Griksen fare landet rundt arm i arm med redaktor Vogt paa agitationsturne.

Storingsmand Chr. H. Knudsen sluttet sig til Buens udtalelser. Den socialdemokratiske gruppe har nu jaat 2 mand ind i specialkomiteen til behandling av loven om tvungen mægling og voldgift. Ulykkeligvis eller lykkeligvis — jeg vet ikke, hvad jeg skal si — blev jeg den ene ved siden av dr. Griksen, som sat før mig. Jeg for min del kan naaerjomhelst redegjøre for mit standpunkt til den sak. Jeg vet, at det er i fuld overensstemmelse med jagoroganisationens stilling.

Med hensyn til borgerdaadsmedaljen og det honorar dr. Griksen har saat, maa jeg — som Buen — bemerke, at her har gruppen intet ansvar.

Likejaa vil jeg bekræfte Buens udtalelser om gruppens forhold til den borgerlige fredsbevægelse. Naar tiden kommer er gruppen rede til at ta sit standpunkt, selv om vi maa gaci mot våre skandinaviske partifæller.

— Der var indnu indtegnet 7 talere. Imidlertid foreslog Zeppejen debatten utsat til lordag formiddag, saa de fremjatte forslag kunde bli trykt og omdelt til repræsentanterne. Vi staar her, uttalte han, isærd med at slagte en av partiets mest fremtrædende mænd; og da bør vi ikke handle overilet, men

se os for. Dermed vil jeg naturligvis ikke ha uttalt noget om sakens realitet.

Vien (R.a) fremholdt, at det var nødvendigt at saken blev behandlet paa landsmøtet av henjyn til nominasjonen av stortingskandidater i Kristiania.

Zeppejens forslag blev enstemmig vedtat.

Debatten om denne sak fortsatte lordag aften.

(Dirigent: Gjostein.)

A. Pedersen henstillet til Bolan at ta sit forslag tilbake og Vian sluttet sig til denne henstilling. Forslaget horer hjemme, uttalte han, paa en jagkongres, ikke paa partiets landsmote. Griksen kan ikke kritiseres i dette tilfælde. Naturligvis kan man være uenig i resultatene, men det er en sak for sig, som ikke kan droftes her. Det var ikke Griksen som lovet mæglingen, men regjeringen, og det vilde ha tat sig daarlig ut, om sekretariatet hadde negtet at godkjende ham som mægler. Han gjorde sit bedste, ofret baade netter og dage.

Efter disse udtalelser tok Bolan sit forslag tilbake.

Dirigenten refererte følgende forslag fra M. Jul. Halvorsen:

“Landsmøtet uttaler, at dr. Alfred Griksens stilling som riksmålsforbundets formand, efter dets programuttalelse: “Hvor de politiske partier ikke foreslaar stortingsrepræsentanter som vil binde sig til Riksmålsforbundets program, henstilles det til foreningerne at stille egne kandidater” — ikke kan godkjendes av Det norske arbeiderparti.”

Dirigenten refererte videre følgende telegram til dr. Griksen og hans svar:

Er “Morgenbladets” referat av Riksmålsforbundets program og taktik ved stortingsvalgene korrekt? Fortsætter De i tilfælde som dets formand? —

Landsmøtet behandler Dem og Deres stilling hertil. Svar straks.

Chr. H. Knudsen. Magnus Nilssen.

Ja. Dog skal ingen forpligtes til at stemme mot sit parti. Kræves min uttræden av Riksmaalsforbundet tvinges jeg ut av partiet.

Alfred Griksen.

Ginar Li (Stavanger): Hr. Griksen godkjender altjaa referatet. Efter det er han villig til at motarbeide en stortingskandidat, hvis han ikke er riksmaalsmand. Det er ikke tvilsomt at han dermed har stillet sig i en jærlig opposition til arbeiderpartiet. Og han sier selv, at i valget mellem arbeiderpartiet og riksmaalet, foretrækker han det sidste. Riksmaalsforbundet trodde antagelig det hadde gjort et godt fund i hr. Griksen, at det derved skulde vinde ogjaa arbeiderpartiet. Men nu er Griksen kommet saa langt, at han har git partiet sin av at være maalsvenlig. Hvad jeg i og for sig ikke anser som nogen ulykke. Vi har holdt paa i 8 aar for at saa en grei avholdspost; jeg haaber at vi om 8 aar ogjaa har en grei maalspost.

“Social-Demokraten” kritiserer i sin tid Griksen fordi han lot sig vælge til formand i riksmaalsforbundet. Men det maa være like galt at staa der som menig medlem.

Dirigenten refererte følgende forslag fra Kyrrre Grepp: “Landsmøett uttaler at intet medlem av Det norske arbeiderparti maa være medlem av en anden organisation, som under politiske valg bekjemper arbeiderpartiets kandidater.”

Mr. Johansen (Fredrikstad): Jeg er organisert riksmaalsmand, men naar riksmaalsforbundet nu har besluttet at delta i valgkampen, melder jeg mig selvfolgelig ut. Det burde ogjaa

Griksen ha gjort, men han har altjaa valgt at ofre socialismen for riksmaalet. Personlig kan jeg undskyldte dette. Jeg mener at kjende til, at Griksen soker sig æresforpligtet til at fortsætte gamle Knutsens livsgjerning i sprogkampen. Men der er visse grænser som ikke maa overstrides. Jeg ønsker ikke den tid maa komme, da socialdemokratiet anerkjender den sprogindsnævring, den antisocialistiske, patentpatriotiske, chauvinistiske retning som landsmaalsbevægelsen repræsenterer. Hvis vi negter en organisert riksmaalsmand adgang til partiet, maa det samme gjælde en organisert landsmaalsmand.

Jeg kan være med paa at beklage at stortingsgruppen ikke er saa sterk som vi kunde ønske. Smidertid skal vi være forsigtig i vor kritikk og huske, at mange av repræsentanterne er jevne arbeidsfolk, som ikke kan ventes at ha fylldige kundskaper i alle retninger. Naar de bare indtar det rette standpunkt, skal vi undskyldte dem. Griksen viser, at dygtigheten ikke er avgjørende. Han er kanskje den dygtigste av vore tingmænd, men ingen har dog været saa ubeldig som han.

Men selv om jeg kan undskyldte ham i dette tilfælde — for en anden handling, han har begaaet, og som blev nævnt i debatten igaar, findes der ingen undskyldning, hverken menneskelig eller politisk. Maalsporsmaalet er ikke det viktigste i denne sak. Griksen har begaaet større synder. Kommer der frem et forslag som tar sigte paa dette forhold, vil jeg stemme for det.

Thornæs (Trondhjem): Det er kanskje ikke nødvendig at si mere om denne sak, men jeg vil pointere at det her ikke gjælder riksmaal eller landsmaal, men det at vore tillidsmænd skal være socialdemokrater og intet andet. Det har været anført at Griksen er en begavet mand. Det er vistnok sandt, men hans begavelse har den feil, at den

ikke altid kommer partiet tilgode. Det er det forsamlingen bør kræve, at en fremtrædende socialdemokrat først og fremst skal være vor mand og ikke først og fremst deres mand som vælger en taktik, som kan bringe ham i strid med vort parti. Og den mand har ikke partiet brug for, som kan sende landsmotet et telegram som det vi har modtaget idag. Jeg finder det ikke engang beklagelig at han gaar.

Bikestad: Jeg synes denne debat er en daarlig maate at behandle den mand paa, som har sat saa varige mærker efter sig i partiet og i vort land som dr. Griksen har gjort. Særlig i de nordlige landsdele. Vi burde betænke os paa at kaste en slik mand. Jeg tror ikke vi alle sammen er saa faste i principperne at vi bør kaste sten paa Griksen.

Jul. Halvorjen (Akershus): Spørsmålet er: Skal vi anerkjende en mand som vor forer, naar han stiller sig tvetydig i politikken? Griksens stilling har for været uklar. Nu er den "klar". Høre og venstre bruger han allerede mot os i agitationen.

Kyrre Grepp (Kristiania): Det er ikke morsomt at angribe en mand som er fraværende; men med sit telegram idag har Griksen dømt sig selv. De forslag som Evje og Halvorjen har fremsat, kan gi os skin av at være landsmaalsvenlige. Med mit forslag undgaaes det. Det rammer en hvilkenkom helst organisation som stiller sig mot arbeiderpartiet. Det rammer ogsaa medlemmerne, ikke bare førerne.

Fuell (Kristiania): Jeg beklager at vi skal være nødt til at behandle en slik sak, og vi bør forebygge gjentagelser. Det gjør vi ved at vedta Grepps forslag.

Dusland (Kristiania): Jeg vil protestere mot at Griksen skulde ha brutt med partiet ved forskjellige an-

ledninger, som Moe-Johansen antyder. Grundlaget for denne debat er riksmaaalsforbundets taktikbeslutning, den og intet andet. Det er urigtig at nævne andre saker. Griksens person og virksomhet i sin almindelighet vedkommer ikke denne sak. Vi bør søke at faa en beslutning som ikke blir misforstaaet. Det er jeg bange for Kyrre Grepps forslag blir. Det rammer f. eks. ogsaa avholdsforeninger. Jeg vil stemme for Evjes forslag og advare mot at vedta altfor generelle beslutninger.

Fverjen (Kristiania): Denne sak er av saa alvorlig art, at den ikke bare angaar det foreliggende tilfælde, men medfører store konsekvenser. Evjes og Halvorjens forslag fører til at man tror vi er blitt landsmaalsvenlige. Jeg beklager at Griksen er kommet i et sjaævt forhold, men han kan jo ændre standpunkt, og jeg synes vi burde nøie os med en beklagelse. Man skal ikke være for snar til at fælde en tillidsmand som har tat saa mange gode tak.

Angell Olsen (Bergen): Der som Griksen efterlever riksmaaalsforbundets taktik, bryter han med arbeiderpartiet. Vi burde avvente den begivenhet. Det er ikke morsomt at kaste folk overbord, og det er sjelden flokt. Klokest vilde det være at lægge iland en landgang for Griksen og la ham gaa selv.

Sverre Fverjen (Kristiania): Grepps forslag innebærer konsekvenser som vi ikke kan overstue. Det negter os adgangen til at staa i almindelige avholdsforeninger f. eks., som har oppstillet valgkandidat. Det er naturligvis en grei sak om vi saaledes isolerer os, men jeg vet ikke om det er naturlig for nærværende.

Gausdal: Griksen lar sig hverken lokke eller true nogen vei. Det er han for stolt til. Man bør ikke bryte staven over en mand som dr. Griksen. Der findes vel saa, som har gjort saa

meget som ham for arbejderklassen. Vi bør vente til Eriksen selv gaar. Der er endnu intet bevis fort for at Eriksen har brutt med partiets program. Han har for været helt neutral i maalsaken. Skal vi utsløte Saba, fordi han staar i en forening for fremme av det lapviste sprog.

Buen: Det er naturlig at dette har bragt bevegelse i vore rækker. Eriksen sitter inde med store evner, saa vi taper meget. Men det skal ikke influere paa vor stilling som socialdemokrater. Det heter, at man ikke skal referere private samtaler. Jeg vil allikevel gjøre det. Jeg sa til Eriksen: "De vil komme i en Hævd stilling til partiet ved Deres stilling i riksmålsforbundet." Han svarte: "Om De var formand i landsmålsforbundet vilde ikke jeg ha noget imot det." Jeg sa: "Men det vilde jeg selv. Jeg vil ikke, at vi hverken skal trække den chauvinistiske landsmålskjerre eller hoires riksmålsstæs."

Vi skal agte Eriksen. Men han er trådt ut av sin neutrale stilling — det er det, som sælder ham. Det er jaart at en mand tar vandringsstaven. Men den som har trang til at forlate os, bør vi ikke holde paa. Naar vi har sagt det, advarer vi ogsaa andre saa de holder sig indenfor de grenjer, partiet har ret til at sette. Partiet greier sig nok uten Eriksen. Vi har ikke andet at si end som Bjørnson:

Før kveldsjøl daler
vi feil maa heise.
Ei døde hefter
paa livets reise.

Chr. H. Knudsen: Det vilde være altfor pretentiosøt av mig at foreta nogen mândjebning mellem Eriksen og os andre stortingsmænd. Men jeg

vil dog si at selv om Eriksen er en dygtig mand, saa blir det dog litt overdrevet at reducere os andre til rene undermaalsmænd. At vi kan saa lov til at være riksmålsmænd eller maalsmænd er klart. Men det gaar dog ikke an, at man bryter helt med partiets taktik. Jeg beklager dypt Thornæs' uttalelser. Fra demslags maa enhver hederlig mand ta avstand. Hvis det ikke hadde været saa sent, hadde jeg villet foreslaa bare at vedta en almindelig beklagelse. Jeg opfordrer ordstyreren til at foreslaa en lignende uttalelse.

Rosvik (Aalejuud) kunde forelobig ikke stemme for Grepps forslag.

Ludv. Hansen (Kristiania) protesterte mot Thornæs' uttalelse. Anbefalte Kyrrs Grepps forslag.

Egede-Nissen: Jeg har ofte været uenig med Eriksen og staat mot ham. Men naar man kan komme med uttalelser som den, at man ikke beklager hvad som nu sker, da maa jeg minde om hvad Eriksen har uttrettet i partiet. De som nu roper "forstjæft, forstjæft," de bør huske det store arbeide, han har gjort i Nordland og her nede. Husk alle hans foredrag blandt fiskerne i Nordland og her i Kristiania. Se saa paa hans stortingsvirksomhet. Trods alle indvendinger, er han dog den i i stortinget som har git den mest træsfende karakteristikk av motstandernes politikk. Man bør ikke straks være rede til at kaste sig over ham. Jeg trodde dog ogsaa først, at det var nødvendig at jælde en dom. Men da jeg nu hørte Chr. H. Knudsen, spurte jeg allikevel mig selv om ikke landsmøtet, naar en saa gammel partiven som Knudsen kunde foreslaa at man noier sig med at uttale en beklagelse, om ikke landsmøtet ogsaa kunde noie sig med at vedta en almindelig beklagelse.

Mikkelsen: Man bør ikke domme Eriksen efter andre regler end dem vi forlanger av samfundet. Vi forlanger av det lov og ret som man dommer. Det som Thornæs uttalte var jo saavidt jeg forstaar den reneeste tungetale.

Moe Johansen: Spørsmålet er om man kan taale en saa høi grad av individualisme som den Eriksen har lagt for dagen. Det tror jeg ikke man kan.

Kyrre Grepp: Buen ja at mit forslag var uklart, Dusland ja det var greit. Jeg er naturligvis enig med den sidste. Mit forslag rammer ingen forening, saalænge den er neutral, saalænge den ikke optræder politisk og bestemmer at den vil befjæmpe vort parti. Men det vi kræver i denne resolution, det skal gjælde alle. Den regel skal vi alle anerkjende. Vi skal ikke stille strengere krav til vore tillidsmænd end til os selv. —

Bed voteringen blev Kyrre Grepps forslag vedtat med stort flertal. Dermed bortfaldt voteringen over de andre forslag.

Jordspørsmålet.

(Lørdag formiddag. Dirigent: Buen).

Chr. Hornsrud holdt det indledende foredrag.

Det er ikke saa længe siden, at hoires spaafaller og spaakvinder var sjette paa, at der ikke var nogen jordbund for socialismen i Norge. Den skulde være en plante, som snart vilde visne bort. Da saa organisationen litt efter litt bredte sig over landet, ja de samme spaamænd: Ja, i byerne kan kanske allikevel socialismen styte vekst. Men ute paa landet kan den aldrig komme frem. Nu er socialismen ivei med at erobre landet ogjaa.

Hvad var saa grunden til, at socialismen ikke hadde den hurtige vekst paa landet som i byerne? Jo, i den

form som socialismen paa landsbygden dengang fremtraadte i, kunde den ingen vekst styte. Den var saa storilet og hadde saa vidtshyvende planer, at den ikke kunde gro fast. Først da vi begyndte at lægge socialismen ind til det daglige liv, forstod bonderne den. Socialismens livsnerve er kampen mot al utbytning. Det er den, vi vil beskytte bonden mot. Vi vil dræpe kapitalismens livsnerve: retten til utbytning.

Oversfor dette er det mindre væsentlig om jordbruket drives som stor- eller smaadrift. Det er en uttalelse i "Klassekampen" som bringer mig til at bemerke dette. Der staar, at vort jordprogram ikke er i pagt med socialismen.

Bort land er ikke slikt skapt, at det overalt egner sig til stor drift. Bort program er dannet ut av vort lands særegne forhold. Vi arbeider henimot en samfundstilstand, som gir adgang til størst mulig frihet for vort jordbruk, idet vi søker jordbrugerne beskyttet mot utbytning og hindret deres adgang til at utbytte andre.

Det er gjældsbyrden paa vort jordbruk, som gjør at det arbeider saa tungt. Alle er enig om at det er galt. Men ingen andre partier kommer med virkelige effektive forslag til hjælp. Selv hoires jordbruksfolk som Smitt og Sandberg indrommer dette. Pantegjælden er det egentlige tryk, som nu hviler paa jordbruket. Det er den vi maa stoppe. Den hjælp som kapitalen gir jordbruket er av denslags som hjælper "troia a v" en mand. Til trods for skjote, arveskæfte osv. mister bonden jorden sin paa 1. prioriteten av pantegjælden. Alle vet, alle kan snaffe om dette onde, men alene socialdemokratiet kan yde hjælp ut fra sin retsopfatning, at utbytning er tyveri. Det er systemet, som er galt og som maa avløses av et nyt system. Den enkelte kan intet gjøre og har ingen skyld. Mange, som ikke

jelv vet det, er med paa at utbytte andre.

Svor stor gjælden paa jordbruket er nu, det er ikke godt at avgjøre. Det er vanskelig at stille mellom den gjæld, som falder paa byerne og den som falder paa landet. Men begge gjældsbyrder maa det arbeidende folk amortisere, statsgjælden, byernes, amtskommunernes, hypotekbankens, arbeiderbrukbankens gjæld, tilsammen ca. 2027 millioner kroner foruten al gjæld som ikke kan kontrolleres. Det arbeidende folk maa betale renter og avdrag. Utav jordens rigdomskilder og av arbeidet maa alt betales, av aandens og haandens arbeide. Det er ikke nok at ta produktionsmidlerne tilbake, vi maa ha dem gjældfritt. Vi synger: "Den er vor, denne jord, den er vor" og vi mener det vel ogsaa. Men bonden tenker paa sine renter og avdrag paa aarets to værste dage, 11. juni og 1. december — fandens geburtsdager, som han kalder dem — og han faar nok føle at jorden ikke er hans. Det var ikke for ingenting, at en bonde — som jeg kjendte — vilde ha disse 2 dagene ut av almanaken. Vor retsopfatning maa vi sette op mot kapitalismens retsopfatning. Vi har dyrket op og kjempet frem og slitt frem jorden, men fremdeles hoster de som ikke har faadd. Den retsopfatning, som tillater det, er den gamle Adam, som maa knækkes, hvis vi skal kunne reise socialismens fane.

Der er ikke noget jordspørsmål a.l. Det er let at si hvad det er vi vil. Vi vil frem til jorden, ikke tilbake. Hoire driver endnu rundt landet og sier: sosialisterne vil ta jorden fra bonderne. Saa møter vi op med den første post paa vort program om at jorden skal tilhøre det arbeidende folk. Og vi sier til dem: det er en praktisk hensigtsmægtighets sak, hvorvidt jorden skal drives, enten av kommune, av stat eller av en enkelt pro-

duktionsgruppe. Men man maa bare ikke la jorden komme ut paa frit kjøp og salg, for da hindrer vi ikke utbytning. Derfor vil vi ikke sælge, men derimot kjøpe, erhverve mest mulig jord og lægge den under kommunen. Det nytter ikke at vente paa anledning. Kommunen maa forpligtes her som i stolespørsmål o. lign. Likejom vi sier: Der skal være stole i en kommune, sier vi ogsaa: kommunen skal kjøpe jord. Hvis kommunen og staten hadde forkjøpsret saa handelen ikke blev for dyr, saa kunde man gaa systematisk tilverks. Jordprogrammet er et praktisk spørsmål, og vort forslag er ikke saa ultraradikalt, at ikke andre end sosialister ogsaa kan gaa med paa det.

Det kan hende, at forkjøpsretten ikke strækker til. Derfor maa vi ta ekspropriationen til hjælp. Den er grundlaget for al samfunnsvirksomhet, og den maa utvides til at gjælde jorderhvervelser. Saa maa det tages sauteler mot dem som spekulerer i ekspropriation. Mot de saakaldte "gode mænd" — ja det er loven som bruker uttrykket — som sætter taksterne op i stjerne. Dem maa vi bringe ned paa jorden igjen. Likejaavel som at samfundet har ret til ekspropriation, maa det ogsaa kunne bestemme at grundlaget for skjonet skal være jordens avkastning. Erstatningen bør ikke overstige gjennomsnittet av de sidste 10 aars stattedakt. Saa maa endelig samfundet gi bonden den samme beskyttelse, som det gir prestene og klokkeren og de andre samfunnsmedlemmer.

Foredragsholderen gjennomgif videre de enkelte punkter i det foreslaede jordprogram med enkelte nærmere bemerkninger for hver post.

Foredraget mottoges med sterkt bifald. Dirigenten bebudet et forslag om at henstille til sentralstyret at la Hornsruds foredrag trykke som brosjyre.

Med den nedsatte komites redak-

tionsændring hadde landsstyrets forslag i jordspørsmålet faat følgende form:

“Jorden med sine uuttømmelige rigdomskilder skal paa trygge vilkaar tilhøre det arbeidende norske folk, før at det derved kan sikres eiendomsretten til utbyttet av sit arbeide.

Til opnaaelse herav kræves:

a. Intet salg av offentlig eiendom til den private spekulation.

b. Stat og kommune bør i størst mulig utstrækning erhverve landets naturherligheter.

c. Landkommunerne skal ha sikret sig jord, som til enhver tid kan anvendes til arbeiderbruk.

d. Kommunernes forkjøpsret utvides. Forøvrig skal staten ha forkjøpsret til fast eiendom av enhver art.

e. Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheter som skog, vandfald, gruber og fiskevær ved tvungen avstaelse.

Denne kommunernes ret bør i første række anvendes overfor:

1. Eiendomme som eies av utenbygdsboende og selfaper, og

2. Eiendomme som gjennom længere tid har været drevet saa slet, at samfundet ikke er tjent med det.

f. Erstatningen skal bygges paa eiendommens virkelige avkastning og maa ikke overstige gjennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst.

g. De av stat og kommune erhvervede eiendomme skal enten drives av det offentlige eller overdrages til fælles- eller enkeltmandsbruk, naar overdragelsesformen er betryggende mot spekulation og utbytning av arbeidskraft.

h. Bestyttelse av jordbrukeren mot private kreditorer i den utstrækning at der er plads for hans og familiens arbeidskraft. Bestyttelsen skal omfatte jord, hus, indbo, driftsredskaper, besætning og avling.

i. Stat og kommune bør støtte

og ved lov fremsette kooperative foretagender som meierier, slagterier, vareomsætningskontorer for kjøp og salg samt fællesdrift i alle former, som tar bestemt sigte paa at øke producenternes utbytte og gagne forbrukerne ved overflodiggjørelse av mellemmand og laant kapital.

k. Hensigtsmæssige foranstaltninger til jaglig utdanning for jmaa-brukere.

l. Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til indkjøb av jord, skog og andre naturherligheter.

m. Hus og jord, som erhverves ved hjælp av arbeiderbruktanken, skal ikke være gjenstand for ukontrollert pantestelselse og salg.

n. Rentesfrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jordbruk. Opprettelse av dyrkningskolonier ved stat og kommune.

o. For alle større jordbruk, som drives med leiet arbeidskraft, skal der ved lov fastsettes mindsteløn og normalarbeidsdag avpasset efter de stedlige forhold.

p. Skog og beite maa ikke stilles fra jordbruk i saa stor utstrækning, at dette ikke kan opretholdes.

q. Ret for kommunerne til at lægge stat paa jagt- og fiskerettigheter som eies av private. Hvis staten ikke betales ved forfald, tilfalder rettigheter vedkommende kommune. De indkomne beløp skal anvendes til ophjælp av jagt og fiske og til erhvervelse av jaadanne rettigheter.

r. Matrikelskatten avløses av en progressiv grundskat, bygget paa jagtlyndig værdsættelse og periodiske takster ved kommunal foranstaltning.

Jordeiendom med fornødne hus fritages for grundskat, naar eiendommen ikke er større end at den gir plads for familiens arbeidskraft.

Enhver værdsigtning paa grundeiendomme, som ikke skyldes bejlderens

eget arbejde eller anden kapitalanbringelse, skal sikres samfundet ved en skat — ikke under 4 pct. av den ved periodiske takster eller ved salg konstaterede værdiforørelse.

De paa denne maate indkomne beløb bør afsættes til erhvervelse av naturherligheder.

Pantehestelser i fast eiendom beskattes i den kommune, hvor pantet er beliggende. Herfra undtages hypotek- og arbejderbrutbanken samt offentlige midler.

Valgprogrammets punkt 7.

Rentefrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jordbrud.

Landkommunerne skal ha sikret sig jord, som til enhver tid kan anvendes til arbejderbrud.

Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til kjøp av jord, skog og andre naturherligheder.

Utvildelse av arbejderbrud og boligbanken til at omfatte laan til avbetaling av gjæld paa jmaabrud. Forhøielse av laanegrænser.

Ret til kommunerne til at lægge skat paa jagt- og fiskerettigheder, som eies av private. Hvis skatten ikke betales ved forfald, tilfalder rettigheten vedkommende kommune. De indkomne beløb skal anvendes til ophjælp av jagt og fiske og til erhvervelse av saadanne rettigheder.

Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheder som skog, vandfald, gruber og fiskevær ved tvungen avstaaelse.

Denne kommunernes ret bør i første række anvendes overfor:

1. Eiendomme som eies av utenbygdsboende og jelskaper, og

2. eiendomme som gennem længe tid har været drevet saa slet, at samfundet ikke er tjent med det.

Erstatningen skal bygges paa eiendommens virkelige avkastning og maa ikke overstige gennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst.

Matrikelskatten avløses av en progressiv grundskat, bygget paa jagtyn- dig værdjættelse og periodiske takster ved kommunal foranstaltning.

Jordeiendom med fornodne hus fritages for grundskat, naar eiendommen ikke er større end den gir plads for familiens arbeidskraft.

Den almindelige debat aapnedes av Schröder-Nielsen (Nordre Helgeland). Han paatalte den forberedelse dette spørmaal hadde faat og den mangel paa tid, der var git landsmotets deltagere til at sætte sig ind i de foreliggende forslag.

Endog saa sent som paa motets anden dag hadde landsstyret fremlagt et saa vigtig forslag som værdistignings- skat i tilknytning til sidste jordkomites indstilling.

Lisejaa motstridende som opfatningerne hadde vist sig at være inden de forskjellige jordkomiteer og utvalg, lisejaa motstridende og langt mere tilfældige maatte man forutsette, at meningerne maatte være blandt landsmotets deltagere.

Taleren hævdede, at man var uforberedt paa at indta et hvilket som helst standpunkt i jordspørmaalet, for man hadde fuld forståelse av begrepet grundrente.

I et længere foredrag utviklet han derfor dette, og konkluderte med, at årsaken til den voksende gjæld og renteutjugelse av det norske landbrud var en logisk følge av privateiendomsretten til jord, hvorved grundretten automatisk blev unddraget jordbrukerne og opslugt av laaneindretningerne.

En virkelig bedring av jordbrukernes kaar var derfor uteluffet, for samfundets jord atter blev samfundets soslige eie, og brukerne fik jorden paa arve-

fæste under statens garanti og bestyrelse mot en rimelig leieavgift.

Angaaende erhvervelsesmaaten fremholdt han, at dette maatte ste ved kjøp under forskjellige former, men han anførte som sin personlige mening og som en tanke til overveielse, at dette ogsaa kunde ste gjennom en stortingsbeslutning om, at al Norges jord inden en bestemt længere tidsfrist, f. eks. om 100 aar fra beslutningens datum tilfaldt samfundet. Dette vilde ikke medføre nogen forstyrrelse av det økonomiske liv, hvilket maatte iagttages ved overgangen til det socialistiske samfund.

Før kjøp paabegyndtes maatte matrifelskatten omlægges til en grundskat paa jordens virkelige værdi, og denne bestemmes ved periodiske takster. Heri var han i sit fremlagte forslag enig med jordkomiteen. Men skatten burde ikke være progressiv, som av den foreslaat, da landbruket jordret en væsende blanding av større og mindre bruk, og da det var vanskeligere at utnytte 1000 maal jord end 10 maal.

Der behøvedes ingen stor grundskat før man solgte sin overflødige jord til rimelig pris.

Det glædet taleren, at landsstyret, om end i sidste veielik og med en uvæsentlig forandring, hadde optat det av ham iudsendte forslag om stat paa den uførtjente grundværdistigning, som i sin helhet burde tilfalde samfundet.

Taleren vilde paa det sterkeste advare mot at vedta landsstyrets og jordkomiteens forslag om fritagelse for grundskatten for de mindre bruk, da dette var en illusorisk gave, som snart vilde opslufes av privatkapitalen.

Lifesaa foreslog han enkelte ændringer i de øvrige programposter og forlangte en lov om arvefæste paa offentlig eiendom, som bortfattes til private brukere.

Tal. fremla følgende forslag til punkt 16:

“Jorden med sine uuttømmelige rigdomskilder skal paa trygge vilkaar sikres det arbeidende folk, saaledes at det opnaar eiendomsretten til utbyttet av sit arbejde.

Til opnaaelse herav kræves:

a. En hertil svarende lov om arvefæste paa offentlig eiendom, som andrages til private brukere.

b. Intet salg til private av offentlig eiendom.

c. Stat og kommune bør i størst mulig utstrækning opkjøpe landets naturherligheter.

d. Utvidelse av den kommunale forkjøpsret til faste eiendomme. ifkjøpsret til faste eiendomme. Lifesaa forkjøpsret for staten.

e. Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheter som skog, vandfald, gruber og fiskevær ved tvungen avstaaelse.

Denne ret bør for kommunerne jærlig omfatte:

1. Eiendomme som eies av utenbygdsboende og jelskapet, og
2. Eiendomme som gjennom længere tid har været drevet saa slet, at samfundet ikke er tjent med det.

f. Erstatningen skal bygges paa sidste offentlige værditakst (jof. punkt r).

g. Bestyttelse av jordbrukeren mot private kreditorer i den utstrækning at der er plads for hans og familiens arbeidskraft. Bestyttelsen skal omfatte jord, hus, indbo, dristskedstaper, besætning og avling.

h. Stat og kommune bør støtte og ved lov fremelske kooperative foretagender som: meierier, slagterier, varemætningskontorer for kjøp og salg samt fællesdrist i alle former, som tar bestemt sigte paa at øke producenternes utbytte og gagne forbrukerne ved overflødiggjørelse av mellemænd og laant kapital.

i. Denjigtsmæssige foranstaltninger til saglig uddannelse av smaabrødere.

f. Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til indkjøb av jord, stog og andre naturherligheter.

l. Rentesfrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jordbrukt. Opprettelse av dyrkningskolonier ved stat og kommune.

m. For alle større jordbrukt, som drives med leiet arbeidskraft, skal der ved lov fastsettes mindsteløn og normalarbeidsdag, avpasset efter de stedlige forhold.

n. Stog og beite maa ikke stilles fra jordbrukt i saa stor utstrækning at dette ikke kan opretholdes.

o. Ret for kommunerne til at lægge stat paa jagt- og fiskerettigheter, som eies av private. Hvis staten ikke betales ved forsalg, tilfalder rettigheten vedkommende kommune. De indkomne besøg skal anvendes til erhvervelse av jaadanne rettigheter.

p. Panteheftelsen i fast eiendom bestattes i den kommune, hvor pantet er beliggende.

Herfra undtages Hypotek- og Arbejderbruktbanken samt offentlige midler.

q, r, s og t som 1, 2, 3 og 4 i Mo arbeiderpartis forslag (pag. 5 i dagsordenen)."

Efter en længere almindelig debat, vedtoges ved votering at landsstyrets forslag skulde lægges til grund for behandlingen. Derefter gik man over til realitetsdebatten.

Ander sen (Larvik) uttalte sig mot fastsettelse av mindsteløn og normalarbeidsdag.

Petter Nil sjen uttalte sin store tilfredsghet med det foreslaaede program. Særlig var det glædelig, at posien om matrikelskattens ophævelse nu var strøket og at begge linjer, baade be-

statnings- og ekspropriationslinjen, nu forekom i programmet. Den eneste indvending i Schroder Nil sens foredrag, som gjorde indtryk paa mig, var indvendingen mot punkt r. Det blir dog bare en skjonsjak, hvor store de eiendomme skal være, som fritages for grundstat. Derimot kan jeg ikke forstå hans indvending mot punkt a.

Hørgen (N. Eker) uttalte sig mot adgangen til privat drift. Det vil paa den vis bli smaabonderne, som driver jorden frem uten at faa lønnen. Gjennem beskatningen bør kommunerne skaffe sig kapital til selv at drive jorden og ikke synke den ut i smaabrukt, men gi landarbeiderne fuld dagløn. Der maa lægges mest mulig vekt paa den samfundsmæssige drift. Bortset fra denne indvending kunde dog talgaa med paa komiteens forslag.

Skar dal: Jordbruktet er modernæringen. Indledningen i programmet er derfor det som tiltaler mig mest. Resten er i mange henseender mangelfuldt. Jeg er tilboielig til at si, at komiteen henviser til kapitalen til laan som middel til at komme ut av kapitalens plyndring av jorden. Enten hypotekbanken eller boligbanken gir laanene er der liten forskjell paa, selv om laanene blir litt billigere. Vi naar bare uvæsentlige forbedringer paa den vei. Laanene fra boligbanken gives ikke uten "betryggende garanti". Det samme er tilfælde hos de private banker. Er det forsvarelig og logisk at jordeiendommene skal fritages for stat, naar det er laaneveien man henviser til? Punkt n tiltaler mig meget. Men hvor skal man faa de rentesfrie laan fra? Kunde vi faa et fond til dette oiemed, vilde det være et bedre middel end noget av de andre. Overfor punkt q burde man henstille til stortingsfraktionen at søke jagtloven forandret.

Stensrud: Det forekommer mig litt resikabelt at gaa til realitets-

behandling og votering i denne sak. Der er to standpunkter her. Jeg har adskillige indvendinger mot programmet. Det er for detaljert og i flere punkter uklart. Det var bedre om man hadde holdt sig til de store linjer. Ingen vet hvordan forholdene arter sig paa det tidspunkt, da man kan gjenneføre disse forskjellige reformer. — Programmet forekommer mig meget haltende. Det knæsætter den private eiendomsret med vederlag for ekspropriation. Men der har været for liten tid til at sætte sig ordentlig ind i det foreslaede program.

Gausdal: Hese denne sak har været galt anlagt fra begyndelsen av. Man burde først ha truffet op de store linjer og derefter soft de praktiske hensyn i de forskjellige landsdele. Den private eiendom strider mot vårt teoretiske princip. Men hvordan skal staten kontrollere eiendommen der hvor der er lange veier mellem hver eiendom?

Gunstein Andersson: Det store spørsmål som man møter os med paa landet er: Hvorledes vil dere ordne jordforholdene under det socialistiske system? Det foreslaede program anviser retningen for de nye veie. Hvad driftsformerne angaar, mener vi at der ingen principielle socialistiske standpunkter er. Baade i jordbruget og industrien kan der findes former som er sosialistiske utenom storbruken. Der har i Tyskland været en stor teoretisk diskusjon om dette emne. Diskusjonen er nu avklaret, idet den revisionistiske opfatning har slaat fuldstændig igjennem. Vi maa ogsaa komme efter og begynde vor "indre kolonisation". Vi kræver at kommunerne skal ha pligt til at staffe jord. Det kan nok være, at vi ikke har kunnet sætte op noget, som vi kan si er den rene socialisme. Beskyttelseslinjen er kommet sterkt frem i vårt program. Be-

statningslinjen er mindre klar. Vedkommende punkt i post r kunde kanskje utgaa. I vårt gamle land med vore tunge skatter passer ikke Henry Georges teorier.

Dusland optot Petter Riksens dissens angaaende punkt r. Det bedste var at punktet helt gif ut.

Holmen (Samar): Arbeiderbrukt og boligbanken er en statsinstitution som er opprettet for at staffe nye pantelaan. Laanene vil aldeles ikke bortfalde i løpet av 40 aar. Vi maa faa et principielt standpunkt, og vi har allfor længe høiet os for boligbanken. Arbeidste maa vel da bli det bedste. Heller ikke er jeg enig i matrikelskattens avløsning. Jeg henstiller til Schröder Nielsen at opta sin dissens her.

Rosvik (Aalefjord): Enkelte indvendinger mot programmet er sikkert berettiget. Blandt andet burde arvefølge komme ind. Arbeiderne bør snart her snart der og kan ikke overta jord andet end som arbeidste. Jordkomiteens forslag er vistnok det bedste, men der maa gjøres enkelte tilføielser.

Horgen (R. Eter): De jordbrukt som ikke lønner sig saar man heller lægge ned. Ende i bygden og nær byerne har vi ogsaa mer eller mindre lønnende jordbrukt. Der skapes misnøie mellem jordbrukerne. Kunde vi ta op en statistikk over alle de smaa brukene som ligger nede, fordi arbeiderne heller vil reise til byen end drive jorden, vilde det bli et stort tal. Selv om vi tar renterne væk, faa vil vi nok faa se, at der blir mange som kommer i gjæld. Jorden er saa vigtig et produktionsmiddel, at den maa ikke overlates til private. Den maa dyrkes rationelt. Det nytter ikke med bare at opprette arbeiderbrukt. Baade høire og venstre gaar nok med paa de rentefrie laan. Det vil bare føre til at jordeierne faar billig arbeidskraft,

og kapitalistene faar igjen hvad de taper.

Thomasen: Det heldigste maa være, at kommunen driver de smaa bruk.

Øksvit: Skulde vi rejsnere sliit som Horgen, maatte vi lægge ned mange bruk rundt om paa Vestlandet. Vil vi gjøre partiet til mer end et industriparti maa vi lægge programmet an efter forholdene. Vi kan ikke vente paa, at utviklingen skal omsforme tingene. Det fremlagte programforslag er sliit, at jordbrukerne kan si om det: Dette er vort program. Det eneste som absolut bør forandres er andet punktum under post 1. Det bør strykes.

(Tordag eftermiddag. Dirigent: Lian).

Petter Nielsen: Komiteens forslag anviser de veie som maa gaaes for at naa til et sosialistisk samfund. Det nytter ikke at si, at alt bestaaende er usosialistisk. Man maa finde praktiske løsninger paa spørsmålene ut fra den sosialistiske erkjendelse. Livet og kjendsgjerningerne maa tages hensyn til; man maa finde en form til at løse besolkningen fra det økonomiske tryk. Kan vi det, saa kan vi ogsaa være sikre paa, at vi er i overensstemmelse med det sosialistiske princip.

Flere av hr. Schroder Nielsens indvendinger bundet i en konservativ betragtningsmaate. Det er det samme som blir sagt paa skoleomraadet: kommunerne "orker" det ikke. Det har vist sig, at de orker det. Og vi maa kræve det samme paa jordomraadet. Vi maa til gjengjæld saa alle oversflodige utgifter over til produktive formaal.

Stordriften kan anvendes udmærket f. eks. paa Hedemarken. Men der er andre distrikter, hvor den er umulig, hvor man maa ha enkeltmandseiendom, men under betryggende eiendomsforhold.

Til dem som er imot punkt 1 om matrikellstatten vil jeg si, at jeg i landsstyret under endel betænkkeligheter gif med paa det. Men jeg vil ogsaa gjerne gaa med paa at stryke punktet, hvis landsmotet beslutter det.

Embretsen: Skal vi saa den norske jordarbeider med os, maa vi vise ham forholdene som de er utenfor hans egen dor. Utvandringen fra jorddistrikterne har været saa stor, at selv disse skindjolkforeningerne som striffer til hedningemissionen, drofter hvad der maa gjøres. Arbeiderbruk- og boligbanken har været til velsignelse for mange, men til forbandelse for de fleste. Det er jo saa, at naar nogen tror, at de kan arbeide sig frem paa landsbygden, eller naar en gut og jente blir glad i hverandre, saa finder de sig en eller anden jordslek, uryddet og steinet, og saa sig et hus der ved laan. Naar saa huset er færdig, stylder han penge paa alting, til snekker og murmester og arbeidere, og saa maa han gaa fra det hele og bli jordarbeider. Hensigten med boligbanken er væsentlig at skaffe billig arbeidskraft til storgaardene. Naar en mand skal ha laan av boligbanken, bør det derfor noie undersjokes, hvor meget det vil koste at arbeide eiendommen op. Og saa bør laanet først utbetales efter som eiendommen arbeides op.

Hauge (Nasnes) uttatte sin glæde over komiteens forslag. Naturen maa avgjøre driftsformerne. Arbeidste er endnu — selv om det er ideelt i princippet — ikke populært og kan derfor ikke gjennomføres. Byrepræsentanterne skaar ikke saa midt op i tingene, at de helt forstaar sig paa saken. Jeg anbefaler dem at stemme efter sin overbevisning, men helst for forslaget.

Stensrud (Skien): Embretsen anbefalte indstillingen, men han malte dog boligbanken fortære end nogen an-

den. Det vil vist gaa likesedan med andre poster. Vort parti er bygget paa historiske teorier og maa holde fast ved dem. De maa saa uttryk i vort principielle program. Vi maa ikke bli hængende i en gold reformpolitik. Vi kan gennemføre en eller to av disse postene. Men vi er ikke herre over utviklingen, og derfor bør vi ikke paa det nuværende standpunkt stykke programmet op slik som jordkomiteen har gjort.

Kaar landarbeiderne blir tilstrækkelig godt organisert, greier de at gjennomføre mindstelønnen uten lovgivningshjælp. Det er første gang man har krævet dette gjennomført paa lovgivningsvei.

Schröder Nielsen: Komiteens indstilling er ikke bygget paa socialistiske principper. Vort gamle principielle program blev svækket paa forrige landsmøte, og svækkelsen fortsetter. Salg til private kan nu foregaa, hvis de dyrker jorden selv. Men dermed blir de jo objekter for utbytningen enten de vil eller ei. De maa laane for at saa jord, og dermed har privatkapitalen floen i dem straks.

Det er en misforstaaelse at si, at jeg tror paa Henry George. Den eneste rigtige linje er at staten opkjøper mest mulig jord og ikke slipper den fra sig. Dette er ikke georgisme. Jeg vil ikke noget nyt. Jeg vil bare holde paa matrikelfstaten. Og fremfor alt vil jeg ikke ha nogen lesning med privatkapitalen. Nu er jo ogsaa Petter Nielsen gaat med paa at stryke punktet. Indstillingen er blit et hastverksarbeide, en blanding av socialisme og kapitalisme.

Hvorfor kan ikke staten eie en gaard paa fjeldet like godt som nede i bygden? Hvordan kan man si jaant?

Hvad er mer naturligt end det at kommunen saar fortrinnsret og saa utsetter jorden paa arvesæste. Friheten

blir meget større under arvesæste. Hvad mener saa komiteen med "betryggende vilkaar"? Mener den den private eiendom eller arvesæste? Arvesæste under en eller anden form maa der til. Hvorfor saa ikke si det da og stille det i spidsen av programmet. Jeg kan ikke komme tilbake til Dunderlandsdalen med alle de seilændinger, som staten deroppe har, uten at ha gjort hvad jeg kan for at saa arvesæste gjennomført. Noen forandring av eiendommenes størrelse eller av driftsformen er ikke nødvendig for at saa arvesæste. Forskjellen blir bare at jordbrukerne da blir sittende trygge og betaler sin leie til staten istedenfor at de nu maa betale renter til privatkapitalistene.

Hornsrud: Vi har nu hort forskjellige indlæg som vist er ment at skulle være mot indstillingen. Men der foresligger dog ikke noget positivt som peker utover indstillingen. Der klages over at vi ikke er i kontakt med det socialistiske princip. En værre anklage kan ikke rettes mot os. Vore motstandere mener anderledes. Professor Wille har sagt, at ekspropriationen slikt som vi foreslaar den, fører lige ind i det socialistiske samfund. Det mener han; men vore opponenter her mener det motsatte. En lignende opfatning kom nylig frem i en artikkel om godseierne av Didrikson i "Aftenposten". Wille og Didrikson har ret. Kan vi bare løse jordbrukeren ut av det økonomiske tryk, saa blir vi nok etterpaa enig om driftsformen. Forskjellen mellem sjøte og arvesæste er bare en formsforskjel, ikke nogen realitetsforskjel. Arvesæste, grundrente eller kapitalrente kommer ut paa ett. Vi vil ha alle disse avhengighetsformer bort. All rente er av det onde og maa bort. Ingen kan si os sikkert hvad arvesæste betyr. Det er nærmest den gamle bygelsopfatning som ligger til grund for det. Et slegtseie. Og der findes hundrede former

for bygjel. Hvorfor saa gjøre et saa stort nummer av forskjellen, naar skjøtformen nu engang er indarbeidet i folkets bevissthet? Naar vi faar betryggende bestemmelser med i skjøtene om at jorden ikke er nogen handelsvare?

Jeg mener dette program er mer revolutionært end dynamiten. Jeg er ikke ræd for dynamiten. Men undersøk dette program nøie og dere skal se: der er socialisme i hvert eneste punkt. Det er et farlig program, det farligste som har været fremlagt i Norge.

Jeg sier nu saa meget som falder mig ind, jeg. Nu vil jeg si noget, som kanskje ikke vil falde i sagsforeningsfolkernes smak. Det er det, at kontingenterne i sagsforeningerne nu er blitt saa store, at de tar for meget av arbeidernes løn. Det vilde være en samfundssjæk, om kommunerne overtok en del av kontingenten og derved hjalp til at høine lønningerne. Paa samme vis burde samfundet overta endel av de byrder, som hviler paa jordbrukerne.

Saa er det dette med vederlaget for ekspropriationen. Det skal bestemmes efter værdien, ikke efter beliggenheten eller andre hensyn. Jeg vil vise det med et eksempel. Ole Høiland kjøpte en gaard ved siden av Norges bank for at arbeide sig under jorden og bryte sig ind i banken. Skulde nu samfundet kjøpe den gaarden av Ole Høiland, saa vilde det vel være liten mening i at Høiland fik betaling efter den værdi, som gaarden hadde for ham. (Sterkt bifald.)

Petter Riisjen vilde av flere grunde helst hat arveskifte i en eller anden form ind i programmet. Nu oplhjer Schroder Riisjen, at i Nordland kan det være av betydning at saa ordet ind i programmet. Derfor kan man jo sætte ordet ind. Saa faar man dette at agitere med overfor arbeider-

demokraternes evindelige kræv paa eie istedenfor leie.

Fjermeistad anbefalte atter indstillingen og fandt ikke at oppositionen hadde kommet med nogen positive indvendinger. Det er netop et held, at programmet er saapas utforlig. Det blir lettere at agitere med det da.

Gausdal: Hørgen ja, at man maa la smaabrukerne fare. Den mand kan ikke ha nogen forstand paa jordspørsmålet. Tænk paa alle fisterne rundt i Nordland. De maa da saa lov til at ha et hjem, en liten jordstyk og ikke bli utslattet av Norges jord. Der er en væsentlig forskjell mellem skjøte og arveskifte efter norsk lov.

Stensrud: Indstillingen kan nok brukes til programagn, men det er mindre viktig for mig. Det er viktigere at ha et program, som jeg ikke i fremtiden behøver at ta avstand fra.

Den røde traad i indstillingen er at der ydes vederlag for al eiendom, undtagen overfor jagt- og fisteretter. Der vil komiteen ha konsultation.

— Den asmindelige debat var dermed avsluttet, og man gif over til at votere over, hvilket forslag man skulde lægge til grund for behandlingen.

Det vedtoges at landsstyrets forslag skulde lægges til grund.

Man gif over til den punktwise behandling. Indledningen vedtoges efter landsstyrets forslag med 114 mot 79 st.

Punkt a. vedtoges efter landsstyrets forslag, men i Schroder-Riisjens form: Intet salg til private av offentlig eiendom.

Hørgens forslag til punkt b. lod saaledes:

“Stat og kommune bør efterhvert opkjøpe billige og under tvangs salg staaende jordeiendomme og andre grundherligheter som skog, vandfald etc.

Kommunen skal aapnes adgang til at ekspropriere særlig udhyret, men dyrkbar jord efter en takst der er bygget

paa eiendommens virkelige avkastning; dog maa erstatningen aldrig overstige gennemsnittet av de sidste 10 — ti — aars skattetakst.

Saadanne eiendomme drives av kommunen der hvor omstændighederne tillater det. Der ansættes en teoretisk og praktisk uddannet jordbruger til at bestyre eiendommen.

De paa disse brug antagne arbejdere lønnes efter gjængse dagløn plus procenter av eiendommens nettesortjænfeste.

Kommunestyret vælger en tilsyns-komite til at føre tilsyn med eiendommens drift.

Punkt b. vedtoges efter landsstyrets forslag.

I punkt c. foreslås forslag fra Lundfeth om land- og bykommuner og arbejderbrug og boliger.

Schrøder-Nielsén foreslog punktet strøket.

Thomasén vilde helst ha hele punktet ut. Det bare virker til at arbejdere, som sliter om dagen i byen, ogjæa maa slite om natten paa gaarden.

Lévor Pederjén (Norderhov) holdt paa, at kommunerne burde ha frihet til at indhente sig efter sine forhold.

Stensrud vilde ha hele punktet ut.

Gunst. Andersén: Pointet i punkt c. er pligten til at holde jord.

Gustav Jensen opfordret industriarbejderne til at stemme mot boligbanken. De som faar laan der maa arbejde nat og dag. De sliter sig ut for tidlig, og de er ganske tapt for sagsorganisationen.

Petter Nilsén: Det er jordprogrammet, vi her behandler. Industriarbejderne faar vi holde utenfor.

Hørnsrud: Der er mange kommuner, hvor man kunde faa jord hvis man hadde pligt. Og kommunerne vilde frigjøre arbeiderne fra en hel del ge-

nerende forpligtelser. Vi har arvefæstekontrakter i Bratsberg og Buserud, hvor der findes klausuler om at jesteren skal hilse paa eieren, at man ikke skal drive handel o. lign.

Punkt c. vedtoges efter landsstyrets forslag med Hørgens tillæg, saalydende:

Landkommunerne skal sikre sig jord som til enhver tid kan anvendes til kommunal drift og arbejderbrug.

I punkt d. vedtoges Hørgens forslag. Forøvrig vedtoges punktet efter indstillingen.

Punkt e. vedtoges efter indstillingen.

Punkt f.:

Schrøder-Nielsén: Efter indstillingen kommer vi i strid med grundlovens paragraf 105 og desuten kan vi komme til at ruinere endel uskyldige mennesker. Det naturlige grundlag for vederlag er værditaksten.

Chr. H. Rundsén: Grundloven er i mange punkter god. Men vi socialdemokrater kan ikke haardtække grundloven slik som private eiendomsbesiddere gjør det. Vi kan ikke ta ind en bestemmelse som respekterer den nuværende pengeværdi.

Petter Nilsén anbefalte Schrøder-Nielséns forslag.

Gunst. Andersén: Værditaksterne er ganske ubetryggende.

Punkt f. vedtoges efter landsstyrets forslag.

Punkt g.:

Petter Nilsén foreslog tilføiet "herunder ogjæa arvefæste" efter "enkeltmandsbrug". Landsstyret gif over til dette forslag, som derpaa blev vedtat.

Punkt h—i vedtoges efter indstillingen.

Punkt m.:

Hørnsrud, Møefkau, Hølech o. fl. fremhævede, at der foregaar stor spekulation med boligbankeiendomme. Det forekommer endog, at kapitalister

forstrækker arbeidere med laan for at komme i besiddelse av hus, som senere stiger i værdi.

Zeppefen foreslog "salg eller overdragelse" for at hindre omgaaelse av forbudet mot salg.

Punkt m. vedtoges efter landsstyrets forslag med Zeppefens tilføielse.

Punkt n.:

Skaardals forslag om opprettelse av fond til jorddyrkning forkastedes. Det lod jaaledes:

"Stat og kommune besørger avsat midler, hvortav ubemidlede kan erholde rentefrie laan til erhvervelse av mindre jordeiendomme samt til grundforbedringer av allerede erhvervede jordbruf. Forinden tilstrækkelige midler er avsat tages av statskassens kontantbeholdning i den utstrækning forholdene gjør dette paakrævet."

Landsstyrets forslag vedtoges.

Punkt o. vedtoges.

Punkt p. likeaa. Et forslag om indførelse av "jisterettigheter" forkastedes.

Punkt q.:

Stensrud fandt at det eneste værdige for vort parti var at kræve jagtloven ophævet og derved vinde fiske- og jagtloven tilbage til folket.

Hornsrud: Bestatningsveien er her som paa andre omraader den mest effektive vei og den mest reelle.

Punkt g. vedtoges.

Punkt r, 1ste passus:

Stensrud foreslog første punkt stroket.

Gunstein Anderson sluttet sig Stensrud.

Hornsrud advarte mot utfættelse her. Hele programmet vil svigte og tape sin tendens hvis dette punkt ikke kommer med.

Holek støttet Hornsrud. Skal matrikelfskatten avløses av en eiendomsstat vil den bli flyttet over paa hus-

mænd og arbeidere. Vi maa derfor beholde matrikelfskatten og forandre den slik, at den kan gjøres stigende.

Petter Nilsen støttet ogjaa Hornsrud.

Lisejaa Rosvik.

Schröder-Nilsen: Vi er nu ved det allerviktigste punkt. Foreslog sløiøst 2det punkt. Hvad kan det hjelpe at holde paa matrikelfskatten, naar man samtidig vil fritta 80 procent av jordbrukerne for den.

Chr. H. Knudsen: Dette spørsmål er nu jaalange debattert, at vi maa se at komme til en avgjørelse. Det er et saa utviljømt fremstødt, at staten gjøres progressiv, saa vi burde nu kunne vedta dette forslag.

Gunstein Anderson oplyste, at Treschow lægger matrikelfskatten paa sine husmænd.

1ste passus vedtoges.

2det passus:

Hornsrud: Det er bare de mindste eiendomme som skal fritages for skal. 80 pct. av jordeierne betyr ikke 80 pct. av jorden.

Dalsvik, Holmen, Schröder-Nilsen hævdet at passusen betyr, at eiendomme paa op til 15—20,000 kroner skal fritages for skal, og dette bør ikke se.

Ved votering blev med 107 mot 67 st. vedtat at 2den passus gaar ut.

3dje passus:

Zeppefen og Schröder-Nilsen diskuterte om hvorvidt rentefoten 4 pct. burde nævnes eller ikke. Schröder-Nilsen foreslog at tallet blev stroket. Zeppefen advarte derimot.

Ved votering blev landsstyrets forslag vedtat uten ændring.

Resten av landsstyrets forslag blev derefter vedtat. Punkt 7 vedtoges uten debat.

Den borgerlige fredsbevægelse.

Vi har tidligere i denne beretning refereret slutdebatten i saken om dr. Grifjen. Før den tok sin begyndelse, fortsatte landsmøtet den almindelig behandling av stortingsfraktionens beretning, idet man kl. 9 optok til debat Wiggen's forslag som var saalydende:

“Landsmøtet uttaler, at socialdemokratiets stortingsmænd og andre tillidsmænd ikke maa gi sin tilslutning til de borgerlige fredsmøter eller delta i samme.”

Egede-Nissen: Paa møtet igaar eftermiddag rettet Viggen kritisk særlig mot mig, fordi hr. Sæbo og jeg hadde “dolket” hverandre ved behandlingen av bevilgning til den borgerlige fredsbevægelse. Det var ingen dolkning. Vi debatterte faglig og rolig, og jeg tør si, at det var ikke jeg som bragte striden ind. Hvad den borgerlige fredsbevægelse angaar, saa er det først i det alleridste, at den har begyndt at ta sigte paa indskrænkning av rustningerne. Før gif dens arbejde bare ut paa at fremme voldgiftsstanden. Derfor synes jeg det er liten grund for os til at forlate den borgerlige fredsbevægelse nu, naar vi ikke gjorde det, før den blev delvis antimilitaristisk. Er det alvor i vor antimilitarisme, bør vi søke at gjøre os gjældende paa alle hold, hvor vi kan komme til. Sekretæren i det internationale socialistiske byraa, Huysmans, har sagt mig, at det bare er et tidsspørsmål, naar ogsaa de tyske og østerrikske socialdemokratiske riksdagsmænd slutter sig til det interparlamentariske fredsarbeide. Og da blir vi saa sterke, at det blir vi som jager militaristerne ut av den og ikke vi som forlater den. At vi ikke naar store resultater med vor deltagelse i den interparlamentariske fredsbevægelse, utelukker ikke, at vi kan støtte vor egen

antimilitaristiske agitation. Jeg tror ogsaa, at Magnus Nissen vil gi mig medhold i, at vor deltagelse i fredslegeretmøtet i Kristiania ifjor ikke var frugtesløs. Der blev holdt 3 socialistiske foredrag om avvæbning.

Gruppen er klandret fordi den ikke demonstrativt har stemt mot enhver bevilgning til militærvæsenet. Da tanken blev fremkastet paa Samar, beslutet jeg at forsøke at praktisere den. Men det stotte paa vanskeligheter og jeg tror ikke denslags demonstrationer overhodet er virkningsfuld. Det er mere virkningsfuldt at drive jagt paa de enkelte poster, som kan sloifes eller indskrænktes. Dette stadige dryp vil til slut uthule stenen. Hr. Spørck blev ikke general. Det skyldtes en interpellation i stortinget. Virkningen er, det er fjender officerer, “forfærdelige for disciplinen”. Paa denne maate mener jeg at stortingsgruppen har bidrat mægtig til at antimilitarismen breder sig. Naar samtidig troen paa den internationale solidaritet vokser, saa tror jeg ikke det skal ta lang tid, før vort folk avskaffer militarismen.

Chr. S. Knudsen: Om den borgerlige fredsbevægelse staar ikke stortingsgruppen helt enig. Paa konferansen i Kjobenhavn mellem riksdagsmænd fra Skandinavien, optraadte nogen av os norske og erklærte os at være i uoverensstemmelse med de andre stanneder. Saaledes fandt Buen og jeg at det begyndte at bli os for motbydelig at delta i den borgerlige fredsbevægelse. Men der blev, særlig fra danskerne side, fremhævet saa sterke argumenter, at vi fandt at burde høre os og forsøke en fælles taktik. Men der er høndt noget senere, som gjør at jeg ikke længer kan være enig med Egede-Nissen. Der er fremjat en proposition om saa overvældende bevilgninger til militarismen, at det langt overstrider landets økonomiske evne. Skulde denne

proposition bli vedtat eller hvis stortinget gaar til forøvelse av militærutgiftene, da er tidspunktet inde for den socialdemokratiske gruppe til at melde sig demonstrativt ut av stortingets fredsforening. Vi har ikke dermed stengt os adgangen til at delta i det interparlamentariske fredsarbeide. Gruppen kan melde sig ind som selvständig led. (Egede-Risjen: Det er det ikke adgang til). Naturligvis melde vi os ikke ut, uten at varsle vore svenske og danske partifæller. Der vil bli gaat lojalt frem og vi skal nok vite at vælge det beleilige tidspunkt. Vi behøver ingen pekepind og det er unødvendig at vedta Biggens forslag.

Einar Li trodde ikke det var ganske unyttig at agitere blandt de borgerlige fredsvenner og det nytter naturligvis ikke at negte partifæller at delta i almindelige fredsmøter. Skulde f. eks. ikke professor Røht kunne holde foredrag paa et møte som arrangeres av borgerlige fredsvenner? Selvfølgelig bør han kunne det. Vi har ogsaa interesse av, at socialdemokraten Lange sitter i spidjen for det interparlamentariske fredsarbeide. Under de spændte tider ifjor nedla han et grundlæggende arbeide for fredsaksjonen. Jeg kan indrømme, at vor gruppe ikke har været sterk; den burde ha været dygtigere. Men kritikken bør vi rette mot os selv, som nominerer kandidaterne.

Sæbo: Jeg vilde ikke ha tat ordet i denne sak, hvis ikke Tranmæl igaar hadde spurt om jeg var "fravalder". Da jeg paa Hamar uttalte, at vi burde stemme mot hele militærbudgettet, saa var det fordi — ja jeg indrømmer, at jeg som hr. Tranmæl kan være litt løsmundet. Det var en opriktig uttalelse jeg kom med paa Hamar. Men Bratlie tok mig tilside og gjorde mig oppmerksom paa, at jeg kunde paadra mig strafansvar, hvis jeg

stemte mot bevilgning av løn til de militære embedsmænd.

Stortingets fredsforening tæller 123 medlemmer, altjaa hele stortinget fra Bratlie til Knudsen. Det maa indrømmes, at det er en blandet, en hoist merkvaerdig forening. (Muntherhet). Jeg har ærgret mig over den, derfor var det jeg stemte mot de 3000 kroner til delegerte fra stortingets fredsforening.

Buen: Det er godt at man vil gi tillidsmændene retledning. Men jeg finder at Biggens forslag er unødvendig, likejaa Sæbos selvbefendelser. Det er i regelen mer end en maate at gagne en sak paa, og jeg tror ikke vi vil forshjertse vort eget fredsarbeide fordi om vi ikke kaster vrak paa den støtte vi faar av andre. Men hvis vi skjønner, at vi svækker os ved at delta i den borgerlige fredsbevægelse, saa gaar vi naturligvis ut. Og det spørsmaal er aktuelt, vi har gjentagende behandlet det i gruppen. Da Sæbo stemte imot de 3000 kroner, glemte han det som var avtalt i gruppen, men det er naturligvis mennesselig at glemme.

Jeg vil gjenta om Biggens forslag at det er unødvendig og jeg henstiller til ham at ta det tilbake. Gruppen vet hvad det bør se.

Egede-Risjen hævdet at det var faasængt at danne en egen socialistisk fredsforening i stortinget. Vi faar ikke adgang til den interparlamentariske union. Til Li vil jeg si, at man skal ikke bedømme en stortingsmand bare efter hans optræden i stortinget. — Derjom gruppen gaar ut av stortingets fredsforening, følger jeg naturligvis lojalt med.

Klausen: Det svækker vort prinsipielle standpunkt at delta i borgerlig fredsarbeide. Dertil kommer at det bærer saa yderlig smaa resultater. Hvad magtet den overfor Italien? Absolut intet. Det viser sig bestandig

(hust vintraktaten) at det bare er socialisterne som flarer at hævde sakerne uanförtet.

Thornæs: Jeg forstår ikke at vore stortingsmænd gagnar antimilitarismen ved at arbeide sammen med dem som taler om fred og avrustning, men som stemmer for mere militarisme, naar de kommer hjem fra kongresserne. Sæbo nævnte at en av medlemmerne i stortingets fredsforening hadde truet ham med straffeloven, hvis han ikke vilde støtte militarismen. Det maa være en deilig fredsforening som har slike medlemmer.

Drannøll: Efter Knudsens og Buens uttalelser kunde jeg ha været med paa henstillingen til Biggen om at ta forslaget tilbake, men efter Egedes Nilsens uttalelser finder jeg forslaget betimelig.

Magnus Nilsen: Forjæmtingen har hørt at spørmaalet har været behandlet i gruppen, men vi har ikke fundet at burde foreta noget endelig skridt, før vi har konferert med vore svenske og danske partifæller. Nilsen nævnte vintraktaten. Duster man, at vi paa grund av avholdsfolkernes stilling i den sak skal gaa ut av stortingets avholdsforening? Det er en skjønnsak om slikt er hensigtsmæssig. Noget principiel sak er det ikke.

Sæbo replicerte til Buen. Han hadde i gruppen forbeholdt sig at staa frit.

Chr. H. Knudsen kunde ikke være enig i sammenligningen mellem fredsgruppen og avholdsgruppen. Den sidste pleier at ta standpunkter som vi kan være enig i. Jeg indrommer at pi for nærværende ikke kan bli staaende i den interparlamentariske union, hvis vi gaar ut av fredsgruppen — slikt er unionens løbe nu. Men løbene maa vel kunne forandres. Det er sagt at vi kunde forlate saken ved voteringen over militærbudgettet, men det forbyr

stortingets forretningsorden. Det blev heller ikke noget utav en slikt taktik.

Efter en slutreplik av Buen, om at gruppen hadde under overveieelse at gaa ut av stortingets fredsforening, blev Biggens forslag forkastet.

Budgetter.

Søndag formiddag. Dirigent: Buen.

“Social-Demokraten”s budget for 1912 med en balanse av 206,000 kroner vedtoges enstemmig. Ligeledes vedtoges enstemmig budget for Det norske arbeiderparti med en balanse av 22,000 kroner.

Forbudsspørmaalet.

Landsstyreets flertal foreslog:

Bekjæmpelse av drifketrafikken med en lovgivning, som leder frem til statsforbud. Herunder:

a. Ophævelse av rusdriflovens paragraf 7.

b. Mattoldens ophævelse. Beskatning av ollet efter alkoholstyrken.

c. Att salg av rusdrif saavel i by- som landkommuner gjort avhengig av kommunal bevilling.

d. Rusdriflovens paragraf 39 gives saadan form, at bystyerne faar adgang til at forhøie avgifterne for smaa salg av vin til 1000 kroner.

e. Mindst 1 pct. av statens direkte alkoholindtægter avsettes til et fond, som efter stortingets nærmere bestemmelse brukes til bekjæmpelse av rusdriftrafikken. (Indløsning av ældre rettigheter og andet.)

Fra 11 representanter forelaa følgende forslag:

“Det henstilles til centralstyret at la foreta uravstemning blandt partiets medlemmer om spørmaalet forbud bør optages paa partiets program.”

Landsstyreets mindretal vilde ha alkoholspørmaalets videre behandling ut-

jat til alkoholfommisjonens utredning foreligger.

Første taler var

Ole D. Lian: Dette spørsmål hører med blandt dem som pleier at sette sindene i bevegelse. Men jeg haaber vi maa kunne behandle det ut fra et saglig grundlag. Jeg vil først slå fast, at alkoholforspørsmålet har trængt sig frem i forgrunden i alle land som en politisk sak. Det er derfor helt naturligt, at et politisk parti besatter sig med det. Min personlige opfatning er, at den naturlige utgang av lovgivningsarbeidet paa dette omraade er statsforbud. I Finland er allerede statsforbud vedtat, men zaren negter sanktion. Socialdemokratiet i Sverige har sat forbuds-saken paa sit program. Landsstyrets forslag er i flugt med hvad landsmøtet for har besluttet. Allerede paa landsmøtet i Skien i 1895 blev det fastslaaet, at der ikke var noget motaetningsforhold mellem socialismen og totalavhold. Paa landsmøtet paa Hamar blev for første gang foreslaaet forbud paa programmet. Der blev avgitt 147 mot og 103 stemmer for forslaget. Jeg vil slå fast, at naar posien ikke blev vedtat allerede dengang, skyldtes det ikke, at forslaget hadde flertal, men det at en række partifæller av taktiske grunde fandt at saken endnu ikke var moden. Paa landsmøtet i fjor blev der vedtat en prinsipiell uttalelse om at landsforbud var vort endelige maal. Siden har en række foreninger forlangt spørsmålet tat op paa programmet. Og det bør man gjøre, hvis man vil være i overensstemmelse med uttalelsen i fjor. Den væsentligste indvending er, at spørsmålet skal utredes av alkoholfommisjonen. Men denne indvending er ikke avgjørende. Det er ikke meningen at gjennomføre forbud i denne periode

likefaalitt som vi kan vente at faa avskaffet militarismen med en gang. Men vi bør fastslaa maålet.

Erling Nilsen anbefalte forbud paa programmet.

Jul. Halvorsen vilde stemme for landsstyrets mindretalsforslag. Det gaar ikke an at peke paa et eksempel som militarismen i dette tilfælde. Om det spørsmål er alle socialdemokrater i Norge enig. Anderledes med forbuds-spørsmålet. Jeg tror vi bør respektere beslutningen paa Hamar som forlangte spørsmålet utredet av en kommission, og avvente denne utredning.

Redaktør Jepsen: Lian uttalte at en række av representanterne paa Hamar stemte, som de var forbudsmænd, mot forbud av taktiske grunde og av lojalitet mot partiets interesser. Der var ikke bruk for nogen saadan lojalitet. Ved forhaandsavstemning hadde 80 foreninger stemt for og 121 mot forbud og da vilde det ha været en forbrudelse mot de socialistiske prinsipper at vedta forbud.

Der har været snakkert saa vakkert om at vi skal arbeide os sammen i enighet, og hittil har ogsaa det norske socialdemokrati været beundret for sin enighet. Meningen er den, at socialdemokratiet har holdt utenfor programmet alle de saker som kunde stave uenighet. — Vort prinsipielle program er slikt at enhver socialdemokrat maa anerkjende det i sin helhet. Man kan si, at forbuds-saken er et middel. Men vi maa ogsaa være enige om midlerne. Og saa er spørsmålet: hvor staar de 36,000 organiserte norske socialdemokrater i forbuds-spørsmålet? Jeg vet ikke, hvordan stillingen er, men det vet jeg, at der i ethvert eneste led inden vort parti, i sekretariatet, i landsstyret og i avdelingene, er enighet om spørsmålet. Det vil føre

splittelte ind i vort daglige praktiske arbejde. Man sa, at avholdsporsmaalet sætter sindene i bevægelse. Det er ikke saa. Ikke avholdsporsmaalet, men den uimånelige, udemokratiste maate avholdsjolkene ofte optræder paa, er det som sætter sindene i bevægelse, mit sind ialfald. I kommuneskytterne har avholdsjaken allerede fremkaldt uenighed mellem partifæller, og hvis man nu knæpætter forbud, skaber man ikke enighed — man begaar en fejl mod partiet. Vi antiforbudsmand optræder lojalt, saa længe avholdsjolkene ikke overstrider grænsen av det principielt socialistiske. Paa Hamar forlangte man forbud avgjort ved folkeafstemning. Men hvad mening er det i først at kræve folkeafstemning og senere vedta forbud uten at spørge partifællerne engang? Er det logisk og demokratisk gjerning? Jeg er principiel motstander mot forbud. Forbudet strider mot mit folkeskæliv og jeg vil først se om det ikke nytter at appellere til personligheterne. Jeg kan ikke la være at si det, at den som ikke selv er avholdsmænd, men allikevel stemmer for forbud, han daaler i min agtelse, det staar for mig som en uanstændighet. Blandt de 11 landsstyremedlemmer som stemte for forbud, er der dem som ikke er avholdsjolk.

Jeg har længe været forberedt paa, at det ikke nytter at paavirke denne forsamling. Men jeg føler det som min pligt, selv om det er haabløst, at advare mot at vedta forbud. Det er utvivlsomt, at ved næste kommunevalg vil man saa se eksempler paa, at der forekommer 2-socialdemokratiske lister. (Einar Li: Hø!) Sier man hø? — Tror man, at vi som er principielle motstandere av forbud, er hunde? Før at benytte et uttrykk av hr. Buen under debatten om redaktionsstillingen. Vi kan dog ikke gaa til valg paa et program, som vi er principielle motstan-

dere av. Jeg agter selvfølgelig ikke at stille mig i opposition til partiet. Men at det vil ske med andre, det er jeg overbevist om. Man sier at jaken nu er moden. Men hvad er hendt siden ijsor som skulde berettigede at sætte jaken paa programmet? Der er absolut intet hendt.

Jeg vil slaa fast, at det er vi antiforbudsmand som har været lojale, men dere avholdsjolk har ikke villet late os i fred. Og først nu er det ufreden begynder for alvor.

Ola Solberg (Kristiansand): Det er en æresfak for vort parti at heise forbudsjaken, og jeg tror den alt overveiende del av befolkningen er enig i kravet. Zeppefen er ræd for splittelse. Jeg har ikke saa daarlig tro om partiets medlemmer at jeg frygter for det vil ske.

Oscar Ruud (Kristiania) mente at man først burde behandle sporsmaalet om at sende jaken til uravstemning, altjaa utsætte den, og først realitetsbehandle den, hvis dette forslag blev forkastet.

Andr. Hanssen (Tr. hald): Der er saa mange misforstaaelser i denne sak, at vi kan ikke undgaa at drofte den. Der er saavidt jeg forstaaer ikke mindre end 4 forskjellige standpunkter. Zeppefens standpunkt er et principielt standpunkt som jeg godt kan forstaa og respektere. Jeg hører nu med sorg at der er fare for at vi kan komme til at miste en kraft som Zeppefen i partiet. Men dette er dog for mig en saa stor prinsipsak, at selv om vi mister hundrede Zeppefener, kan jeg ikke forandre standpunkt. Paa den anden side kan jeg heller ikke være med dem som vil ha forbud straks paa programmet. Det kan jeg heller ikke gaa med paa. Jeg stemmer for landsstyrets forslag.

Den uttalelse, vi ijsor vedto, tvædde mange skulde være tilstrækkelig. Det har vist sig, at det var en feiltagelse.

Efter Jepsens udtalelser idag maa vi ha forbud op paa programmet. Vi maa gjøre alt hvad vi kan for at redde arbeiderklassen og særlig ungdommen fra alkoholens fristelser og farer. Uravstemning er ikke nødvendig. Flere repræsentanter er kommet hit med bundet mandat. Det viser, at saken allerede er debatteret i foreningerne. Og vi har ingen garanti for at en uravstemning blir et mere korrekt uttrykk for foreningernes mening. For forbudet sættes ikraft vil vi ha folkeavstemning. Men der er meget at gjøre forinden, og til det forpligter vi vore repræsentanter ved at sætte forbud paa programmet.

Hølet (Lysaker) talte for uravstemning. Det er av den største vigtighet at ha foreningernes mening paa det rene. De avholdsforeninger, som er tilsluttet partiet, er saa saa, at de er av liten betydning. Referendum staar jo paa vort program, og vi mener at her er et tilfælde, hvor vi kan benytte det.

A. E. Gundersen (Kr.a): Min fagforening gav til motet paa Hamar bundet mandat til at stemme for forbud. Allikevel gav foreningen nu mandat om at stemme for landsstyrets forslag. Foreningen har været lojal. Vi har ikke raad til at splitte partiet.

Ugelstad talte for forslaget om uravstemning. For vi har paa det rene flertallets stilling bør vi ikke stille forbud op paa programmet. Selv om der her paa landsmotet er flertal for forbud, er det ikke sikkert, at der er flertal blandt foreningsmedlemmerne.

Gustav Jensen: Alle maa indrømme, at alkoholen er den værste fiende i arbeidernes kamp mot utbyttersamfundet. Det er den, som fører sløvhed og resignation ind i vor bevægelse.

Chr. H. Knudsen: Det har altid været et hovedtræk for arbeider-

partiet at fremtræde som en enhet. Med forbud fører man splittelse ind i partiet. Det er ikke mulig at gjennomføre noget i kommende stortingsperiode. Selv om vi bør arbeide alt hvad vi kan for avhold, bør vi ikke foregribe begivenheternes gang. Vi bør vente paa alkoholkommisjonens resultater. Vi har selv en repræsentant der, Egede-Nissen. La os først se om kommissionen finder et stridt som kan tages. Selv om alle landes socialdemokrater var enig om forbud, kunde vi ikke gjennomføre det. De sydlige landes jordbruk maatte først omlægges. Der er ikke noget motsetningsforhold mellem socialisme og forbud. Men heller ingen absolut forbindelse. Utbyttersamfundet vilde bestaa fremdeles selv efter forbud. Forbud er ikke nogen absolut betingelse for socialismens gjennomførelse. Men la os idetmindste først bringe paa det rene, at flertallet i partiet ønsker forbud. Skal vi fornekte den almindelige stemmeret inden vort eget parti? Skulde det saa vise sig, at det virkelig er flertal i partiet, da har jeg den tro at partiet vil være helt lojal mot beslutningen. For mig er forholdet det, at det alene er socialismen som skal binde vort parti sammen til enhet. Den skal bringe os frem og være vor bindende saken som et solidarisk parti.

Egede-Nissen: Jeg skal forsøke at føre denne sak ned til de dimensjoner som den virkelig har. Hvis man rolig læser de forslag som er fremkommet om forbud paa programmet, saa ser man at der fra disse er et langt sprang til det forslag som er blit landsstyrets flertals indstilling. Det er bare ledetræden i den kommende stortingsfraktions arbeide, som forslaget oppstiller. Ikke hvad der skal avgjøres. Boier man sig for partiets flertal, maa man ogsaa logisk boie sig for landsmotets flertal. Man blir vel ikke mindre "hund" for det end ved at boie sig for partiets flertal.

Alkoholkommissionen skal ikke føre noget bevis for landsforbuds gagulighet. Det maa der dog være ført bevis for før. Saa meget av lovindskrænkninger har man da allerede — og de som nu kjemper mot forbud har kjempet før dem, — at vi vet, at denne vei er fordelagtig til bekjæmpelse av drifke-
ondet.

Paa Hamarmotet var der virkelige grunde til lojalitet. De grunde bør ikke haanes. Men hvor er de andre herrers lojalitet, de som nu truer med splittelse og brudd. Det er besynderlig, at gamle organisationsmænd kan uttale sig slik som stedd. De herrer stempler sig selv efter den resolution som vi vedtok igaar.

De ældre partifæller som er inot forbud, er vokset op i en anden tid, da man trodde det var usøfvarlig at motarbeide den "fattige mands snaps". Men de burde følge eksemplet fra f. eks. Branting i Sverige og ikke splitte partiet paa den sak.

Selv vil jeg i alkoholkommissionen arbeide for forbud. Og det vilde glæde mig om jeg fik partiets flertal bak mig.

Fører forbud frem til folkelykke saa kan der ikke være tvil om at ogsaa landsmotet maa gaa til at sætte det op paa vort program.

Kyrré G r e p p: Forslaget om uravstemning er ganske umulig av rent praktiske grunde. En slik avstemning vilde ikke gi noget sandt uttryk. Vi staar jo mange i flere foreninger og kan alt-
saa saa flere stemmer. Jeg er ikke sikker paa at forbudsmotstanderne da ikke vilde si: resultatet er ikke et sandt uttryk for partiet!

Det er enkelte her nu, som er blit valne i fingrene, slappe i knærne og som gjerne vil reise hjem med et lettelsens suk: Saa slap vi da fra det dennegang ogsaa. Vi kunde jo likegødt ta uravstemning over hele dagsordenen, hvis vi skulde gaa til uravstemning paa denne sak. —

Jeg tror ikke paa den splittelse som Jepsen taler om. Vi kjender Jepsen som et stemningsmenneske. Han stemte for min resolution igaar, og vi tror ikke at han vil gaa ut av partiet. Hans uttalelse var et stemningsutbrud og det bør ikke betraktes som noget mer.

Alkoholkommissionen skal bare finde ut, hvorledes, ikke om vi skal gjennemføre forbud. Den skal komme med et forslag i 1913, hvorefter en folkeavstemning skal foregaa i 1915. Vore stortingsmænd bør ogsaa ha noget sikkert at holde sig til.

Uklarheten med beslutningen paa forrige landsmøte er stor. Selv Braa, som er medlem av landsstyret, har ikke bedre greie paa det end at han i en artikkel for landsmøtet tror at forbud blev indvotert paa det principielle program. Uttalelsen ifjor stemte baade Knudsen og Jepsen for. Nu vil de gaa! Jeg har aldrig hørt paa mafe til logit.

Jeg vil slutte med at si, hvad jeg sa ifjor: "Et onde indskrænker man ikke. Det avskaffer man."

Keier sen: Det vilde være uhorst om en splittelse i partiet skulde komme paa denne sak og fra den kant, som der her er blit talt om det. En mand som ikke er avholdsmand kan dog være forbudsmand. Det er ikke noget ulogisk i det.

Ludv. Hansen: Længe før man kom til landsmøtet, blev det utbasunert at nu skal Det norske arbeiderparti erklære sig for forbudsparti. Nu gjør man en bisak til en hovedsak, en bisak som ikke har noget med sosialismen at gjøre.

"Soc. Dem."s holdning til avholdsaken har været hest lojal. Det maa alle indromme. Det er en fornærmelse mot arbeiderne at si, at sosialismen ikke har vundet indgang blandt dem, fordi de ikke avholdne nok. —

H. Jensen: Selv om der er flertal her paa landsmøtet, tror jeg sikkert ikke, det er flertal i foreningerne. Det er først i den sidste tid, at forbudssagen har vokset sig saa stærk. Det er ikke sandt, at det er avholdelsesforeningerne som har drevet partiet frem.

Tranmæl: Afstemningen i 1909 havde til resultat, at centralstyret tog stilling til avholdelsesagen. Man kan nu trygt gaa ut fra at der er flertal i foreningerne for forbud. De enkelte personers avholdsstandpunkt har ikke noget at bety ved avgjørelsen av selve forbudssagen. Zeppejens udtalelser stillet hans lojalitet i det grelleste lys, naar man tænker paa den optræden, som han har vist overfor andre meningsavviklere paa andre omraader, og det endog overfor meninger, som er blit organisationsmæssig fremført. Der har han brukt sprogets stærkeste uttrykk mot sine motstandere.

Magnus Nilssen: Naar vi selv har været med paa at nedsætte en kommission, bør vi vel advente det resultat som den kommer til. Man maa da kunne forstaa, at man ønsker at se resultatet. Det gaar naturligvis idag som altid i dette spørsmaal at det ikke nytter at diskutere, om det er praktisk politisk eller ikke at opstille forbud nu. Naar der er saa stor uenighet, saa burde man som landsstyret lojalt og nøkternt holde sig adventende. Vi er alle enig om fremgangslinjen i avholdelsesagen i de nærmeste aar. Vi bør da jamle os om det som fører frem til statsforbud.

Magnus Nilssen: Alkoholspørsmålet er et klasse-spørsmaal. Vi vet hvad vi vil, og da er det ikke nødvendig at vente paa en kommissionsuttalelse, om hvad vi kan.

A. Juell: Det blev allerede sagt paa Hamarmøtet, at i Stavanger skulde forbud vedtages. Men der er dog

intet hændt i mellemtiden, som begrunder dette. Følgen av forbudsbeslutningen blir at partiet trækker, at man skal være organisert avholdsmand for at være organisert partimedlem.

Sæther: Tiltrøds for at jeg er organisert avholdsmand kan jeg ikke stemme for forbud, jaalange vi paa vore partifester serverer alkohol i stor utstrækning.

A. Bay: Det er ikke nogen uhyffe om forbud ikke kommer op paa programmet. Ved en uravstemning vil man saa se, at majoriteten er for forbud. Det er nødvendig at saa dette paa det rene. Naar vi har linjen henimot forbud paa programmet er dette tilstrækkelig.

Angell Olsen: Resten av landsstyret tror ikke som Braa, at der er forbud paa vort program. Det er likejaa liten grund til at gaa ut av partiet fordi man er i mindretal i dette spørsmaal som i andre spørsmaal. Alkoholkommisjonen vil ikke gi os andet end en hoben dokumenter med statistikk o. lign. Men spørsmålet blir til syvende og sist: Hvad vil det koste det norske folk at kjøpe sig løs fra privatkapitalen paa dette omraade?

Samuelson talte for utføttelse for at undgaa splittelse i partiet. Avholdelsesagen er allerede nu saa stærkt i forgrunden, at det truer med splittelse.

Mikkelsen: Med den brede plads, som denne sak har faat paa de to forrige landsmøter, burde man ha kunnet vente at avholdelsesfolkene nu hadde ventet paa alkoholkommisjonens resultat. Avholdelsesfolkene vil gjøre arbeiderpartiet til et underbruk under avholdspartiet. De roper paa at man skal holde socialismens fane høit. De mener, at man skal holde avholdesfanen høit inden partiet.

Vi fremta i anledning av Zeppejens udtalelser om at der vil komme to lister ved kommunevalget et forslag

til uttalelse, som han dog senere tok tilbake.

Dusland: I en række kommuner er man nu kommet saa langt, at landsforbud er den eneste reform som staar igjen. Det er bare det næste naturlige skridt. Det vil si: for dem som er enig i vort nuværende program. Derfor kan der ikke være nogen alvorlig fare for splittelse i denne sak. Og det er helt unødvendig at demonstrere mot den.

Lian: Det er ukloft og unødvendig at sette denne sak paa spidsen. Spørsmålet gjelder alene om vi vil gjennomføre forbud. Jeg vilde mer end nogen beklage det om en beslutning skulde ha tilfølge at Zeppejen blir mindre aktiv i partiet. Vi vil alle yde ham den anerkjendelse han fortjener. Men jeg kan dog ikke av den grund stemme mot beslutningen.

Amundsen (Drammen) hadde ved at høre forslaget om uravstemning følt sig henjat til Drammens bystyre. Høirepartiet der foreslog nylig noget lignende. De som stemmer for det forslag er altfaa i noieste overensstemmelse men aanden i Drammen.

Fru Ræjs: Forbudsfolkene vil fine sig ned paa os.

Bj. Evje talte for forbud.

O. Ruud: Det er ikke partiets flertal men skriket som har dominert i denne sak. F. eks. Haugefunksrepresentanterne har ikke mer end 26 medlemmer bak sig. Til Lis "fy" mot Zeppejen vilde tal. bruke de samme ord som Liljedahl i tinget nylig: "Akta dykk gut, han har skjæg." Det skjæg er graanet i arbeiderpartiets tjeneste og en skjæglos mand som vi burde passe sig for at haane den mand.

Karl Jensen (Mosjø): Det er bare egoisme hos dem, som fordi de personlig ikke er avholdsmænd stemmer mot forbud. Det er de som "synker i

agtelse". I en stor social sak skal man ikke ta personlige maktelighets hensyn.

Dermed var debatten avsluttet og man skred til votering. Først stemte man over forslaget om uravstemning. Det forkastedes med 175 mot 122 st. Deretter stemte man over landsstyrets forslag. Flertallets forslag vedtoges med 188 mot 109 stemmer.

De øvrige punkter paa posten vedtoges enstemmig.

De to første avstemninger foregik ved navneoprop. Følgende representanter stemte for uravstemning: M. Jul. Halvorsen, Oluf Holck, O. M. Braaten, Ole M. Tomte, Reinholdt Olsen, Syver Hauge, A. Juland, L. L. Julseth, Aug. Embretsen, Karl Johannesen, Bertin Tomasjen, Albert Bugge, Lars Tomasjen, Hans Mykland, Johan Samuelson, K. Hopp, Rasmus Abrahaf, Chr. Syttad, Karl Bragstad, M. Anderssen, Knut Hatland, Martin Mjelde, Alb. Korvit, J. Otterstad, Th. J. Friis, Ivar Tollefsen, Vilh. Tybring, P. Moe-Johansen, Andr. Pedersen, Ole Mittelsen, Elije Rjos, O. Holmen, Henrik Molstre, K. J. Ruudsen, Nils Norheim, Ludvig Tollefsen, Gabriel Sorboe, Johannes Raudland, M. Rosland, Ole Jakobsen, Mons Nilsen, P. A. Lea, B. Lindseth, Ole Vikøien, Gunhild Pihl, Sigv. Johnsen, Herman Skaraas, Nils Manstad, Gudmund Pedersen, B. Mervit, Lars Larsen, Theodor Johannesen, Jakob Refsland, Kristine Andrejen, Mathilde Olsen, Gunhild Ziener, Alma Hansen, Inger Kristiansen, Kristine Hansen, Anna Ræjs, Marie Hansjen, Birgithe Gothe, Adolf Bay, A. E. Gundersen, Karl Hagemann, Oscar Ruud, Karl Andersen, Ludvig Olsen, Haakon Larsen, Alex. Simenstad, Hagbarth Kristiansen, Anthon Olsen, Axel Kristiansen, Sigrid Thomassen, Thv. Svensen, T. Lode, N. Ugelstad, Gustav Anderssen, A. H. Johansen, Karl Pedersen, Lauritz O-

jen, Martin Nygaard, M. Eversen, Rudolf Olsen, L. E. Sørensen, K. D. Olsen, Ludv. Hansen, Albert Andersen, Jens Teigen, Andr. Juell, Vilh. Pedersen, A. Pedersen, J. Namodt, Edv. Sørensen, Kr. Nilsen, L. Sæther, Hans Fredriksen, A. Schulz, Sverre Jørgensen, P. Gundersen, Kristian Kristensen, Carsten Lund, Thore Andersen, M. Michelsen, Alb. Otterjen, Nils Hanssen, Beda Granqvist, H. Jensen, Oscar Johansen, Georg Hansen, J. Johansen, H. Pettersen, Jørg. Stensrud, Emil Mikkelsen, Gustav A. Karlsen, Johan Gjostein, Petter Nilsen, Chr. H. Knudsen, Rich. Hansen, Martha Thomsen, Jørgen Borgen, C. Jørgensen, Magnus Nilsen.

Mot forslaget stemte følgende repræsentanter:

Gustav Jensen, Emil Mikkelsen, Johan Evje, Kristen Haugen, Even Reierjen, Svend Henriksen, E. Olstad, Johan Eriksen, Anton A. Haug, Karl Møjsfeldt, K. Tveit, Halvor Høgstad, Annetha Elsnæs, Jeanette Olsen, Henrik Berg, Tellef Stensrud, Hans Hansen, A. J. Hørgen, J. Edv. Retvedt, Jon Veira, Helga Pedersen, Joh. Eriksen, Hans Green, K. Haugen, Ingvald Paulsen, Olaf Steen, Anton Arnesen, Ole A. Berg, Mads Baarud, Gunnstein Andersson, Anton Anderssen, Ole Braathen, M. Bjerketveit, Mathilde Steen, Karoline Kristiansen, L. Pedersen, L. L. Zulfeth, Joh. Pedersen, Mathias Lillehaug, Torjus Telleffen, Olaus Sirnes, Anders Kaupang, Oskar Gustavsen, Edvard Jørgstad, Bjørn Evje, Joh.s Bergerjen, T. Fjermestad, Torfil Soiland, Olaf Johansen Haukland, Petter Chr. Knudsen, Alfred Tjølsen, Sigv. Tolleffen, Aadne Helland, Kristian K. Lund, Ingv. Johansen, Marie Hovde, Cecilia Slaattelid, Karl Bøthun, D. Slaattelid, H. Larsen, Edv. Hovde, Johan Steffensrud, Georg Holst, Hans Torres, Schroder Nilsen,

Bredo Sultman, Gerhard Gerhardsen, Svend L. Skardal, M. Balsnæs, Bertinus Aftad, Emil Paulsen, E. Rosvik, Karl Monjen, Olaf Brandshaug, Lyder Didriksen, Mathias Corneliusen, Olaf Olsen, Elije Pedersen, Mathilde Opjal, Halvard Moe, E. D. Carlsson, Hans Amundsen, Thomas Olsen, Hans Gunnerud, Ove Jensen, Andreas Hansen, Agnes Randrup, Bernhard Tindlund, Karl Larsen, Arne Gran, Ingv. Jørrre, Ivar Kojum, Johan Pedersen, Sven Egge, Karl Hauge, Erik B. Eriksen, Karl J. Westertund, Gulbrand Gulbrandsen, Ludvig Henriksen, Mons Brekke, Aleksander Anvidsen, K. Jacobsen, Bertran Andersen, E. S. Bentzen, Jørgen Thon, Joh.s Fjæcher, Olaf Brunvand, Viktor Aalberg, Erling Nielsen, Ola Solberg, A. J. Svendsen, Johanne Marie Holmløv, Johan Andersen, Ludvig Larsen, Olaf Øksvik, Arne Magnusen, Karl Jensen, Kristian Wikestad, Einar Li, Nils Aagaussen, Bernt Staraas, Rasmus Rasmussen, Kasper Karlsen, D. Viknes, E. A. Eriksen, Ivar Paulsen, Anders Veien, Severin Hjelmaas, D. B. Sunde, Kristian Larsen, fru Fjermestad, Johan Jacobsen, Adolf Berg, Magnus Karlson, Jacob Refsland, D. M. Gausdal, P. D. Lotte, K. D. Thomsen, Alfred Bruaas, J. Wiggen, Johannes Meling, E. Bolan, Jørgen Dahl, Marie Hansen, Helga Ritteberg, Olaf Fossum, Nils Olsen, J. Jørgensen, Hans Paulsen, Gunnar Dausland, Eugene Dausen, Ingvald Rastad, Chr. Huseby, Oskar Johansen, Karl Dien, Kyrrre Grepp, L. D. Sabo, Petter Andersen, Hagbarth Dahlstrom, Edvard Mark, Olaf Scheflo, D. S. Berntsen, Gudmund Olsen, A. Buen, Alb. Moeftaug, Martin Tranmæl, J. Angell-Olsen, P. K. Saltvig, Kr. Høien, Mathilde Frogner, Ludvig Enge, Ole D. Lian, P. Laroe, Randolph Arnesen, Mads Smith.

For landsstyrets forslag stemte alle de som stemte mot uravstemning med undtagelse av Schroder Nielsen, Hans Gummerud og Severin Hjelmanes.

Desuten stemte for dette forslag: L. L. Julseth, Bertin Thomassen, Albert Bugge, Chr. Syttad, Martin Mjelde, P. Moe-Johansen, Henrik Kolstre, Lars Larsen, Adolf Bay, Alex. Simenstad, Sigrid Thomassen, M. Evensen, Aksel Schulz, Sverre Jerven, Kristian Kristensen og Karsten Lund.

Bed begge voteringer var 15 representanter fraværende.

Stortingsvalgene.

Søndag eftermiddag. Dirigent: Lian.

Landsstyrets forslag til program og taktik for stortingsvalgene vedtoges enstemmig.

Programmet blev saalydende:

Bed alle valg anerkender Det norske arbeiderparti kun kandidater, som stiller sig paa partiets hele principielle program.

Som nærmestliggende opgaver for lovgivningsmagten og derfor opgaver, som bør indta en fremragende plads i agitationen ved forestaaende stortingsvalg, skal landsmotet peke paa:

1. Almindelig stemmeret i stat og kommune for kvinder og mænd over 21. aar. Bostedsbaandets ophævelse. Folkeavstemning i vigtigere lovfater. Valgdagen skal være fredag.
2. Folkefolen utviklet til en fælles barneskole for alle samfundets barn. Frie ungdoms-, sag- og middelstoler, bygget paa øverste folkefoleklasse.

Læsetiden forhøies og landskolen bringes i høide med byskolen.

Skoletyret vælges direkte av kommunens stemmeberettigede.

Skolevæsenet henlægges under eget departement.

3. Omlægning av toldsatterne til indtægts-, formues- og arveskat, og disse gjort gradvis stigende.

4. Effektive botemidler mot arbeidsløshet. 8 timers arbejdsdag og foreningsretten beskyttet.

5. Almindelig folkepension.

Sykepleien ført over i bestatningen. Ved forandringer i sykeforsikringsloven kræves lettet adgang særlig for kommunerne til at ansætte læger og jordmødre paa fast løn og til at hve fri tur og pleie paa sykehus.

6. Militarismens avskaffelse. Øpretelse av internationale noitralitets- og voldgiftsavtaler.

7. Rentefrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jordbruf.

Landkommunerne skal ha sikret sig jord, som til enhver tid kan anvendes til kommunal drift eller arbeiderbruf.

Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til kjøp av jord, skog og andre naturherligheter.

Utvidelse av arbeiderbruf- og boligbanken til at omfatte laan til avbetaling av gjæld paa smaabruf. Forhøielse av laanegrænsen.

Ret for kommunerne til at lægge stat paa jagt- og fiskerettigheter, som eies av private. Hvis staten ikke betales ved forfald, tilfalder rettigheten vedkommende kommune. De indkomne beløp skal anvendes til ophjælp av jagt og fiske og til erhvervelse av saadanne rettigheter.

Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheter som skog, vandfald, gruber og fiskevær ved tvungen avstaaelse.

Denne kommunernes ret bør i første række anvendes overfor:

- a. Eiendomme som eies av utenbygdsboende og jelskaper, og
- b. eiendomme som gjennem længe-
re tid har været drevet saa slet,
at samfundet ikke er tjent med
det.

Erstatningen skal bygges paa eiendommens virkelige avkastning og maa ikke overstige gennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst.

Matrikelskatten avløses av en progressiv grundskat, bygget paa jagtlyndig værdsættelse og periodiske takster ved kommunal foranstaltning.

8. Staten bør støtte og ved lov frem-
elske kooperative foretagender og
kommunale handels- og haand-
verksbedrifter.

Staten og amterne overtar dampskibstrafikken, hvorved en planmæssig drift av de store kystlinjer og en forbedret ordning av de vigtigere lokalruter fremmes.

9. Beskjæmpelse av drifketrafikken ved et lovgivningsarbeide, som leder frem til statsforbud.

- a. Ophævelse av rusdriflovens § 7.

- b. Malttoldens ophævelse. Bestatning av ollet efter alkohollstyrken.

- c. Alt salg av rusdrif jaavel i by-
som landkommuner gjort afhæn-
gig av kommunal bevilling.

- d. Rusdriflovens § 39 gives saa-
dan form, at bystyrene jaar ad-
gang til at forhoie avgifterne for
jmaaialg av vin til 1000 fr.

- e. Mindst 1 pct. av statens direkte alkoholinntægter avsettes til et fond, som efter stortingets nær-
mere bestemmelse brukes til be-
skjæmpelse av rusdriftrafikken
(indløsning av ældre rettighete-
ter og andet).

Taktikken.

Formanden i arbeiderdemokrater-
nes organisation i Søndre Hedemar-
ken hadde sendt centralstyret følgende
meddelelse:

Paa aarsmote i S. Hedemarkens
fredsarbejderforening den 5. mai 1910
vedtoges efter endel debat enstemmig
nedenstaaende uttalelse:

“Arbejderforeningerne i Søndre
Hedemarken samlet til aarsmote 5. mai
1910 uttaler onsteligheten av en bedre
forstaaelse mellem de to her i landet
eksisterende arbeiderorganisationer.

— Dette antages for tiden neppe kan ste
paa nogen anden maate end at det
parti som er i minoritet ved eventuelt
ombalg, trækker sin kandidat tilbake.

Uttalelsen blev oversendt et større
mote av demokratiste arbeidere — paa
Hamar 11. og 12. juni 1910 — fra
hele amtet, og der vedtat mot 1 st.

Dg besluttedes oversendt begge arbeider-
organisationers landsmote.

Mars 1911.

For S. Hedemarkens fredsarb-
forening.

J. Englaugsmoen,
f. t. formand.

Centralstyrets indstilling om
taktikken var jaalydende og blev ved-
tat enstemmig.

Centralstyret finder ingen grund til
at foreslaa nogen forandring i den av
landsmotet 1909 vedtagne beslutning
og anbefaler derfor denne uforandret
til vedtagelse for aarets valg i fol-
gende form:

Da det er av den største betydning
ved stortingsvalget at bringe paa det
rene partiets styrke og antallet av so-
cialdemokratiske vælgere, maa kandidater
opstilles i famtlige valgkredse, hvor
partiet har abdeling.

Valgallianse med andre partier eller mænd utenfor arbeiderpartiet skal ikke direkte eller ved stiltiende overenskomst finde sted hverken ved første avstemning eller ved omvalgene.

Nomination av partiets stortingskandidater foretages av de i kredsen boende partimedlemmer under ledelse av den stedlige samorganisations styre, der har at iagttå, at resultatet er uttrykt for det overveiende antal av kredsens partimedlemmer.

Fremkommer der fra medlemmer i kredsen opplysninger om forhold vedrørende kandidaterne eller uregelmessigheter ved avstemningen, der paakræver fornyet avstemning, har samorganisationens styre ret til at foranstalte fornyet nomination.

I kredse, hvor forholdene umuliggjør partimedlemmernes direkte deltagelse i nominationen, kan denne foretages av partiforeningernes valgte representanter for kredsen eller amtet.

Kun de paa denne maate nominerte er socialdemokratiets valgkandidater.

Pressejaker.

Centralstyret foreslog at det reiste spørsmål om partiets overtagelse av alle partiblade ikke foranlediger nogen forjoining.

Li kritiserer jakens behandling og spesielt komiteens motiver. Taleren berørte i denne forbindelse journalisternes lønninger. Det vilde være lettere at regulere disse riktig, naar partiet eier alle blade. Der var nu besluttet opprettet et sosialistisk pressebyrå — det var det første skritt til samarbeide. Taleren foreslog, at spørsmålet blev behandlet av en ny komite.

Førre: Dette er et spørsmål, som ikke uten videre bør avseies.

Det besluttedes, at spørsmålet ikke for tiden gir anledning til nogen forjoining.

Det bifaldtes at nedsette en komite til at utrede spørsmålet videre.

Li beklaget at ogsaa spørsmålet om pressefond skulde utsettes uten nogen realitetsavgjørelse. Vil man nu skape et pressefond kunde det realiseres. Taleren foreslog at centralstyret utstedte indbydelse til en kronesindsamling til et saadant fond.

Chr. S. Knudsen: I et aar som dette kræves der saa store ofre til valgagitationen, at partiføllerne vist hadde nok. Vi har forresten et pressefond, et grundfond. Det er i øieblikket utlaant, men dets endelige anvendelse er fastslåat.

Rosvik (Aalejund) støttet Lis forslag. Indsamlingen kunde utsettes til et senere aar.

Lis forslag blev forkastet mot 88 stemmer.

Centralstyret foreslog at russdrikannoncer ikke maatte indtages i partipressen efter 1. januar 1913.

Ugelstad vilde advare mot dette forslag — og mente, at annoncespalterne maatte være neutralt.

Gjostein: Der maa være konsekvens i det vi gjør. Det gaar ikke an, naar vi har vedtatt forbud, at indtatte russdrikannoncer, som det er en selvfølge, at vi løsriver os fra.

Chr. S. Knudsen anbefalte centralstyrets forslag, som derefter vedtoges med stort flertal.

Agitationen.

Tromsø socialdemokratiske forening foreslog opprettet en agitationskole for de nordlige landsdele. Centralstyret foreslog forslaget henlagt. Chr. S. Knudsen mente man heller sik se til at skaffe en nordlending partistipendium til at gjennomgaa den socialdemokratiske aftenkole i Kristiania. — Gausdal, Tromsø, uttalte sin glæde over dette svar.

Rustvængen grubearbejderforening foreslog utlignet en ekstrafontingent paa 50 ore pr. medlem til agitation under stortingsvalgene. — Forslaget blev ikke bifaldt.

Brosjyrer.

Eugène Clausen spurte hvad centralsstyret hadde gjort for at efterkomme den enstemmige beslutning paa Samarmotet om at sende ut brosjyrer om generalstreiken.

Magnus Nilsen oplyste, at saken hadde været oppe i centralsstyret flere ganger, men man hadde ikke kunnet finde en brukbar brosjyre. Centralsstyret skulde imidlertid ha sin oppmerksomhet henvendt paa saken.

“Det tyvende aarhundrede”.

Bed beretningen om partiets tidskrift vakte Tranmæl motion om at redaktionskomiteen enten maatte avskaffes eller at den maatte besettes med andre end partifunktionærer og tillidsmænd, som skal kritiseres og derfor kan fristes til at øve censur. Tal. mindet om, at hans artikkel til novemberheftet om sabotagen var blit holdt tilbake i flere maaneder.

Magnus Nilsen: Det er mæleløst hvad man kan lægge i en saa uheldig handling. Komiteens opgave var bistaa redaktøren i økonomiske og tekniske spørsmål.

Sverre Fjervén, Dusland, Juell og Ludvig Hansen bebreidede Tranmæl at han hadde bragt denne sak frem for landsmøtet. De hevdet det var bragt paa det rene paa diskussionsmøtene i Kristiania om de faglige spørsmål, at der intet foresaa som kunde kritiseres. Man var blit anmodet om og hadde lovet at skrive en artikkel om samme emne og i samme hefte. Det kunde han ikke saa gjort straks og derfor

blev Tranmæls artikkel forliggende nogen tid.

Tranmæl: Det forholder sig ikke helt som de herrer vil gi det utseende av og det skal ikke lykkes dem at reducere saken til saa litet. Det er en ualmindelig praksis i redaktion av tidskrifter, at man ledsager artikler med hale eller svar samtidig.

Militarismen.

Clausen fremsatte saadant forslag:

1. Landsmøtet uttaler, at spørsmålet: Militarismens opretholdelse eller avstøffelse avgjøres ved folkeavstemning. Denne avstemning maa foregaa efter de av arbeiderpartiet forlangte stemmeretsregler.

2. Forslaget angaaende militærstreik utendes til diskussion og uttalelse i partiets foreninger.

Thomassen foreslog saken utset til næste landsmøte.

Buen fandt det praktisk uheldig, selv at utsende dette til diskussion nu. Spørsmålet var ogsaa for litet klargjort. Det heldigste var at oversende saken til landsstyret til overveielse og senere behandling av partiet.

Clausen fandt tidspunktet særdeles heldig, særlig i betragtning av at militarismen er i vekst hos os.

Buen: Den folkeavstemning, som nu ligger først for haanden, er stortingsvalget.

Sæbø: Der kan ikke være noget i veien for at saa spørsmålet klargjort. Det opnaaes ved at stemme for Buens forslag.

Buens forslag vedtoges.

Partifæller som medlemmer av arbeidsiverforeningen.

Landsstyret foreslog:

“Norsk arbeidsgiverforenings stilling mot arbeidernes klassekamp, har

artet sig slik, at et medlem av denne ikke kan vælges som tillidsmand inden Det norske arbeiderparti“.

A. Pedersen (Kristiania) fandt det var uheldig at ha to slags medlemmer, hvorav den ene slags ikke kunde bli tillidsmænd.

Lian: Der kan være noget i dette, men det var ikke rigtig, at en socialdemokrat stod i en organisation, som stod i avgjort kampforhold til arbeiderklassen.

Ludv. Hansen (Kristiania): Vi tok standpunkt til dette da vi vedtok Kyrrre Grepps forslag forleden aften.

A. Pedersen: Skal vi uttale noget bør det være, at en mand ikke engang kan være medlem. Det er det eneste konsekvente.

Bed voteringen blev landsstyrets forslag enstemmig vedtat.

Folkets hus fond.

Landsstyret foreslog:

Centralstyret anmodes om at søke opnaadd saadanne ændringer i Den saglige landsorganisations Folkets husfond at ogsaa politiske partiforeninger kan erholde fondets støtte.

Landsmøtet opfordrer paa det kraftigste alle partiforeninger til efter centralstyrets nærmere bestemmelse at skaffe bidrag svarende til et bestemt beløb for hvert medlem til fondet, som for-
utfættes ordnet fælles for den saglige og politiske organisation.

Forslaget vedtoges enstemmig.

Kommuneprogrammet.

Arbeiderpartiets kvindeforening, Bergen, foreslog:

1. "Skolehaven tilknyttes folkeskolen."

2. "Kvinder ansættes i sundhedsvesenet."

Landsstyret foreslog disse sager anbefalet de lokale organisationer og kom-

munale partigrupper til behandling og fremme. — Landsstyrets forslag vedtoges.

Kommunetaktikken.

Tranmæl optok forslaget fra Uttrondelagen om at ophæve beslutningen ifjor, som tillater socialdemokratiske kommunerepræsentanter at stemme paa et medlem av en anden gruppe, naar vigtige saker derved kunde fremmes. Beslutningen var høist uheldig og tal. fandt at saken burde tages op til realitetsbehandling, ikke henlægges, som landsstyret hadde foreslaat.

Balsnes sluttet sig til Tranmæl.

Reierjen: Det er de klare linjer som hittil har hjulpet os frem. Alliancepolitikken maa vi komme bort fra.

Moe-Johansen: Beslutningen paa det ekstraordinære landsmøte har vakt misforstaaelser og misnoie. Det er vel derfor bedst vi omgjør den.

Dusland: Saken kan ikke faa nogen indgaaende behandling nu. La os derfor utfætte den.

Johan Evje, som ogsaa var uenig i den gjældende taktikbeslutning, mente at den dog burde utfættes, da tiden var saa lang fremstreden.

Magnus Nilssen fremhøvet, at av hensyn til de mange misforstaaelser var utfættelse det rigtigste.

Landsstyrets forslag vedtoges.

Loge "Friind", Stavanger, foreslog:

"I kommuner, hvor arbeiderpartiet ikke har mindst halvdel av kommunestyrets repræsentanter maa partiet ikke søke at overta ordforerhvervet."

Landsstyret foreslog: "Saken tages ikke under behandling paa dette landsmøte." — Landsstyrets forslag vedtoges.

Hedemarkens arbeiderparti foretog:

“Da den nuværende ordning av forlikskommisjærvalgene er i høi grad uheldig, idet der i mange landkommuner kun er adgang til at avgi stemme paa et sted, tillater vi os at foreslaa, at saken tages op til behandling paa førstkommande landsmøte for at noget kan bli gjort fra partiets side for at saa disse forhold forbedret.”

Landsstyret oplyste, at denne sak er under behandling av en stortingskomite og ventes behandlet i stortinget i den nærmeste fremtid. Vore partifølle i stortinget, uttalte landsstyret videre, vil naturligvis gjøre sit til at saken kan bli fremmet saa fort som mulig.

Saken foranlediget ingen debat eller votering.

Valgene.

Endel av disse sidste saker blev behandlet mandag formiddag, mens valgene paagik. Landsmøtet begyndte med valgene allerede søndag eftermiddag.

Valgkomiteens formand, Sverre Jverjen, oplyste, at Chr. S. Knudsen hadde meddelt komiteen at han ikke kunde motta gjenvalg efter at forbudsposten var vedtat. Av den årsak er, uttalte hr. Jverjen, komiteen kommet i en vanskelig stilling. Den har maattet gaa utenfor sit mandat og foreslaar en ændring i administrationen. Komiteen har enstemmig samlet sig om Magnus Rilsjen som formand, men saaledes, at han fremdeles blir sekretær. Komiteens forslag er jaalydende: “Valgkomiteen henstiller til landsmøtet at avgjøre, hvorvidt den nuværende partisekretær kan vælges til formand og overta sekretærens nuværende pligter og ansvar.”

Stortingsmand Sæbo: Det er med dyb beklagelse landsmøtet har hørt,

at Chr. S. Knudsen traber sig gjenvalg. Jeg synes vi bør gjøre endnu et forsøk paa at saa ham til at bli staaende. Jeg har den tro, at Knudsen vil stille sig lojal overfor de fattede beslutninger, og foreslaar ham gjenvalg.

Jeppejen vilde ikke berøre personspørsmålet, men fritilerte valgkomiteen, som ikke hadde fremsagt en indstilling i overensstemmelse med partiets love. Lovene paabyder, at formand og sekretær skal vælges hver for sig; og det er en uheldig ordning at slaa de to stillinger sammen og falde det en forretningsførerstilling.

Magnus Rilsjen: Jeg er forvisset om, at min gamle partifølle Chr. S. Knudsen og alle tilstedeværende vil forstå, at for mig personlig er dette en av de pinligste situationer jeg har været oppe i. Og jeg maa saa sterkt jeg kan anmode om, at man vedtar henstillingen til Chr. S. Knudsen om at bli staaende.

Egede-Rilsjen vilde gi henstillingen sin varmeste tilslutning. Det vilde være det største tap arbeiderpartiet kunde lide, om det nu mistet Knudsen. De vanskeligheter man frygtet paa grund av forbudsposten vilde være uteløst, hvis Knudsen vilde bli staaende. Forlot han os nu, vilde det bli oppfattet som en demonstration mot beslutningen. Og det er jeg overbevist om ikke er hans mening. Jeg tror jeg gjør mig til toff for hele forsamlingen, naar jeg ber Knudsen, som har bragt saa mange øre for partiet, bringe det endnu et, kanske det største — bli staaende som formand. (Umindelig tilslutning.)

Gjøstien: Det er jagt idag under forbudsdebatten, at vi rejferte en sprængning; og selv den mindste sprængning av partiet vilde være en ulykke. Knudsen gir garantier for, at sprængningen ikke sker, derjom han blir

staaende: da er vi sikker paa, at partiet gaar frem efter de linjer, som er optrukket. Knudsen kan ikke undvære socialismen, og socialismen kan ikke undvære ham.

Chr. H. Knudsen: Jeg synes ikke, uttalte han, at denne forsamling netop bør vedta en saadan henstilling. Der er nok av dygtige folk, som kan erstatte mig. Jeg føler mig saa sterkt knyttet til socialdemokratiet, at forlate partiet kan jeg ikke; men jeg vil be mig fritat for at motta gjenvalg nu.

Gjøstein: Saa haardhendt er arbeiderpartiet, at det ikke kan boie sig for Knudsens anmodning. La os gaa til avstemning.

Under sterkt bifald blev henstillingen til Chr. H. Knudsen bifaldt mot 3 stemmer.

Dirigenten: Nu spør jeg Knudsen: Vil De motta gjenvalg?

Chr. H. Knudsen: Baade fordi tiden er saa langt fremstreden, saa man maa se at bli færdig, og fordi jeg likesom Zeppejen er uenig i den foreslaede nye ordning, skal jeg foreløbig ta landsmøtets henstilling ad notam; men jeg vet ikke, om jeg kan støtte stillingen i hele 3-aarsperioden, og jeg haaber, at der maa bli valgt en viceformand, som kan overta stillingen efter mig.

Knudsen valgtes derefter enstemmig. Forsamlingen ropte 3 gange 3 hurra.

Til næstformand foreslog valgkomiteen Ole D. Lian. Desuten bragtes i forslag Michal Puntervold og Kyrrre Grepp. Ved første valg fik Lian 107 st., Puntervold 65 og Kyrrre Grepp 43. Ved omvalget fik Lian 121 st. og var saaledes valgt.

Mandag form. Dirigent: Gjøstein.

Som sekretær valgtes Magnus Rilsjen med 142 st. Som øvrige

medlemmer av centralfstyret valgtes fru Tynæs med 164, Kyrrre Grepp med 164, Richard Hansen med 151 og Carl Dien med 140 st. Suppleanter blev D. Knud 163, A. Juell 162, A. Schultz 159, fru Thomassen 156 og fru Ritteberg 152.

Til medlemmer av landsstyret foreslog valgkomiteen: Kr. Høiem, A. Buen, Angell-Olsen, Torjus Tellefsen, Stensrud, Hornsrud, Alb. Møestau, Petter Rilsjen, M. Trammæl og Gjøstein.

Et mindretal, Magnus Rilsjen og Angell-Olsen foreslog Staardal istedet for Trammæl.

Tybring spurte om grunden til at Braa ikke var indstillet. Hvad hadde stedt som berettiget til at kaste Braa, som tidligere av alle var bestraget som en urkraft. Tal. foreslog Braa valgt.

Lian sluttet sig til Tybring.

Fjermstad hadde i valgkomiteen været med paa at bytte Braa med Hornsrud, fordi den sidste paa landsmøtet hadde vist sig som en saa overmaade dygtig mand, jærlig som agitator i jordspørsmålet.

Rilsjen: Jeg vilde helst ha begge, baade Hornsrud og Braa; men en kraft som Braa kan vi ikke kaste.

Otterstad (Bergen) foreslog paa flere Bergensrepræsentanters vegne Bergens arbeiderpartis formand, Samuelsen valgt istedetfor Angell-Olsen.

Redaktor Førre protesterte mot forsøket paa at kaste Trammæl ut av landsstyret. Det maa nu engang være slut paa at man forsøker at kneble alle dem, som ikke akkurat har de autoriserte meninger. Forsøket paa at kaste Trammæl er en utfordring til ungdomsbevægelsen, en utfordring som landsmøtet bør ta kraftig avstand fra.

Berg fra Stavanger foreslog Egede-Rilsjen istedetfor Gjøstein.

M. Nilsjen: Førre kritiserte mig for at jeg i valgkomiteen hadde votet at ha en anden mening end hr. Førre ansaa for den rette; men man maa ikke opfatte partisekretærens stilling som en viserguts. Jeg maa ogsaa faa lov til at ha min selvstændige mening, og jeg haaber, at partiet aldrig faar en sekretær, som ikke tør si sin mening.

Joh. Evje anbefalte Tranmæls gjenvalg. Det vilde baare være uretfærdig og uklokt at kaste ham. Val. vilde stemme paa Tranmæl for at vise, at han tok afstand fra de overdrevne angrep paa ham.

Ev. Jverjen: I valgkomiteen var det bare for Tranmæls vedkommende at minoriteten forlangte sin disjens opløst for landsmøtet.

Angell Nilsen protesterte mot Bergensrepræsentanternes forslag. Det var et resultat av underhaandsagitation. Var det fremkommet tidligere, skulde repræsentanterne kanske ogsaa faat en anden stilling til besættelse. Val. vilde nemlig da ha søkt den nu besatte korrespondentpost, som han var blit oppfordret til at søke, og som han utvilsomt vilde blit ansat i.

Skarvald erklærte, at han ikke paa nogen maate vilde være motkandidat mot Tranmæl i landsstyret. Det burde være selvagt, at Tranmæl gjenvalgte.

Boland: Det er Trondelagens arbeiderpartis enstemmige ønske at faa Tranmæl ind i landsstyret. Det vilde føre til uavvendelig brud i partiet at kaste ham.

Stensrud protesterte ogsaa mot forsløket paa at kaste Tranmæl.

Biggen likefaa. Det gjaldt her et princip, som grundig maatte nedvoteres.

Thornæs sluttet sig til Stensrud og Biggen.

Balsnæs: Uttrondelagen er enig om at kveve Tranmæl.

Sæther: Naar man har set partipresjens stilling til Tranmæl, kom det ikke overraskende at man nu forsøker at kaste ham ut av landsstyret. Man har jo endog villet kaste ham ut av partiet.

Dusland vilde stemme for Tranmæl tiltrods for uoverensstemmelser.

Lian: Ingen har angrepet Tranmæl her. Tranmæl er her repræsentanten for Uttrondelagens arbeiderparti og han staar paa arbeiderpartiets principielle grundlag. Vi kan derfor trøgt stemme paa ham.

Jeppejen: Valgkomiteens minoritet har vistnok tat udelukkende taktiske hensyn, ikke politiske hensyn, overfor Tranmæl. Men disse hensyn har ingen berettigelse. Jeg stemmer paa Tranmæl og anbefaler hans valg paa det bedste.

Buen vilde ogsaa stemme paa Tranmæl. Men han vilde protestere mot, at et personspørsmål som dette skulde kunne ha noget brudd i partiet tilfølge.

Egede-Nilsen frabad sig valg. Anbefalte Foshaug. At kaste Tranmæl ut vilde være at bvie av for striket i borgerpresjen. Det bør vi ikke gjøre.

Mo-Johansen oppfordret til at søke landsstyrets medlemstal øket.

Rich. Hansen protesterte mot at Saltvik var kastet fra landsstyret og foreslog ham gjenvalg.

Valget fik følgende utfald:

A. Buen 201 st., Petter Nilsjen 195, M. Tranmæl 192, T. Tellefsen 191, A. Moestau 185, K. Høiem 175, E. Stensrud 171, Chr. Hornsrud 156, Gjøstein 151 og Angell Nilsen 141.

Baramænd blev fru Frogner, L. Thomassen, Johs. Halberg, P. Moe-Johansen og Carl Bonnevie.

Som repræsentanter i det internationale socialistiske byraa valgtes Magnus Nilsen, Jac. Vidnes og Egede-Nissen.

Som repræsentant til Arbeidernes aktietrykkeri valgtes Nils Ugelstad med Karl Hagemann som varamand.

Næste landsmøte

besluttedes afholdt i Trondhjem.

Protest mot flaaateplanen.

A. Buen foreslog følgende resolution, som vedtoges enstemmig: "Den foreliggende flaaateplan jaavel som rustningerne i det heletat kan bare bli en fare for vort folk og virke til arbeiderklassens yderligere utfugning. Arbeiderpartiets 21. landsmøte, repræsenterende 36,000 politisk organiserte kvinder og mænd, nedlægger derfor en harmfuldt protest mot rustningspolitikken. I overensstemmelse med det internationale socialdemokratiske program pæker landsmøtet paa, at militærvæsenet maa avstafes og mellemfolkelige tvistigheter avgjøres ved voldgift."

Dirigenten Gjostein refererte følgende telegram fra

Dr. Alfred Griksen:

Naar riksmålsforbundets landsmøte vedtok at henstille til foreningerne at stille egne kandidater, hvor ingen av de politiske kandidater binder sig til riksmålsforbundets program, er dette intet paabud. Av mig med almindelig tilslutning uttaltes, at dette bare kunde tænkes rent undtagelsesvis i kredse, hvor den politiske interesse var mindre end interessen for sprogstriden. Vil saaledes ikke kunne tilraade befjæmpede arbeiderpartiets kandidater, selv om de var landsmaalsmænd. Dette fremkommer til nødvendig klargjørelse. Jeg oppfatter dog landsmøtets beslutning

saaledes, at jeg bør træde ut av partiet. Vil ogsaa gjøre det. Griksen.

Redaktørstillingen.

Videre oplæstes følgende brev til landsstyret:

"Den av vort partis landsmøte igaar fattede beslutning om forbuds-spørsmålet har bragt mig i prinsipiell uoverensstemmelse med partiets valgprogram, og tvinger mig saaledes til at fratrede stillingen som "Socialdemokraten"s redaktør. Jeg meddeler dette allerede nu, mens landsstyret er samlet og tillater mig samtidig minde om, at redaktørens løn for 1912 ikke er bestemt.

Stavanger 8.—4.—12.

E. Jeppesen."

Møtets avslutning.

Kl. 12.30 var landsmøtets dagsorden færdigbehandlet. — Chr. H. Knudsen holdt en kort avslutningstale. Der har, uttalte han, paa dette landsmøte været strid om mange og vigtige spørsmål. Men vort parti er dog tømret saa fast sammen og staar saa urokkelig fast paa de socialistiske teoriers grundvold, at nogen splittelse er umulig. Idet vi nu skilles fra hverandre for at gaa ut blandt befolkningen hver i sin kreds i de forskjellige landsdele, lover vi hverandre at vi ikke vil bli træt av at sprede kjendskapet til socialismens idealer til held for vort folk og til lykke for vort land. Talen mottoges med sterkt bifald.

Gjostein vilde rette en fornøyet tak til partiet fordi landsmøtet denne gang var bli henlagt til Stavanger. Det har været os alle en stolthet og en glæde i disse dage at ha hos os fremtrædende repræsentanter for socialdemokratiet fra det hele land. Og her i byen vil disse dage sent bli glemt.

Dg vi haaber landsmøtets beslutninger maa virke til yderligere vevst og fremgang for vort parti. Dal. vvsjrdret det publikum som fyldte galleriet til at delta i et leve for Det norske arbeiderparti. Et kraftig 9-foldig hurra istentes.

Magnus Nilsjen uttalte en

tal til Stavanger by for den store vvsmerksomhet og utsofte gjeitevenlighet, som var vist landsmøtet under opholdet her. 3 gange 3 hurra for Stavanger!

Forsamlingen i salen og paa galleriet istemte "Socialisternes marj".

Dirigentens klubbe faldt og arbeiderpartiets 21. landsmøte var endt.

